ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ

ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Νοέμβρης - Δεκέμβρης 2014 Νο107 Τιμή: 4€

Δεκέμβρης 1944

70 χρόνια μετά

- Πώς αλλάζουν οι συσχετισμοί
- Μετριοπαθής, Ριζοσπαστική ή Αντικαπιταλιστική πρόταση από την Αριστερά;

- Μέση Ανατολή • Κλιματική καταστροφή
- Εθνικισμός και ιστορία • Η δίκη της Χρυσής Αυγής

Μια μέρα αφιερωμένη στον

Μαρξισμό

Κρίση
Ιμπεριαλισμός
Επανάσταση

ΚΥΡΙΑΚΗ 30 ΝΟΕΜΒΡΗ
ΑΣΟΕΕ, 10πμ – 8μμ

οργανώνεται από το
Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα
• www.sekonline.gr • τηλ. 210 5241001

Παλεύουμε για να διώξουμε τη συγκυβέρνηση ΝΔ-ΠΑΣΟΚ και μαζί της τη φτώχεια, το ρατσισμό, τον πόλεμο και τους φασίστες.

Οι φίλοι του Σαμαρά στο ΔΝΤ και την ΕΕ κάνουν ό,τι μπορούν για να τον στηρίξουν στην τελική ευθεία προς τις εκλογές. Έχουμε μπροστά μας σκληρές μάχες ενάντια στους εκβιασμούς μιας άρχουσας τάξης αδίστακτης.

Γι’ αυτό, έχουμε ανάγκη να αναζητήσουμε έμπνευση και ιδέες από τις επαναστατικές παραδόσεις του Μαρξισμού.

Πριν από σχεδόν ένα αιώνα, οι «κολασμένοι» της Ρωσίας, απλοί εργάτες και εργάτριες, φαντάροι και φτωχοί αγρότες έκαναν τη μεγαλύτερη ανατροπή της ιστορίας, έφτασαν πιο κοντά από κάθε άλλη φορά στην απελευθέρωση της ανθρωπότητας από το σύστημα που γεννάει κρίσεις, διακρίσεις και πολέμους.

Είναι επίκαιρη σήμερα μια τέτοια προοπτική; Τι φταίει και αναβιώνουν ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί και φασιστικές απειλές; Μπορεί η σημερινή εργατική τάξη να είναι αντίπαλο δέος στο σύγχρονο καπιταλισμό; Πώς μπορεί να ανταποκριθεί στις προκλήσεις η Αριστερά;

Το Σοσιαλιστικό Εργατικό Κόμμα οργανώνει την Κυριακή 30 Νοέμβρη στην ΑΣΟΕΕ μια μέρα αφιερωμένη σε όλες αυτές τις αναζητήσεις με την προσπάθεια να δώσουμε μαζί τις απαντήσεις. Οι συζητήσεις ξεκινάνε στις 10πμ.

Οι συζητήσεις:

- **Γιατί ο μαρξισμός;**
- **Ιράκ, Γάζα, Ουκρανία: τι προκαλεί τους πολέμους**
  Μαρξισμός και ιμπεριαλισμός
- **Σεξισμός, ρατσισμός και ομοφοβία**
  Πώς ο μαρξισμός εξηγεί την καταπίεση;
- **Από πού προέρχονται οι κρίσεις;**
  Εισαγωγή στην μαρξιστική οικονομία
- **Ρωσία - Από την εργατική εξουσία στον κρατικό καπιταλισμό**
  Για να κατανοήσουμε την ρώσικη επανάσταση
- **Γιατί η εργατική τάξη;**
  Τι εννοούν οι μαρξιστές με τάξη
- **Η δίκη της Χρυσής Αυγής**
  Πώς παλεύουμε τη φασιστική απειλή
- **Τί αλλαγή θα φέρει ο ΣΥΡΙΖΑ;**
  Τα όρια της ρεφορμιστικής στρατηγικής
- **Γιατί χρειαζόμαστε το επαναστατικό κόμμα;**

107 Τεύχος Νοέμβρης - Δεκέμβρης 2014

Ο **Σοσιαλισμός από τα Κάτω** είναι το δίμηνο περιοδικό του **Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος**
Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Υπεύθυνη σύνταξης: Μαρία Στύλλου
Σύνταξη: Κώστας Βλασόπουλος, Αργυρή Ερωτοκρίτου, Θανάσης Καμπαγιάννης, Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, Κώστας Σαρρής, Εξώφυλλο, σελιδοποίηση: Παντελής Γαβριηλίδης,
Υπεύθυνη διακίνησης: Ελεάννα Τσώλη, 210 5247140, Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14, Τηλ. 210 5247584, Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161-102 10, Αθήνα, ISSN: 2241-7176
Για επικοινωνία: **sosialismosapotakato@gmail.com** **www.socialismfrombelow.gr**

Πώς αλλάζουν οι συσχετισμοί

Πανεργατική απεργία, 9 Απρίλη 2014.

Μέσα στους τελευταίους πέντε μήνες τα σχέδια του Σαμαρά έχουν διαλυθεί ενώ εργάτες, φοιτητές και μαθητές κλιμακώνουν τους αγώνες τους. Αυτή την εικόνα δίνει η Μαρία Στύλλου.

Για την κυβέρνηση αυτή είναι η χειρότερη προεκλογική περίοδος που είχε φανταστεί. Μετά τα αποτελέσματα των Ευρωεκλογών, όπου η Ν.Δ. πήρε 4 μονάδες κάτω από τον ΣΥΡΙΖΑ και το ΠΑΣΟΚ πήρε 8%, ο Σαμαράς έκανε τη δήλωση ότι η κυβέρνηση δεν πρόκειται να πάει για εκλογές. Υποστήριξε ότι η συμμαχία των δύο κομμάτων είχε την πλειοψηφία όχι απλά για να κυβερνήσει, αλλά για να βγάλει από μόνη της και Πρόεδρο της Δημοκρατίας.

Από τότε μέχρι σήμερα, μόνο μέσα σε πέντε μήνες, αυτή η εικόνα έχει αλλάξει. Οι 180 βουλευτές που είναι απαραίτητοι για την εκλογή Προέδρου στην τρίτη ψηφοφορία δεν υπάρχουν. Η δυνατότητα ΠΑΣΟΚ, Ν.Δ. να συσπειρώσουν από γύρω τους όλα τα κομμάτια της σοσιαλδημοκρατίας και της δεξιάς έχει χαθεί. Η τελευταία καταμέτρηση ήταν όταν η κυβέρνηση έβαλε θέμα εμπιστοσύνης στη Βουλή και έφτασε τους 155 βουλευτές. Η πρόταση του Καρατζαφέρη για τον σχηματισμό ενός Μετώπου όλων των κομμάτων της δεξιάς γύρω από τη Ν.Δ. έπεσε στο κενό. Το κόμμα του Σαμαρά έχει δυσκολίες να κρατήσει την κοινοβουλευτική του ομάδα και το κόμμα του Βενιζέλου δεν ξέρει σε ποιους και πόσους θα στηριχτεί σε κάθε ψηφοφορία στη Βουλή.

Φέτος, στις 18 Οκτώβρη συμπληρώθηκαν 33 χρόνια από το 1981, τότε που το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις εκλογές με ποσοστό 48%, και έκανε κυβέρνηση με σύνθημα την «Αλλαγή». Μέσα σε 33 χρόνια αυτό το κόμμα έχει καταρρεύσει, στις δημοσκοπήσεις με το ζόρι φτάνει το 6%.

Γιατί τα δύο κόμματα της κυρίαρχης τάξης έχουν τόσο μεγάλες δυσκολίες να συνεχίσουν – γιατί ακόμα και μέσα σε πέντε μήνες, από τις Ευρωεκλογές μέχρι σήμερα, τα σχέδια τους διαλύονται;

Κυρίαρχη άποψη μέσα σ' αυτά τα κόμματα είναι ότι πρόκειται για θέμα ηγεσίας. Γι' αυτό έχουν βγει τα μαχαίρια, πολύ πιο ανοιχτά μέσα στο ΠΑΣΟΚ, λίγο πιο καλυμμένα στη Ν.Δ. Αλλά κι αυτό δεν γίνεται πιστευτό τον τελευταίο καιρό. Όσο κι αν το κυρίαρχο μοτίβο της κυβερνητικής προπαγάνδας είναι η επιστροφή στην «κανονικότητα», η παράταση της κρίσης σε όλα τα επίπεδα δεν κρύβεται.

Όταν η κυβέρνηση έκανε δηλώσεις στις αρχές του καλοκαιριού ότι δεν υπάρχει περίπτωση εκλογών και ότι η κυβέρνηση θα εξαντλήσει την τετραετία, πίστευε ότι οι οικονομικές εξελίξεις και διεθνώς και στην Ελλάδα θα ήταν διαφορετικές. Η εκτίμηση του ΔΝΤ τον Ιούνη, ήταν για ανάκαμψη και ανεβασμένους ρυθμούς ανάπτυξης σε όλον

τον κόσμο, από τις ΗΠΑ και την Ε.Ε. μέχρι την Ιαπωνία.

Μέσα σε ένα τέτοιο διεθνές περιβάλλον, η ελληνική οικονομία θα μπορούσε να βγει από το Μνημόνιο και την επιτήρηση της Τρόϊκας και να συνδεθεί με τις διεθνείς αγορές. Στην πρώτη απόπειρα που έκανε ο Σαμαράς να πάρει δάνειο από τις διεθνείς αγορές, το επιτόκιο ήταν γύρω στο 5%. Στη δεύτερη, έπεσε πάνω στη χρεοκοπία της πορτογαλικής τράπεζας Εσπίριτο Σάντο, το επιτόκιο ήταν απαγορευτικό και γι' αυτό τη σταμάτησαν στη μέση. Η τρίτη αποδείχθηκε φαρμακερή με τις «αγορές» να στέλνουν το επιτόκιο στα ύψη.

Πριν ο κόκορας λαλήσει τρεις φορές, διαψεύστηκε και πάλι. Η διεθνής οικονομία δεν ανακάμπτει όσο προέβλεπαν, η ύφεση στην Ε.Ε. αρχίζει να επηρεάζει όχι μόνο τον Νότο, αλλά ολόκληρη την Ευρωζώνη, και η Γερμανία βλέπει την παραγωγή της να μειώνεται. Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες η γενική γραμμή της ΕΕ συνεχίζει να είναι: σφικτή δημοσιονομική πολιτική και τσεκούρι στις εργατικές κατακτήσεις.

Για την Ελλάδα αυτό σημαίνει: μην περιμένετε ότι δεν θα έχετε Τρόικα και Μνημόνια. Η τελευταία αξιολόγηση που θα γίνει για να πάρει η κυβέρνηση την τελευταία δόση του δανείου (γύρω στα 7 δις), θα είναι πολύ σκληρή και θα κρατήσει τουλάχιστον μέχρι το τέλος του 2014. Στη συνέχεια, η επιτήρηση θα σημάνει ένα νέο Μνημόνιο με κέντρο την αλλαγή του ασφαλιστικού, και τις απολύσεις. Η Τρόικα θεωρεί ότι το πλαφόν των απολύσεων στον ιδιωτικό τομέα πρέπει να καταργηθεί.

Αυτό σημαίνει ότι μέσα σε πέντε μήνες τα σενάρια που θεωρούσε η κυβέρνηση πιθανά, έχουν διαλυθεί, και μπροστά της ξέρει ότι πηγαίνει για εκλογές που αυτό που μετράει είναι πόσο μπορεί να περιορίσει το μέγεθος της ήττας της.

Η πιο βαθιά ήττα

Η ήττα της κυρίαρχης τάξης και των δύο κομμάτων της, δεν μετριέται μόνο στις εκλογές. Καθορίζεται από το πώς φτάνει στις εκλογές και τι συνέχεια έχει. Χρειάζεται να θυμηθούμε, ότι το εργατικό κίνημα τα τελευταία πέντε χρόνια, κατάφερε τρεις μεγάλους άθλους.

Ο πρώτος, να οργανώσει τις περισσότερες και μεγαλύτερες πανεργατικές απεργίες, ο δεύτερος, να ρίξει μέσα σε πέντε χρόνια τρεις κυβερνήσεις και ο

Όσο κι αν το κυρίαρχο μοτίβο της κυβερνητικής προπαγάνδας είναι η επιστροφή στην «κανονικότητα», η παράταση της κρίσης σε όλα τα επίπεδα δεν κρύβεται

τρίτος, να ανεβάσει τη δύναμη της Αριστεράς από μονοψήφια ποσοστά στα επίπεδα πάνω από 30%. Και οι τρεις αυτές εξελίξεις έγιναν σε πολύ μικρό χρονικό διάστημα, συγκρίνονται με αλλαγές που συμβαίνουν σε έκτακτες συνθήκες, και βέβαια, βαραίνουν σ' αυτά που συμβαίνουν σήμερα.

Η προεκλογική περίοδος συνήθως δύσκολα ευνοεί την ανάπτυξη των εργατικών αγώνων. Μοιάζει ότι αυτό που κυριαρχεί είναι η προσδοκία για την πολιτική αλλαγή, ότι μπορεί να κερδίσει ο ΣΥΡΙΖΑ και να φτιάξει κυβέρνηση, και λιγότερο η προοπτική των κοινωνικών αγώνων.

Αυτό τουλάχιστον δείχνουν προηγούμενες αντίστοιχες περίοδοι, και ιδιαίτερα η περίοδος από το 1977 έως το 1981, τότε που η προοπτική ήταν ότι το ΠΑΣΟΚ θα κέρδιζε τις εκλογές. Ιδιαίτερα από το φθινόπωρο του 1979 μέχρι τον Οκτώβρη του 1981, οι απεργίες μετριούνται στα δάχτυλα του ενός χεριού. Και αυτές που γίνονταν σταμάτησαν γρήγορα κάτω από την πίεση να μην χαλάσει το κλίμα της ομαλότητας, γιατί αυτό θα δυναμώσει τη δεξιά και όχι το ΠΑΣΟΚ. Η πραγματικότητα ήταν ότι η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ δεν ήθελε να κληρονομήσει σαν κυβέρνηση ένα απεργιακό κίνημα που δεν θα ήξερε τι να το κάνει.

Ακόμα κι αν αυτό είναι που θα ήθελε σήμερα ο ΣΥΡΙΖΑ, υπάρχουν δυσκολίες να το πετύχει. Από τις Ευρωεκλογές μέχρι σήμερα, δεν έχει υπάρξει μέρα χωρίς εργατικές κινητοποιήσεις, απεργίες, στάσεις, καταλήψεις, συλλαλητήρια έξω από τα υπουργεία Διοικητικής Μεταρρύθμισης, Οικονομικών, Εργασίας, Υγείας και Παιδείας. Δεν είναι μόνο οι καθαρίστριες στην Καραγιώργη Σερβίας που δίνουν τον τόνο, είναι μια ολόκληρη τάξη. Η κυβέρνηση που είχε στην ατζέντα της την επιτάχυνση των ιδιωτικοποιήσεων στη ΔΕΗ, στο νερό, στα λιμάνια, έχει υποχρεωθεί να κάνει βήμα σημειωτόν σε αυτόν τον τομέα για να επικεντρωθεί στις απολύσεις στο δημόσιο. Αλλά και εκεί σκοντάφτει. Ο Κυριάκος Μητσοτάκης προσπαθεί να ρίξει την ευθύνη στους δημάρχους για την αντίσταση που συναντάει στις απολύσεις στους Δήμους.

Όλες αυτές οι μάχες προκάλεσαν μίνι κυβερνητικές κρίσεις που πήγαν να κλείσουν με ανασχηματισμούς αλλά δεν απέδωσαν. Οι απεργίες στα νοσοκομεία και στον ΕΟΠΠΥ, έριξαν τον Γεωργιάδη και μείωσαν τη δύναμη της ΝΔ στον χώρο της Υγείας. Στις πρόσφατες εκλογές στον ΙΣΑ το ψηφοδέλτιο της ΔΑΚΕ έχασε την αυτοδυναμία και η δύναμή του μειώθηκε κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες και 3 έδρες. Στο χώρο της Παιδείας, η μάχη ενάντια στην αξιολόγηση ανάγκασε τον Σαμαρά να αντικαταστήσει τον Αρβανιτόπουλο με τον Λοβέρδο, αλλά ούτε και αυτός μπορεί να ελέγξει τις αντιδράσεις. Τουναντίον η κατάστα-

Κοινό συλλαλητήριο μαθητών - φοιτητών, 23 Οκτώβρη 2014.

ση, έτσι όπως εξελίσσεται στο χώρο της Παιδείας, περισσότερο θυμίζει τις παραμονές των μεγάλων καταλήψεων του 2006 καθώς ο «τσαμπουκάς» των νέων πρυτάνεων γυρίζει μπούμερανγκ.

Φέτος το φθινόπωρο άνοιξε με τους μαθητές να προσπαθούν καταλήψεις, με μαζικές φοιτητικές συνελεύσεις, και με δασκάλους και καθηγητές να πολεμάνε ενάντια στην αξιολόγηση και τις ελλείψεις μέσα στα σχολεία. Η προσπάθεια για συντονισμό όλων αυτών των κομματιών με κοινό συλλαλητήριο στις 6 Νοέμβρη μπορεί να εξελιχθεί σε νέο Βατερλό αυτής της κυβέρνησης. Αντίστοιχα λειτουργεί ο Συντονισμός ενάντια στα κλεισίματα με κέντρο την ΕΡΤ και το συλλαλητήριο στο Ραδιομέγαρο στις 7 Νοέμβρη, στην επέτειο της εισβολής των ΜΑΤ.

Η Γενική Απεργία στις 27 Νοέμβρη που έχουν κηρύξει ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ έχει βγει μέσα από τις μάχες και τις πιέσεις από το εργατικό κίνημα. Και οι δυο τριτοβάθμιες ηγεσίες έδωσαν μάχες οπισθοφυλακής για να αποφύγουν την κλιμάκωση των αντιστάσεων, αλλά τελικά υποχρεώθηκαν να ευθυγραμμιστούν. Η επιτυχία της απεργίας θα καθορίσει και τις συνολικότερες εξελίξεις. Η κυβέρνηση του 30%, των 155 βουλευτών, μπορεί να μην πέσει μέσα από μια 24ωρη γενική απεργία, αλλά είναι δύσκολο την επόμενη μέρα να συμπεριφέρεται σαν να μην συμβαίνει τίποτα. Θα έχει ακόμα μεγαλύτερη δυσκολία να περάσει από την Ολομέλεια μέτρα λιτότητας, πολύ περισσότερο να προσπαθήσει να τα εφαρμόσει.

Να εκτιμήσουμε καθαρά τις αδυναμίες στο αντίπαλο στρατόπεδο και να προσανατολιστούμε στρατηγικά και οργανωτικά για να αξιοποιήσουμε κάθε ρήγμα

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες, αυτό που δεν πρέπει να συμβεί είναι η «ομαλοποίηση» με τη βοήθεια του ΣΥΡΙΖΑ.

Και τώρα;

Η άρχουσα τάξη δεν θα ανατραπεί μέσα από τις εκλογές, ακόμα και εάν τις χάσει ο Σαμαράς και ο Βενιζέλος. Η άνοδος του ΣΥΡΙΖΑ θα είναι μια κρίση για την κυρίαρχη τάξη, δεν θα σημάνει όμως το τέλος της. Αυτό που μπορεί να παίξει καθοριστικό ρόλο και πριν και μετά, είναι η δύναμη και η δυναμική του εργατικού κινήματος.

Φέτος τιμήσαμε τα εβδομήντα χρόνια από την Απελευθέρωση από τους Ναζί. Τον Οκτώβρη του '44, το εργατικό κίνημα πλημμύρισε την απελευθερωμένη Αθήνα, κατέβαινε στα συλλαλητήρια με πανό «Να ανοίξουν τα κλειστά εργοστάσια» και «Να διαλυθούν όλες οι φασιστικές οργανώσεις», αλλά δεν είχε την εικόνα της δύναμής του, για να σπάσει τους περιορισμούς που του έβαζαν οι Άγγλοι και η κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας. Οι προσπάθειες της ηγεσίας του ΕΑΜ για μια «ομαλή» μετάβαση λειτούργησαν αφοπλιστικά για το κίνημα.

Το 1958, όταν η ΕΔΑ βγήκε δεύτερο κόμμα στις εκλογές και έγινε αξιωματική αντιπολίτευση, ο προσανατολισμός τής ηγεσίας της ήταν να ελέγξει τις αντιδράσεις του εργατικού κινήματος. Το επιχείρημα, πίσω στην ομαλότητα, άνοιξε το δρόμο στην Ένωση Κέντρου και η γραμμή «θα τους ταράξουμε στη νομιμότητα» δεν προετοίμαζε τον κόσμο για αυτά που ακολούθησαν. Αυτή η εξέλιξη δεν βοήθησε την Αριστερά να γίνει ηγεμονική δύναμη, έτσι όπως φάνηκε ότι μπορούσε να συμβεί μετά το 1958.

Δεν είναι η πρώτη φορά που εκφράζεται με τόσο δραματικό τρόπο μια αριστερή στροφή που βλέπουμε και σήμερα. Σε κάθε περίοδο που το εργατικό κίνημα βγαίνει ορμητικά στο προσκήνιο, συγκρούεται με τις επιλογές της κυρίαρχης τάξης και δημιουργεί πολιτική κρίση, η ριζοσπαστικοποίηση οδηγεί σε άνοδο της δύναμης των αριστερών κομ-

μάτων. Η δυναμική αυτής της εξέλιξης είναι τεράστια, ιδιαίτερα στη σημερινή περίοδο, όπου μια πενταετία αγώνων έχει κάψει βασικές πολιτικές δυνάμεις του συστήματος. Οι επιλογές της Αριστεράς σε τέτοιες στιγμές είναι κρίσιμες.

Στην ιστορία της Αριστεράς, μια γνώριμη δικαιολογία για υποχωρήσεις, συμβιβασμούς και συνεργασίες με τους αστούς είναι η αντίληψη περί αρνητικών συσχετισμών, δηλαδή ότι ο αντίπαλος είναι πιο δυνατός και η δική μας πλευρά πιο αδύνατη. Μια αντίληψη με βαθιές ρίζες. Γράφει σχετικά ο Τρότσκι στο κλασικό του κείμενο «Τα διδάγματα του Οκτώβρη»:

«Η εργατική τάξη παλεύει και ωριμάζει έχοντας πάντα συνείδηση του γεγονότος ότι οι μεγαλύτερες δυνάμεις βρίσκονται με το μέρος του εχθρού. Αυτό φαίνεται σε κάθε βήμα της καθημερινής ζωής: ο εχθρός διαθέτει πλούτο και κρατική εξουσία, όλα τα μέσα ιδεολογικής πίεσης και όλους τους μηχανισμούς καταπίεσης. Συνηθίζουμε στην ιδέα ότι ο εχθρός υπερτερεί σε δυνάμεις. Κι αυτή η συνήθεια αποτελεί βασικό μέρος της ζωής και της δραστηριότητας του επαναστατικού κόμματος στην εποχή της προετοιμασίας. Οι συνέπειες της μιας ή της άλλης απρόσεχτης ή ανώριμης πράξης υπενθυμίζουν σκληρά τη δύναμη του εχθρού. Αλλά έρχεται η στιγμή που η συνήθεια να θεωρούμε τον εχθρό σαν δυνατότερο γίνεται το κύριο εμπόδιο στο δρόμο για τη νίκη. Η σημερινή αδυναμία της αστικής τάξης φαίνεται ντυμένη με τη σκιά της χτεσινής της δύναμης» (σελ. 52 στην ελληνική έκδοση από το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο).

Η απόρριψη της θεωρίας των “αρνητικών συσχετισμών” δεν οδηγεί σε βολονταριστική αντιμετώπιση. Αντίθετα, σημαίνει προσανατολισμό στο να εκτιμήσουμε καθαρά τις αδυναμίες στο αντίπαλο στρατόπεδο και να προσανατολιστούμε στρατηγικά και οργανωτικά για να αξιοποιήσουμε κάθε ρήγμα.

Η εργατική τάξη δεν ξεκίνησε το ορμητικό κύμα των πανεργατικών απεργιών το 2010 επειδή ήξερε από τα πριν το αποτέλεσμα, αλλά γιατί είχε συναίσθηση ότι οι απέναντι δεν μπορούσαν να συνεχίσουν όπως πριν. Μέσα σε αυτό το κύμα κινήθηκε συλλογικά, κέρδισε εμπειρίες και μεγαλύτερη εμπιστοσύνη στις δικές της δυνάμεις. Άρχισε να ανατρέπει συνδικαλιστικές ηγεσίες, να κάνει βήματα οργάνωσης από τα κάτω και να ριζοσπαστικοποιείται. Και βέβαια έφτασε να δώσει γερά χτυπήματα στον αντίπαλο – έτσι εξηγούνται οι διαδοχικές κυβερνητικές κρίσεις και οι διαλυτικές συνθήκες και στα δυο παραδοσιακά κυβερνητικά κόμματα.

Ένας τέτοιος προσανατολισμός απαιτεί από την Αριστερά όχι μόνο να είναι τολμηρή, αλλά και οργανωμένη. Οι ρεφορμιστικές πτέρυγες τείνουν πάντα να αναζητούν δύναμη στους κοινοβουλευτικούς συσχετισμούς, στο κέρδισμα της ψήφου των τμημάτων εκείνων της τάξης που δεν συμμετέχουν ενεργά στους αγώνες και γι’ αυτό μένουν πιο πίσω. Η επαναστατική Αριστερά, αντίθετα, απευθύνεται στα πιο πρωτοπόρα κομμάτια και αλλάζει τους συσχετισμούς οργανώνοντας τη δική τους δράση που μπορεί και τραβάει τους υπόλοιπους.

Ένα χαρακτηριστικό παράδειγμα από τις πρόσφατες εμπειρίες είναι η ανάπτυξη του αντιφασιστικού κινήματος. Το καλοκαίρι του 2012 μια στατική περιγραφή των συσχετισμών έβλεπε εκατοντάδες χιλιάδες ψηφοφόρους να στηρίζουν τα τάγματα εφόδου των νεοναζί, ενώ στη δική μας πλευρά στεκόταν μια μικρή μειοψηφία πρωτοπόρων αντιφασιστών. Μια αποδοχή αυτών των συσχετισμών μπορούσε να οδηγήσει σε παράλυση. Ευτυχώς η ΚΕΕΡΦΑ δεν υιοθέτησε αυτή τη λογική και οι πρωτοβουλίες της βοήθησαν στο να αλλάξει η εικόνα.

Η συντηρητική εκτίμηση των συσχετισμών μπορεί να γίνει αυτοεκπληρούμενη προφητεία. Άμα κοιτάς με δέος το οικοδόμημα της Ευρωπαϊκής Ένωσης που στέκεται πίσω από τους Σαμαράδες και τους Βενιζέλους, ψάχνεις τρόπους να αποφύγεις την αναμέτρηση. Η επιλογή, όμως, να εμφανιστεί η Αριστερά ως δύναμη σταθερότητας έχει παίξει πάντα ανασταλτικό ρόλο. Το ζητούμενο είναι η αξιοποίηση της δυναμικής της τάξης. Αυτό σημαίνει στήριξη των εργατικών αγώνων, σημαίνει ξεκαθάρισμα για τους αντικαπιταλιστικούς ορίζοντες της προοπτικής, σημαίνει πολιτικές και ιδεολογικές συγκρούσεις με τα όρια που βάζει η κυρίαρχη τάξη και με τα εμπόδια που προσπαθεί να δημιουργήσει. Η αριστερή στροφή χρειάζεται Αριστερά επαναστατική για να συνεχίσει, να βαθαίνει και να κατακτήσει τον καθοριστικό ρόλο στις εξελίξεις, και πριν αλλά και την επόμενη μέρα από τις εκλογές. ■

Χαλάνδρι, η εξέγερση των Ρομά: 30 Σεπτέμβρη 2014.

Η μεγάλη ύφεση του 21ου αιώνα

Ρώμη, 25 Οκτώβρη 2014.

Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξηγεί γιατί τα προγράμματα λιτότητας έχουν βαθύνει την οικονομική κρίση παγκόσμια.

"Τα τεστ αντοχής των Ελληνικών τραπεζών ξεπέρασαν κάθε προσδοκία".

Αντώνης Σαμαράς
26 Οκτώβρη 2014

Πράγματι ξεπέρασαν κάθε προσδοκία τα αποτελέσματα του τελευταίου στρες τεστ της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ): από τις τέσσερις μεγάλες "συστημικές" ελληνικές τράπεζες απέτυχαν οι τρεις. Μια, η Alpha Bank κατάφερε να περάσει με την πρώτη την δοκιμασία.

Συνολικά από τις 130 τράπεζες της Ευρωζώνης που ελέγχθηκαν, οι 25 έπεσαν κάτω από τη βάση. Από αυτές οι 13 έχουν ήδη προχωρήσει σε αυξήσεις κεφαλαίου μέσα στο 2014 (το τεστ βασίστηκε στην κατάστασή τους στο κλείσιμο του 2013) και θεωρούνται πλέον βιώσιμες. Ανάμεσα σε αυτές είναι και η Πειραιώς. Οι υπόλοιπες 12 πρέπει να καταθέσουν άμεσα στην ΕΚΤ σχέδια "εξυγίανσης" ή να κλείσουν.

Η Eurobank και η Εθνική είχαν καταθέσει προκαταβολικά σχέδια εξυγίανσης και είχαν ενταχθεί σε "ειδικό καθεστώς" ελέγχου στο στρες τεστ. Για αυτό στην έκθεση η αποτυχία τους συνοδεύεται από έναν αστερίσκο και μια υποσημείωση που κάνει λόγο για το "δυναμικό μοντέλο". Αυτός ο αστερίσκος είναι η επιτυχία "πέρα από κάθε προσδοκία" του Σαμαρά. Για αυτόν τον αστερίσκο, που είχε μπει στην έκθεση προκαταβολικά, "εξέφρασε την ικανοποίησή του" ο Γκίκας Χαρδούβελης. Για αυτήν την υποσημείωση έβγαλε έναν ακόμα "δεκάρικο" για το έργο της κυβέρνησης ο Ευάγγελος Βενιζέλος.

Αυτό ήταν το τρίτο "τεστ αντοχής" που έχει κάνει η ΕΚΤ μέσα στα τελευταία χρόνια. Και τα δυο προηγούμενα έβγαλαν, με ελάχιστες μόνο εξαιρέσεις, όλες σχεδόν τις ευρωπαϊκές τράπεζες πρακτικά λάδι. Αλλά το μόνο που κατάφεραν με αυτόν τον τρόπο ήταν να θέσουν την ίδια την αξιοπιστία των στρες τεστ σε αμφισβήτηση. Το πόσο στημένα ήταν φάνηκε τον Οκτώβρη του 2011 όταν η κυβέρνηση του Βελγίου αναγκάστηκε να διασώσει, μέσα από την κρατικοποίηση την Dexia, μια από τις μεγάλες τράπεζες της χώρας που είχε μόλις τρεις μήνες πριν περάσει με άνεση το τεστ της ΕΚΤ.

Αυτή τη φορά το στρες τεστ ήταν πιο αυστηρό: περιλάμβανε ανάμεσα στα άλλα και έναν έλεγχο ποιότητας των περιουσιακών στοιχείων των τραπεζών. Ο έλεγχος αυτός ανέβασε το σύνολο των "κόκκινων δανείων" (των δανείων που έχουν πάψει να εξυπηρετούνται) στην Ευρωζώνη από τα 750 στα 880 δισεκατομμύρια Ευρώ -ένα νούμερο σχετικά μικρό αν συγκριθεί με τα 10 περίπου τρις του ΑΕΠ των χωρών της Ευρωζώνης. Η Ελλάδα αποτελεί εξαίρεση: το 2013 ένα στα τρία σχεδόν δάνεια ήταν στο "κόκκινο". Συνολικά τα μη εξυπηρετούμενα χρέη ξεπερνούν τα 77 δις στη χώρα μας, ένα εφιαλτικό νούμερο που αντιστοιχεί στο 43% του ΑΕΠ. Κανένας αστερίσκος και καμιά υποσημείωση για

"δυναμικά μοντέλα" δεν μπορεί να κρύψει μια μαύρη τρύπα τόσο κολοσσιαίων διαστάσεων.

Και αυτή τη φορά πολλοί οικονομολόγοι αμφισβήτησαν άμεσα την αξιοπιστία του τεστ. Ο Χανς Βέρνερ Ζιν, ο διευθυντής του γερμανικού ινστιτούτου IFO κατηγόρησε την ΕΚΤ ανοιχτά για "δημιουργική λογιστική". *"Με τις υποθέσεις της"*, είπε, *"η ΕΚΤ έθεσε ένα σενάριο μέσου πληθωρισμού για την Ευρωζώνη τέτοιο ώστε να μην πέσουν πάρα πολλές τράπεζες κάτω από την κόκκινη γραμμή"*. Η ΕΚΤ είπε δεν πήρε υπ' όψιν της τον σοβαρό κίνδυνο να βυθιστεί η Ευρωζώνη στον αποπληθωρισμό. Αντί για αυτό στηρίχτηκε σε ένα σενάριο πληθωρισμού υπολογισμένο με τέτοιο τρόπο ώστε, για μια ακόμα φορά, οι περισσότερες ευρωπαϊκές τράπεζες να βγούνε και πάλι "λάδι".

Μπούμερανγκ

Παρά το "στήσιμο" του τεστ θα ήταν λάθος να βγάλει κανείς το συμπέρασμα από αυτό ότι η παγκόσμια οικονομία έχει επιστρέψει σήμερα στην εποχή των "τοξικών" χρεών των ΗΠΑ και της χρεοκοπίας της Λήμαν Μπράδερς.

Οι αγορές δεν ανησυχούν σήμερα για τη φερεγγυότητα κάποιου κράτους, ούτε για το ενδεχόμενο να χρεοκοπήσει μια μεγάλη τράπεζα. *"Αυτό συνέβαινε πριν από δυο χρόνια"*, έγραφε στα μέσα Οκτώβρη στην εφημερίδα Financial Times ο Wolfgang Munchau. Οι κεντρικές τράπεζες, το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, οι μεγάλες ισχυρές οικονομίες δεν άφησαν κανένα κράτος να έχει την τύχη της Αργεντινής του 2001 και καμιά μεγάλη τράπεζα την τύχη της Λήμαν Μπράδερς μετά τον Σεπτέμβρη του 2008. Αλλά αυτό καθόλου δεν σημαίνει ότι η παγκόσμια οικονομία έχει ξεπεράσει πλέον την κρίση. Κάθε άλλο: σήμερα βρίσκεται πλέον αντιμέτωπη με ένα νέο μεγάλο κίνδυνο - τον κίνδυνο μιας νέας "μακράς ύφεσης". Η λιτότητα, η πάγια συνταγή με την οποία όλες οι κυβερνήσεις του πλανήτη προσπάθησαν να αντιμετωπίσουν την "κρίση χρέους" γυρίζει τώρα μπούμερανγκ και έρχεται να τις καταδιώξει.

"Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο", παρατηρούσε στις αρχές του Οκτώβρη ο Λόρενς Σάμερς, υπουργός Οικονομικών των ΗΠΑ επί προεδρίας Μπιλ Κλίντον και καθηγητής σήμερα στο πανεπιστήμιο του Χάρβαρντ, *"ήταν για μεγάλο διάστημα ο πιστός υπερασπιστής της λιτότητας... κάθε χρόνο καυτηρίαζε δεκάδες χώρες για τη δημοσιονομική τους απειθαρχία. Η δημοσιονομική εξυγίανση - ένας ευφημισμός για τις περικοπές των δαπανών της κυβέρνησης - είναι η καρδιά των προγραμμάτων διάσωσης του Ταμείου. Πριν από ένα χρόνο το ΔΝΤ είχε επιτεθεί στις ΗΠΑ, κατηγορώντας τες για δημοσιονομικό έλλειμμα 10% του ΑΕΠ"*.

Όχι πλέον. *"Στη ναυαρχίδα του (το World Economic Outlook, την τετραμηνιαία έκθεσή του για τις προοπτικές της παγκόσμιας οικονομίας) το ΔΝΤ προτείνει μια σημαντική αύξηση στις δημόσιες επενδύσεις σε έργα υποδομής, όχι μόνο για τις ΗΠΑ αλλά και για το μεγαλύτερο μέρος του κόσμου. Σημειώνει ότι... η θετική τους επίδραση πάνω στην οικονομία θα είναι μεγαλύτερη αν αυτές οι επενδύσεις χρηματοδοτηθούν από δανεισμό από ό,τι θα ήταν αν στηριχτούν σε περικοπές σε άλλες δαπάνες ή στην αύξηση των φόρων. Το πιο σημαντικό, το ΔΝΤ σημειώνει ότι σωστά σχεδιασμένες επενδύσεις σε έργα υποδομής θα μειώσουν αντί να αυξήσουν το βάρος του δημόσιου χρέους"*.

Έξι χρόνια μετά την κατάρρευση της Λήμαν Μπράδρες η παγκόσμια οικονομία δεν έχει καταφέρει να ξαναπιάσει το νήμα της προ κρίσης εποχής. Για την Αμερική, γράφει ο Σάμερς, αυτή η αποτυχία μεταφράζεται συσσωρευτικά σε μια υστέρηση του ΑΕΠ της τάξης του 1,5 τρισεκατομμυρίου δολαρίων. Πρόκειται για ένα τεράστιο ποσό που αντιστοιχεί σε 20.000 δολάρια λιγότερα κάθε χρόνο για μια μέση τετραμελή οικογένεια. Και με τους ρυθμούς ανάπτυξης κολλημένους στο 2% το χάσμα γίνεται ολοένα και μεγαλύτερο.

Το πρόβλημα δεν βρίσκεται, σύμφωνα με τον Σάμερ απλά στην έλλειψη ζήτησης καταναλωτικών προϊόντων που δημιουργεί η μόνιμη λιτότητα. Το πρόβλημα έχει μεταφερθεί και στην πλευρά της προσφοράς - στην ίδια την παραγωγική μηχανή.

"Κατ' αρχήν", γράφει, *"ενώ όπως έχω τονίσει τα επίπεδα του ΑΕΠ υπολείπονται κατά πολύ από το σημείο που προβλεπόταν από τις προ κρίσης τάσεις, τα ποσοστά της ανεργίας (που έχουν πέσει από το 10% περίπου στο 6.1% στις ΗΠΑ)... έχουν επιστρέψει στα συνήθη τους επίπεδα"*.

Αυτό που δείχνει η διαφορά αυτή ανάμεσα στα δυο νούμερα είναι μια υποχώρηση της παραγωγικότητας της εργασίας: χρειάζονται πολλοί περισσότεροι εργάτες από ό,τι θα έπρεπε, αν η οικονομία δεν είχε χτυπηθεί από την κρίση τα προηγούμενα χρόνια, για να παραχθούν τα ίδια προϊόντα. Και η καθήλωση της παραγωγικότητας μπορεί να εξηγηθεί μόνο από ένα πράγμα: από την έλλειψη επενδύσεων, τόσο σε επίπεδο τεχνολογίας, μηχανών, αυτοματισμών κλπ όσο και στο επίπεδο των υποδομών και της εκπαίδευσης του προσωπικού.

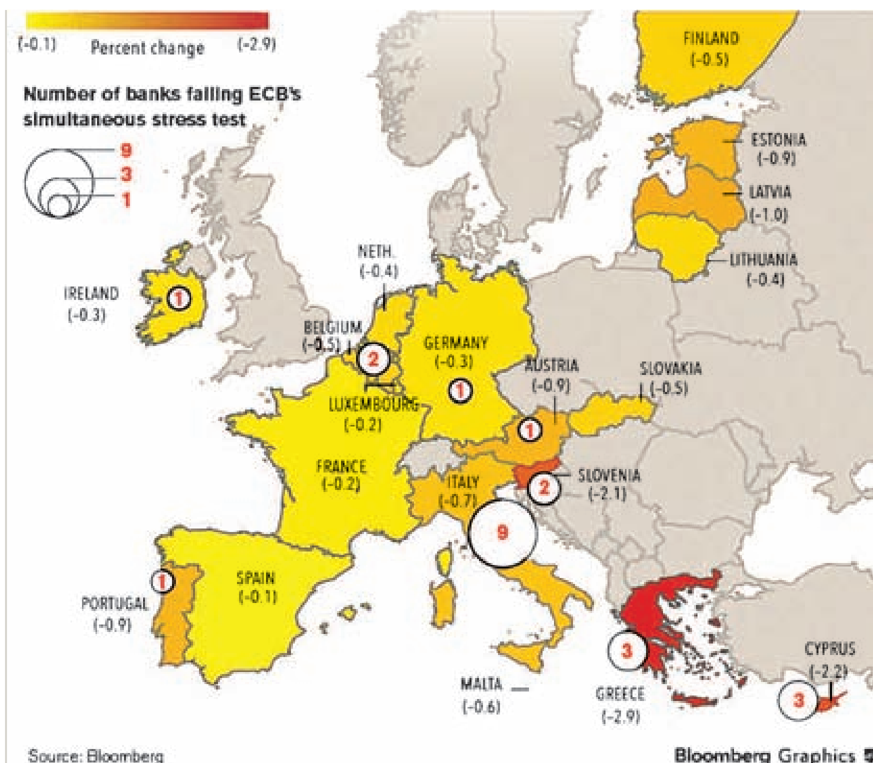
Το γερμανικό "θαύμα"

Τα πράγματα είναι ακόμα χειρότερα στην Ευρώπη. Τον Αύγουστο η βιομηχανική παραγωγή στη Γερμανία έπεσε 4% κάτω, οι εξαγωγές σημείωσαν τη μεγαλύτερη κάμψη εδώ και μια πενταετία και τα βιβλία των παραγγελιών άδειασαν επικίνδυνα. Οι οικονομολόγοι υπολογίζουν τώρα ότι το 2014 θα κλείσει στη Γερμανία με ένα ρυθμό ανάπτυξης όλο και όλο 1,3% - που θα πέσει στο 1,2% του χρόνου. Πολλοί οικονομολόγοι προβλέπουν ότι οι ρυθμοί ανάπτυξης θα μείνουν κολλημένοι κοντά στο 1% για όλη την ερχόμενη δεκαετία.

"Μια από τις μεγαλύτερες παρανοήσεις γύρω από την Ευρωζώνη", γράφει ο Munchau, *"είναι η πεποίθηση γύρω από την έμφυτη ευρωστία της Γερμανίας - η ιδέα ότι οι μεταρρυθμίσεις για την ανταγωνιστικότητα την έχουν μετατρέψει από ουραγό σε ηγέτη. Αυτά είναι βλακείες. Το Γερμανικό μοντέλο στηρίζεται στην παρουσία μιας μη διατηρήσιμης έκρηξης των επενδύσεων σε άλλα τμήματα του κόσμου. Η έκρηξη αυτή έχει τώρα τελειώσει στην Κίνα, στις περισσότερες από τις αναπτυσσόμενες χώρες και στη Ρωσία ασφαλώς"*.

Τώρα ζούμε τα αποτελέσματα αυτού του τέλους: η Γερμανία μπαίνει, από ό,τι όλα δείχνουν, σε μια περίοδο χαμηλών ρυθμών ανάπτυξης. Αν επιβεβαιωθούν αυτά τα σενάρια, η κατάσταση στην υπόλοιπη Ευρώπη θα είναι δραματική. Το ΔΝΤ εκτιμά ότι οι πιθανότητες να βυθιστεί η Ευρωζώνη σε μια νέα ύφεση είναι πάρα πολύ μεγάλες: 40%. Και ο κίνδυνος να βυθιστεί σε ένα καταστροφικό αποπληθωρισμό είναι ελάχιστα μόνο μικρότερος.

Στην συνάντηση των τραπεζιτών στο Τζάκσον Χολ των ΗΠΑ στο τέλος του καλοκαιριού ο Μάριο Ντράγκι, ο διοικητής της ΕΚΤ, παραδέχτηκε σχεδόν ανοιχτά ότι η κεντρική τράπεζα κινδυνεύει να χάσει τη μάχη για τον έλεγχο πάνω στον πληθωρισμό. Η ΕΚΤ έχει σαν βασική αποστολή να εξασφαλίζει ότι ο πληθωρισμός στην Ευρωζώνη θα βρίσκεται "κάτω από, αλλά κοντά, στο

Ο αριθμός των τραπεζών που απέτυχαν στα stress tests ανά χώρα.

2%". Το καλοκαίρι, όμως, οι δείκτες που παρακολουθούν τον αναμενόμενο μακροπρόθεσμο πληθωρισμό έκαναν μια ξαφνική βουτιά. Τον Οκτώβρη έπεσαν στο χαμηλότερο σημείο στην ιστορία.

Ο αποπληθωρισμός έχει καταστροφικές συνέπειες για την οικονομία: η ραγδαία πτώση των τιμών ήταν ένας από τους βασικούς παράγοντες που έκαναν την ύφεση της δεκαετίας του 1930 "μεγάλη". Οι κυβερνήσεις και οι κεντρικές τράπεζες δεν έχουν, πρακτικά, εργαλεία για να τον αντιμετωπίσουν. Το καλοκαίρι ο Ντράγκι ανακοίνωσε δυο νέα πρόγραμμα (TLTRO-3 και TLTRO-4), διοχέτευσης φρεσκοτυπωμένου χρήματος στις τράπεζες δηλαδή, με τη δέσμευση να τα χρησιμοποιήσουν αποκλειστικά για την ενίσχυση της πραγματικής οικονομίας. Ο Ντράγκι είχε μοιράσει ξανά ένα τρισεκατομμύριο στις εμπορικές τράπεζες με δυο αντίστοιχα προγράμματα το 2012 (LTRO-1 και LTRO-2) αλλά οι τράπεζες προτίμησαν τότε να "επενδύσουν" τα χρήματα που άντλησαν από την ΕΚΤ στην αγορά των - υψηλού ρίσκου και υψηλής απόδοσης - κρατικών ομολόγων. Από το ένα τρις σχεδόν ούτε ένα σεντ δεν έφτασε στην πραγματική οικονομία.

Με τα νέα προγράμματα η ΕΚΤ θα μπορεί να "αγοράσει" από τις εμπορικές τράπεζες τιτλοποιημένα ιδιωτικά χρέη - αλλά όχι κρατικά ομόλογα. Ο Ντράγκι ελπίζει να "σπρώξει" με αυτό τον τρόπο ένα τουλάχιστον τρισεκατομμύριο στην πραγματική οικονομία, με την ελπίδα ότι θα αυξήσει με αυτόν τον τρόπο και την ζήτηση και τις επενδύσεις - και κατά συνέπεια και τον πληθωρισμό.

Οι επενδύσεις, όμως, δεν έχουν σταματήσει επειδή το χρήμα είναι δυσεύρετο ή ακριβό: η ΕΚΤ χρεώνει τις εμπορικές τράπεζες για τα δάνεια που τους παρέχει επιτόκιο 0.15%. Και πολλές επιχειρήσεις κάθονται ήδη πάνω σε ένα βουνό από μετρητά - παλιά κέρδη που λιμνάζουν γιατί δεν υπάρχουν κερδοφόρες επενδυτικές ευκαιρίες. Οι οικονομολόγοι υπολογίζουν ότι η ΕΚΤ θα καταφέρει να διοχετεύσει 250 έως 350 δις μέσα στα επόμενα δυο χρόνια στην αγορά - ένα νούμερο πολύ μικρό για να καταφέρει να δαμάσει τον κίνδυνο του αποπληθωρισμού.

Success story

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες το success story του Σαμαρά και του Βενιζέλου ακούγεται σαν κακόγουστο ανέκδοτο. Αυτό που έχουμε μπροστά μας δεν είναι την έξοδο από την κρίση και το μνημόνιο αλλά την διαιώνισή τους.

Το πρόβλημα δεν είναι μόνο οι τράπεζες και η πλασματική τους επιτυχία στο στρες τεστ: τίποτα δεν λειτουργεί. Το ΤΑΙΠΕΔ, το Ταμείο που συνέστησε η Τρόικα για να ξεπουλήσει τη δημόσια περιουσία παραπαίει: τον Οκτώβρη ένα ακόμα από τα στελέχη του παραιτήθηκε, για προσωπικούς λόγους υποτίθεται. Στην πραγματικότητα όμως αυτό που τον εξανάγκασε να φύγει, όπως και τόσους άλλους πριν από αυτόν, ήταν η αδυναμία του Ταμείου να βρει αγοραστές - όσο εξευτελιστικές και αν ήταν οι τιμές που διεκδικούσε.

Οι διαπιστώσεις του Σάμερς είναι σωστές: η ρίζα της σημερινής κρίσης, όπως και των δυο προηγούμενων "Μεγάλων Υφέσεων" που έχει δει ο καπιταλισμός, οφείλεται στις αδυναμίες της ίδιας της πραγματικής οικονομίας - και όχι απλά στις τράπεζες, τους κερδοσκόπους και τις "αλόγιστες" δημόσιες δαπάνες. Είναι το ίδιο το σύστημα της παραγωγής αυτό που είναι άρρωστο.

Αυτή ήταν μια εξέλιξη που ο Καρλ Μαρξ είχε προβλέψει εδώ και 150 χρόνια. Ο καπιταλισμός, έλεγε, είναι ένα αντιφατικό σύστημα: ολόκληρη η παραγωγή στηρίζεται στο κυνήγι του κέρδους. Αλλά οι ίδιες οι επενδύσεις υπονομεύουν τη δυνατότητα του συστήματος να παράγει κέρδη. Η κερδοφορία του κεφαλαίου πέφτει και πέφτει - και φτάνει αργά ή γρήγορα σε ένα σημείο όπου οι καπιταλιστές δεν έχουν πλέον κανένα κίνητρο να επενδύσουν. Τότε η οικονομία σταματάει, η ανεργία τινάζεται στα ουράνια και η φτώχεια απλώνεται στον πληθυσμό.

Αυτό έγινε τη δεκαετία του 1930. Και χρειάστηκε η καταστροφή που ακολούθησε - ο ναζισμός, το Ολοκαύτωμα, ο Β' Παγκόσμιος Πόλεμος, η Χιροσίμα και το Ναγκασάκι - για να βγει από αυτό το τέλμα.

Αν τους αφήσουμε δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι θα μας οδηγήσουν και πάλι στις ίδιες "λύσεις". Αλλά δεν είναι μονόδρομος. Τη δεκαετία του 1930 η Μεγάλη ΄Υφεση γέννησε ένα από τα μεγαλύτερα κινήματα στην ιστορία. Οι εργάτες από την Ισπανία και τη Γαλλία μέχρι την Αμερική ξεσηκώθηκαν - απεργήσαν, κατέλαβαν τα εργοστάσιά τους, κατέβηκαν στους δρόμους. Δυστυχώς εκείνο το κίνημα είχε στην ηγεσία του μια αριστερά ανάξια των περιστάσεων. Το αποτέλεσμα ήταν η ήττα και η καταστροφή.

Αυτή τη φορά δεν θα τους αφήσουμε να μας νικήσουν. ■

ΔΕΘ, 6 Σεπτέμβρη 2014.

Μετριοπαθής, Ριζοσπαστική ή Αντικαπιταλιστική πρόταση από την Αριστερά;

Ο **Πάνος Γκαργκάνας** εξετάζει τις επιλογές της Αριστεράς για να σταματήσει την κρίση, τη φτώχεια, τις ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις στη Μέση Ανατολή.

Όσο πλησιάζουμε προς την εκλογή Προέδρου της Δημοκρατίας που μπορεί να ανοίξει το δρόμο προς τις κάλπες, τόσο φουντώνει η συζήτηση μέσα στην Αριστερά για την εναλλακτική που έχει να προσφέρει.

Με το προβάδισμα του ΣΥΡΙΖΑ στις δημοσκοπήσεις να διευρύνεται και τον Σαμαρά με τον Βενιζέλο να αγκομαχούν για να περισώσουν ό,τι απέμεινε από το σχέδιο «εξόδου στις αγορές», η συζήτηση αυτή είναι καθοριστική για το μέλλον της Αριστεράς. Η ώρα της δοκιμασίας των προτάσεων στην πράξη πλησιάζει μέσα σε ένα τοπίο όπου οι οικονομικές εξελίξεις διαψεύδουν τις διακηρύξεις για το «τέλος της κρίσης». Η μνημονιακή λιτότητα απέτυχε να δώσει διέξοδο, όχι μόνο στην Ελλάδα, αλλά συνολικότερα στην Ευρωζώνη, ακόμη και στις πέρα όχθες του Ατλαντικού και του Ειρηνικού. Με ποιο σχέδιο μπορεί η Αριστερά να ανοίξει δρόμο;

Οι ηγεσίες της κοινοβουλευτικής αριστεράς ακολουθούν μια τακτική διολίσθησης προς «ρεαλιστικές θέσεις», μετατοπίζοντας το επίκεντρο της συζήτησης προς τα δεξιά. Πρωταγωνιστής αυτής της διαδικασίας είναι αναμφισβήτητα ο Αλέξης Τσίπρας.

Τα πιο πρόσφατα δείγματα αυτής της αντιμετώπισης είναι η συνεδρίαση της Κεντρικής Επιτροπής του ΣΥΡΙΖΑ που καταψήφισε την πρόταση για δημόσιο έλεγχο των τραπεζών, αλλά και η επίσκεψη Τσίπρα στο Υπουργείο Εθνικής Άμυνας όπου διαβεβαίωσε τον Αβραμόπουλο για τη «συνέχεια του κράτους» και τη δυνατότητα συνεννόησης και συναινέσεων.

Ας σταθούμε λίγο σε αυτό το δεύτερο παράδειγμα. Η επίσκεψη έγινε τις μέρες που ισραηλινά μαχητικά αεροπλάνα πραγματοποιούσαν ασκήσεις στα ανοιχτά της Πάφου, δυτικά της Κύπρου, και η συνεργασία Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ προβαλλόταν ως αντίβαρο στην «τουρκική επιθετικότητα» στην Ανατολική Μεσόγειο. Ο Σαμαράς και ο Βενιζέλος συνεχίζουν μια πολιτική που κληρονόμησαν από τον Μητσοτάκη, τον Σημίτη και τον ΓΑΠ, δηλαδή την καλλιέργεια ενός άξονα με το Ισραήλ μαζί με την Κύπρο. Τελευταία έχει προστεθεί και η Αίγυπτος του Σίσι σε αυτή την «ασπίδα προστασίας» για τα κοιτάσματα φυσικού αερίου στη θαλάσσια περιοχή ανάμεσα στην Κύπρο και το Ισραήλ. Τι σημαίνει «συνέχεια του κράτους» και δυνατότητα συνεννόησης συγκεκριμένα σε αυτή την περίπτωση; Ότι μια κυβέρνηση Τσίπρα θα συνεχίσει την ίδια πολιτική;

Η αποτυχία του αμερικάνικου ιμπεριαλισμού να σταθεροποιήσει την ηγεμονία του στην περιοχή με τους πολέ-

μους του Μπους την περασμένη δεκαετία και η προσπάθεια του Ομπάμα να καλύψει το κενό με μια νέα εκστρατεία «προθύμων», έχει πυροδοτήσει μια έξαρση των ανταγωνισμών ανάμεσα στους τοπικούς υποϊμπεριαλισμούς.

Το Ιράν φιλοδοξεί να αναδειχθεί ως προστάτης των Σιιτικών πληθυσμών από την Τεχεράνη μέχρι τη Βαγδάτη, τη Δαμασκό και τη Βηρυτό. Η Σαουδική Αραβία, παραδοσιακός ανταγωνιστής του Ιράν στον Περσικό Κόλπο, διεκδικεί τον ίδιο ρόλο για τους Σουνιτικούς πληθυσμούς. Η Τουρκία και το Ισραήλ δεν μένουν με σταυρωμένα χέρια μπροστά στην προοπτική να μοιραστούν οι ζώνες επιρροής με πρωταγωνιστές τους ανταγωνιστές τους στην Τεχεράνη και στο Ριάντ. Η ελληνική εμπλοκή σε αυτή τη δίνη μόνο σε τραγωδίες μπορεί να οδηγήσει.

Μέχρι τώρα ξέραμε ότι ο ΣΥΡΙΖΑ δεν βάζει θέμα ΝΑΤΟ. Τώρα ο Τσίπρας προχωράει πιο πέρα. Η λογική αυτής της αντιμετώπισης είναι ότι μια κυβέρνηση ΣΥΡΙΖΑ δεν θα ανοίξει άλλα μέτωπα με τη Δύση, αφού θέλει να επικεντρωθεί στη διαπραγμάτευση για το χρέος και τα μνημόνια. Όμως στην ίδια τη ζωή, η κρίση του συστήματος δεν αφήνει περιθώρια για «παγωμένα» μέτωπα. Η αποδοχή του «ανήκομεν εις την Δύσιν» οδηγεί σε τυχοδιωκτισμούς και όχι σε «ήρεμες διαπραγματεύσεις» μέσα στο «ασφαλές λιμάνι» της ΕΕ.

Ακόμη και χωρίς τα μαύρα σύννεφα της Μέσης Ανατολής, όμως, το λιμάνι της ΕΕ κάθε άλλο παρά ασφαλές αποδεικνύεται. Ο πανικός στις αγορές την τρίτη βδομάδα του Οκτώβρη έδειξε ότι ούτε οι ίδιοι οι καπιταλιστές δεν πιστεύουν ότι η ευρωζώνη βρίσκεται σε μια ομαλή πορεία ανάκαμψης από την κρίση. Δισεκατομμύρια αποσύρθηκαν από τα Χρηματιστήρια και έτρεξαν να αναζητήσουν καταφύγιο σε τοποθετήσεις σε αμερικάνικα ή γερμανικά ομόλογα που θεωρούνται ως οι πιο ασφαλείς «επενδύσεις».

Προσέξτε αυτή την εικόνα. Οι πανικόβλητοι δεν είναι κάποιοι περιθωριακοί κερδοσκόποι που τζογάρησαν σε κάποια μακρυνή φούσκα. Είναι οι παίκτες των πιο σημαντικών χρηματιστήριων του κόσμου. Και δεν αποσύρονται από κάποια ειδική κατηγορία μετοχών που θεωρούν «επισφαλή», αλλά από τις ναυαρχίδες των αναπτυγμένων οικονομιών γιατί θεωρούν τις μετοχές τους υπερτιμημένες σε σχέση με τους ρυθμούς ανάπτυξης που παραμένουν προβληματικοί.

Η φυγή από τα ελληνικά ομόλογα που ανέβασε τα επιτόκια μέχρι το 9% δεν ήταν μια μεμονωμένη αποδοκιμασία της προοπτικής της ελληνικής οικονομίας, ήταν τμήμα ενός γενικευμένου ποδοβολητού. Οι ισχυρισμοί του Σαμαρά και του Βενιζέλου ότι αν ο ΣΥΡΙΖΑ ήταν πιο συναινετικός, τότε οι αγορές θα ανησυχούσαν λιγότερο, είναι απλά ανυπόστατοι. Τυχόν συναινέσεις του ΣΥΡΙΖΑ δεν μπορούν να καλμάρουν τις αγορές, μόνο να ξεφτιλίσουν την Αριστερά μαζί με τους Σαμαροβενιζέλους.

Πώς αντέδρασε, όμως, η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ; Προσπαθώντας να συμβάλει στον κατευνασμό των αγορών. Δεν ήταν μόνο ο Σταθάκης που φρόντισε να προβάλει την άρνηση διαγραφής του χρέους και των μονομερών ενεργειών. Στο ίδιο μήκος κύματος ήταν η πλειοψηφία της Κεντρικής Επιτροπής που αρνήθηκε το δημόσιο έλεγχο των τραπεζών. Σύμφωνα με την Αυγή, ο Θοδωρής Δρίτσας δικαιολόγησε αυτή τη στάση λέγοντας ότι υπάρχουν προηγούμενες αποφάσεις του ΣΥΡΙΖΑ για το θέμα αυτό και δεν υπήρχε λόγος να επαναληφθούν. Η επιλογή ήταν να μην επανέλθουν «ενοχλητικές» θέσεις την ώρα της αναταραχής στις αγορές.

Μετριοπάθεια

Η πορεία προς αυτή τη «μετριοπάθεια» είχε ξεκινήσει πιο νωρίς και είναι πολύ πιο συνολική. Ο Αλέξης Τσίπρας είχε παρευρεθεί στην παρουσίαση του βιβλίου «*Μια μετριοπαθής πρόταση για την επίλυση της κρίσης του ευρώ*» και είχε εκφράσει δημόσια τη συμφωνία του προς τις απόψεις των συγγραφέων του.

Οι συγγραφείς είναι ο Γιάνης Βαρουφάκης, ο James K. Galbraith και ο Stuart Holland, ενώ προλογίζει το βιβλίο ο Μισέλ Ροκάρ. Και μόνο αυτό το τελευταίο όνομα είναι αρκετό για να βάλει σε σκέψεις κάθε καλοπροαίρετο αριστερό. Ο Ροκάρ έγινε πρωθυπουργός της Γαλλίας όταν ο Μιτεράν στην πρώτη του θητεία ως Πρόεδρος της Γαλλικής Δημοκρατίας εγκατέλειψε τις υποσχέσεις του «Κοινού Προγράμματος» του Σοσιαλιστικού και του Κομμουνιστικού Κόμματος για να στρίψει προς αυτό

Ο Τσίπρας στην παρουσίαση του βιβλίου του Βαρουφάκη.

που τότε λεγόταν θατσερική πολιτική και αργότερα ονομάστηκε νεοφιλελευθερισμός. Ο Σημίτης, που υλοποίησε την ίδια στροφή για λογαριασμό του ΠΑΣΟΚ ως υπουργός Οικονομικών στη δεύτερη τετραετία του Ανδρέα Παπανδρέου, είχε αποκτήσει τον χαρακτηρισμό ο «έλληνας Ροκάρ».

Όπως εξηγεί ο ίδιος ο Βαρουφάκης στα Προλεγόμενα του βιβλίου, οι ιδέες της πρότασής του ξεκινάνε από την εποχή που ο Stuart Holland ήταν σύμβουλος του Ζακ Ντελόρ, Προέδρου τότε της Κομισιόν της ΕΕ. Οι συγγραφείς έχουν αδιαμφισβήτητες ευρωπαϊκές περγαμηνές.

Το πρώτο μέτρο της «Μετριοπαθούς πρότασης» είναι αυτό που *«επιτυγχάνει το εξής: Θέτει τέλος στον θανάσιμο εναγκαλισμό κρατών και τραπεζών»* (σελ. 58). Συγκεκριμένα, αν μια τράπεζα χρειάζεται ανακεφαλαιοποίηση, τότε περνάει στον έλεγχο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής τράπεζας η οποία την διασώζει και την ιδιωτικοποιεί μετά από έναν χρόνο. Ουσιαστικά, δημιουργείται ένας πανευρωπαϊκός μηχανισμός συγκέντρωσης και συγκεντροποίησης του τραπεζικού κεφάλαιου μακριά από κάθε δυνατότητα παρέμβασης των κρατών μελών. Οι «υγιείς» τράπεζες καταπίνουν τις προβληματικές πάνω από σύνορα με τη βοήθεια της ΕΚΤ και αυτό θεωρείται «μετριοπαθής» λύση.

Στο ίδιο πνεύμα κινείται και το δεύτερο μέτρο: το δημόσιο χρέος των χωρών-μελών χωρίζεται σε δυο μέρη – ένα «Κατά Μάαστριχτ Νόμιμο» (ΚΜΝ) δηλαδή ίσο με το 60% του ΑΕΠ της χώρας σύμφωνα με τη Συνθήκη του Μάαστριχτ και ένα «υπερβάλλον». Το πρώτο αναχρηματοδοτείται από την ΕΚΤ με τα χαμηλά επιτόκιά της, ενώ το δεύτερο τιμωρείται με επιπλέον πανωτόκια (spread). Έτσι, σύμφωνα με τους συγγραφείς ενισχύεται η Συνθήκη του Μάαστριχτ που σήμερα καταστρατηγείται (σελ.62-3). Πρακτικά, για την Ελλάδα που το χρέος βρίσκεται στο 177% του ΑΕΠ, αυτό θα σήμαινε να ψάχνει στις αγορές την αναχρηματοδότηση «υπερβάλλοντος» χρέους ίσου με το 117% του ΑΕΠ – εκεί ακριβώς όπου βρισκόταν το 2009 όταν οδηγήθηκε στη «διάσωση» από την Τρόικα.

Η εμπιστοσύνη των Βαρουφάκη-Ροκάρ στις αγορές ότι θα εξυγιάνουν τις τράπεζες και το δημόσιο χρέος επεκτείνεται και σε άλλα θέματα. Το τρίτο και το τέταρτο μέτρο της «μετριοπαθούς πρότασης» προβλέπει τη χρηματοδότηση δημοσίων επενδύσεων και προγραμμάτων ανακούφισης της ανθρωπιστικής κρίσης μέσα από την έκδοση ομολόγων που θα είναι «αξιόπιστα» γιατί θα έχουν μερική κάλυψη από την ΕΚΤ.

Η "συνέχεια του κράτους": συνάντηση Αβραμόπουλου-Τσίπρα.

Οι συγγραφείς θα ήθελαν ένα πρόγραμμα επενδύσεων ίσο με το 8% του ευρωπαϊκού ΑΕΠ, το οποίο να μοιραστεί στις περιφέρειες της Ευρώπης ανάλογα με τα ποσοστά ανεργίας που επικρατούν στην καθεμιά. Αλλά επειδή το ύψος των κεφαλαίων που πρέπει να αντληθούν είναι μεγάλο, προσπαθούν να το επιμερίσουν σε διαφορετικούς οργανισμούς της ΕΕ. Όσο πιο περίτεχνα, όμως, περιγράφονται οι σχέσεις ανάμεσα στην ΕΚΤ, την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, το Ευρωπαϊκό Επενδυτικό Ταμείο, τις κυβερνήσεις των χωρών μελών και τους εργολάβους που θα αναλάβουν τα έργα, τόσο πιο ξεκάθαρα προβάλει το γεγονός ότι ένα «ευρωπαϊκό Νιου Ντιλ» επαφίεται στον πατριωτισμό των αγορών. Οι οποίες καλούνται να επενδύσουν με κριτήριο το ποσοστό ανεργίας στις περιοχές που θα πάνε τα κεφάλαιά τους!

Αυτό, λοιπόν, είναι το «μετριοπαθές» μίγμα πολιτικής: δυο μέτρα χειροπιαστά που ευνοούν τον έλεγχο του τραπεζικού συστήματος και των δημόσιων οικονομικών από τις μεγάλες ευρωπαϊκές τράπεζες και δυο μέτρα που υπόσχονται «ανάπτυξη» και «ανακούφιση» χωρίς να πατάνε πουθενά εκτός από την καλή θέληση των αγορών.

Η τραγωδία είναι ότι η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ υιοθετεί όλο και πιο ανοιχτά τέτοιους προσανατολισμούς. Οι ομιλίες και τα κείμενα του οικονομικού επιτελείου, του Σταθάκη και του Δραγασάκη, αναπαράγουν διαρκώς ιδέες που ακολουθούν αυτή τη συλλογιστική. Ο Δραγασάκης, τις μέρες που ο Άδωνις Γεωργιάδης προκαλούσε με δηλώσεις ότι θα σηκώσει τα λεφτά του από τις τράπεζες αν γίνει κυβέρνηση ο ΣΥΡΙΖΑ, προέτρεπε από το βήμα της Βουλής τους βουλευτές όλων των πλευρών να μην μιλάνε για τις καταθέσεις! Αν δεν πρέπει να μιλάνε οι βουλευτές της Αριστεράς για αυτά τα θέματα, ποιον πρέπει να ακούει ο κόσμος; Τον Μάριο Ντράγκι και τον Στουρνάρα; Οι δηλώσεις του ΣΥΡΙΖΑ ότι δεν θα αποδεχόταν τη μεταπήδηση Στουρνάρα από το υπουργείο Οικονομικών στην Τράπεζα της Ελλάδος πήγαν περίπατο.

Και βέβαια τα ταξίδια του Τσίπρα, όπως στο Κόμο και στον Πάπα, φροντίζουν να υπογραμμίζουν τη στροφή προς τη μετριοπάθεια. Όλα αυτά δεν μπορούν να αντισταθμιστούν με μια ομιλία στη Θεσσαλονίκη όπου η έμφαση είχε δοθεί στα μέτρα ανακούφισης. Υποσχέσεις για κατώτατο μισθό, συλλογικές συμβάσεις και επιδόματα ανεργίας κινδυνεύουν να μείνουν απλά υποσχέσεις όταν εντάσσονται σε μια διαρκή προσαρμογή προς τα δεξιά. Το μόνο στοιχείο που δεν υπάρχει στα μέτρα Βαρουφάκη αλλά υπήρχε στις εξαγγελίες Τσίπρα στη Θεσσαλονίκη ήταν η έκκληση για συμμετοχή της Εκκλησίας στα μέτρα ανακούφισης από την ανθρωπιστική κρίση. Αλλά ακόμη και αυτή η συμμετοχή ζητείται εθελοντικά. Η προοπτική αξιοποίησης της εκκλησιαστικής περιουσίας από το δημόσιο αποκλείεται. Και εδώ, όπως και με τις αγορές, η συμμετοχή επαφίεται στη φιλανθρωπία των φορέων και αυτού του θεσμού.

Αντίλογος

Τι αντιπροτάσεις υπάρχουν από άλλα τμήματα της Αριστεράς;

Η ηγεσία του ΚΚΕ θέλει να αυτοπροβάλλεται ως αριστερό αντίβαρο στον οπορτουνισμό του ΣΥΡΙΖΑ. Ωστόσο η κεντρική πρωτοβουλία του αυτό το φθινόπωρο περιορίζεται σε ένα συλλαλητήριο με σύνθημα «Να ακουστεί η δική μας φωνή». Είναι τέτοια η προτεραιότητα που δίνει σε αυτό το συλλαλητήριο, ώστε ο Ριζοσπάστης να κατηγορεί την ΑΝΤΑΡΣΥΑ ότι πρότεινε στην ΑΔΕΔΥ να γίνει απεργία στα τέλη Οκτώβρη και αυτή η απεργία θα συνιστούσε «υπονόμευση του συλλαλητηρίου»! Τελικά ΓΣΕΕ και ΑΔΕΔΥ καθυστέρησαν την κήρυξη απεργίας μέχρι τις 27 Νοέμβρη και αυτό ικανοποίησε το ΠΑΜΕ.

Μπορεί η Αλέκα Παπαρήγα στη Βουλή να αμφισβήτησε την ύπαρξη ανθρωπιστικής κρίσης, αλλά η αφίσα του ΠΑΜΕ μιλάει με νούμερα για 1.500.000 ανερ-

γους, 850.000 απλήρωτους και 300.000 ανασφάλιστους και προβάλει αιτήματα άμεσης ανακούφισης, για τον κατώτατο μισθό, το επίδομα ανεργίας και την ασφάλιση για όλους. Θα μπορούσε να πει κανείς ότι αυτή είναι η απάντηση του ΚΚΕ στην ομιλία Τσίπρα στη Θεσσαλονίκη: «πραγματική ανακούφιση», όπως πριν από τριάντα χρόνια το κόμμα μιλούσε για «πραγματική αλλαγή» απέναντι στις υποσχέσεις του Αντρέα για αλλαγή.

Η εξέλιξη αυτή υπογραμμίζει ότι το ΚΚΕ μετατρέπεται σε κόμμα του μίνιμουμ και του μάξιμουμ προγράμματος. Το μίνιμουμ είναι τα μέτρα ανακούφισης και μπορεί να διεκδικηθεί σήμερα με μετρημένες κινητοποιήσεις χωρίς «τυχοδιωκτισμούς» για απεργίες διαρκείας και άλλα παρόμοια. Το μάξιμουμ περιλαμβάνει ρήξεις με την ΕΕ και σοσιαλιστικούς μετασχηματισμούς όταν αλλάξουν οι συσχετισμοί, αλλά προς το παρόν χρησιμεύει μόνο σαν εργαλείο πολεμικής απέναντι στην υπόλοιπη αριστερά.

Πέρα από τα προφανή προβλήματα σεχταρισμού που προκαλεί αυτή η στάση, το μεγαλύτερο ζήτημα είναι ο αφοπλισμός μπροστά στις εξελίξεις. Όταν ο πανικός στις αγορές απογυμνώνει τις ρητορίες του Σαμαρά, δεν μπορεί η Αριστερά να αφήνει τα μεγάλα ζητήματα της διαγραφής του χρέους και των κρατικοποιήσεων με εργατικό έλεγχο έξω από το κάδρο. Όσες καταγγελίες κι αν κάνει ο Ριζοσπάστης, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ θα έχει το δίκιο με το μέρος της ακριβώς γιατί βάζει στην ημερήσια διάταξη του κινήματος την απάντηση στις μεγάλες προκλήσεις, στην αποτυχία του ίδιου του καπιταλισμού.

Στο σημείο αυτό παρεμβαίνει στη συζήτηση ένα άλλο στοιχείο. Ο χώρος γύρω από την Αριστερή Πλατφόρμα του ΣΥΡΙΖΑ θεωρεί ότι η ανάγκη για συνολικές απαντήσεις οδηγεί μεν σε ένα ριζοσπαστικό πρόγραμμα, που δεν είναι όμως αντικαπιταλιστικό.

Παλιότερα, αυτή η διαφωνία εκφραζόταν με την επιχειρηματολογία ότι προτεραιότητα είναι η ρήξη με τον νεοφιλελευθερισμό και όχι οι αντικαπιταλιστικές ανατροπές που μπορεί να είναι πολύ προχωρημένες. Σήμερα, η διαφωνία παραμένει αλλά παίρνει διαφορετική μορφή: το ριζοσπαστικό πρόγραμμα είναι "αντικειμενικά αντικαπιταλιστικό", τα υπόλοιπα είναι περιττός βερμπαλισμός.

Από τη σκοπιά της αντικαπιταλιστικής αριστεράς θα μπορούσαμε εύκολα να επισημάνουμε τις αντιφάσεις αυτού του χώρου που μιλάει ριζοσπαστικά αλλά υποτάσσεται στις επιλογές του Τσίπρα. Ωστόσο πριν πάμε στις συνέπειες είναι καλύτερα να σταθούμε στην ουσία των διαφορών.

Ένα βιβλίο που μιλάει ρητά για «Ένα Ριζοσπαστικό Πρόγραμμα για την Ελλάδα» κυκλοφόρησε πρόσφατα από τον Κώστα Λαπαβίτσα. Ο συγγραφέας του είναι γνωστός μέσα στην Αριστερά για τις πρωτοβουλίες για τη δημιουργία Επιτροπής Λογιστικού Ελέγχου για το χρέος, για τη σύγκρουσή του με το ευρώ και για τη στήριξη που έχει προσφέρει και στον ΣΥΡΙΖΑ εδώ και στο ΑΚΕΛ στην Κύπρο.

Ο Λαπαβίτσας είναι καταιγιστικός για την αποτυχία διαχείρισης του χρέους και για τις ευθύνες των τραπεζών:

«Χωρίς την επίλυση του ζητήματος του χρέους κανένα ριζοσπαστικό πρόγραμμα για την Ελλάδα δεν θα είναι εφικτό. Και αυτό όχι μόνο λόγω του μεγάλου ετήσιου κόστους που επιβάλει σήμερα το χρέος αλλά και εξαιτίας του πλαισίου της οικονομικής πολιτικής το οποίο ουσιαστικά διαμορφώνεται από την απαίτηση για την εξυπηρέτηση του χρέους. ... υπό τις παρούσες συνθήκες, οι οποίες διαμορφώθηκαν από τις συμφωνίες «διάσωσης», θα χρειαστούν περισσότερα από είκοσι έξι χρόνια μέχρι η Ελλάδα να φτάσει στα επίπεδα χρέους που προβλέπονται στη Συνθήκη του Μάαστριχτ» (σελ. 52-53).

«Ο ιδιωτικός τραπεζικός τομέας στην Ελλάδα έχει αποτύχει και το κόστος για τη χώρα υπήρξε σημαντικό. Πριν από το 2008 ο ισολογισμός των ιδιωτικών τραπεζών διογκώθηκε ραγδαία, από 181 δις ευρώ το Δεκέμβριο του 1999 σε 544 δις ευρώ τον Ιούνιο του 2010. Ωστόσο η δανειοδότηση δεν κατευθύνθηκε σε κοινωνικά σημαντικές δραστηριότητες και σε πολλές περιπτώσεις ήταν κακής ποιότητας. ... Το κόστος των διασώσεων υπήρξε ένας από τους βασικούς λόγους για την επιβολή άγριας λιτότητας στη χώρα. ... Παρά τις ενισχύσεις που δέχθηκαν το 2014, η κατάσταση των τραπεζών παραμένει κάθε άλλο παρά υγιής. Οι ελληνικές τράπεζες έχουν ένα από τα υψηλότερα ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων στον κόσμο, φτάνοντας το 31,3% των συνολικών μεικτών δανείων στο τέλος του 2013» (σελ. 62-4).

Με βάση αυτές τις διαπιστώσεις, προ-

Λαφαζάνης και Λαπαβίτσας στην ίδρυση της ΕΛΕ.

ΔΕΘ, 6 Σεπτέμβρη 2014

τείνει βαθιά διαγραφή του χρέους, κρατικοποίηση των τραπεζών και σύγκρουση με την ΟΝΕ και την ΕΕ. Προειδοποιεί μάλιστα: *«χωρίς βαθιά διαγραφή του χρέους, μια κυβέρνηση της Αριστεράς θα είναι αδύνατον να εφαρμόσει ακόμη και ένα βραχυπρόθεσμο ριζοσπαστικό πρόγραμμα. Θα υπάρξουν βέβαια κάποια περιθώρια ελιγμών κατά τις πρώτες εβδομάδες, ιδιαίτερα σε θέμα τα που σχετίζονται με την ανακούφιση όσων έχουν πληγεί περισσότερο από την κρίση, για παράδειγμα: η επανασύνδεση της παροχής ηλεκτρικής ενέργειας, η διευκόλυνση πρόσβασης σε τρόφιμα και ο μετριασμός του προβλήματος των αστέγων. Αλλά αυτά δεν μπορούν να προκαλέσουν μια διαρθρωτική και διατηρήσιμη αλλαγή πολιτικής χωρίς αντιμετώπιση του χρέους και επομένως χωρίς σύγκρουση κατά μήκος και πλάτος του πλαισίου πολιτικής που καθορίστηκε από την τρόικα»* (σελ. 78).

Αντικαπιταλιστικό σχέδιο

Τι συμπεράσματα προκύπτουν από όλα αυτά;

Ένα πρώτο, είναι ότι οι προτάσεις της Αριστεράς δεν μπορούν να βρίσκονται πιο πίσω από το τρίπτυχο: διαγραφή του χρέους-κρατικοποίηση των τραπεζών-ρήξη με ευρώ, ΕΕ. Όσοι σκέφτονται με όρους εκπτώσεων, παραδείγματος χάρη «ας δούμε πόσο μεγάλο μέρος του χρέους χρειάζεται να διαγραφεί», «ίσως να αρκεί ένας ισχυρός δημόσιος τραπεζικός πυλώνας δίπλα στον ιδιωτικό», «έξω από το ευρώ αλλά μέσα στην ΕΕ», απλά αφήνουν παράθυρα για τις πιέσεις που έρχονται από τα δεξιά, από τους εκπροσώπους του αστισμού αλλά και από τους κήρυκες της «μετριοπάθειας».

Δεν είναι τυχαίο ότι μέσα από «συμβιβαστικές» φόρμουλες διατηρήθηκε η συνοχή του ΣΥΡΙΖΑ με αποτέλεσμα να φτάνει σήμερα η ηγεσία Τσίπρα να ακυρώνει τους φραστικούς συμβιβασμούς και να κινείται ανοιχτά δεξιά. Από φλουταρίσματα του στιλ «το νόμισμα δεν είναι φετίχ» ή «καμιά θυσία για το ευρώ» φτάσαμε σήμερα στο Κόμο.

Κι όμως, ο χώρος της Αριστερης Πλατφόρμας του ΣΥΡΙΖΑ αντί να ξεπεράσει τα όρια των προτάσεων Λαπαβίτσα, αντί να αναζητήσει τις αντικαπιταλιστικές ρήξεις που απαιτούνται για να γίνει πράξη αυτό το τρίπτυχο, επιμένει στην προσπάθεια αναζήτησης μέσου όρου με τη γραμμή Τσίπρα. Αυτό το υπογράμισε ο ίδιος ο Παναγιώτης Λαφαζάνης με την παρουσία του στο πλευρό του Τσίπρα κατά τη συνάντηση με τον Στουρνάρα την Πέμπτη 30 Οκτώβρη.

Στην πραγματικότητα, για να μην πισωγυρίσουμε, είναι ανάγκη να συνδυαστεί το τρίπτυχο "διαγραφή του χρέους, κρατικοποίηση των τραπεζών, ρήξη με το Ευρώ και την ΕΕ" με μέτρα εργατικού ελέγχου που στερούν από τους καπιταλιστές τη δυνατότητα να σαμποτάρουν τις ριζικές αλλαγές.

Ο εργατικός έλεγχος στο κρατικοποιημένο τραπεζικό σύστημα είναι απαραίτητο βήμα για να κατευθύνεται η χρηματοδότηση στις πραγματικές ανάγκες και όχι στις πιέσεις των ισχυρών. Η ελληνική οικονομία δεν έπασχε μόνο από τις επιλογές των τραπεζιτών αλλά και από τη διαπλοκή τους με άλλες ισχυρές μερίδες του ελληνικού καπιταλισμού, όπως οι εφοπλιστές και οι βαρόνοι της τουριστικής βιομηχανίας.

Όταν ο Κ. Λαπαβίτσας γράφει ότι *"η δανειοδότηση δεν κατευθύνθηκε σε κοινωνικά σημαντικές δραστηριότητες και σε πολλές περιπτώσεις ήταν κακή ποιότητας"* περιγράφει με κομψή ορολογία μια άγρια πραγματικότητα, όπου οι Κοντομηνάδες και οι Λαυρεντιάδηδες μπορούν να αξιοποιούν τις τραπεζικές επιλογές. Αυτά δεν ανήκουν στο παρελθόν.

Η απειλή της υποτίμησης σε περίπτωση ρήξης με το ευρώ, με φυγάδευση κεφαλαίων και κερδοσκοπικά παιχνίδια, χρησιμοποιείται ήδη ως εκβιασμός. Χωρίς αντικαπιταλιστικά μέτρα όπως ο έλεγχος του εξωτερικού εμπορίου και της διακίνησης κεφαλαίων οι εκβιασμοί μπορεί να μένουν αναπάντητοι.

Οι απειλές για πληθωρισμό και ελλείψεις σε βασικά αγαθά όπως τα τρόφιμα και τα φάρμακα είναι επίσης προφανή σημεία αντιπαράθεσης με τα μεγάλα συμφέροντα των σουπερμάρκετ ή της φαρμακοβιομηχανίας. Αν πριν εβδομήντα χρόνια μέσα σε συνθήκες ναζιστικής κατοχής ήταν δυνατό το εργατικό ΕΑΜ να σώζει τον κόσμο από την πείνα, σήμερα η δύναμη της εργατικής τάξης δίνει πολύ μεγαλύτερες δυνατότητες, αρκεί να οπλίζεται με αντικαπιταλιστικό προσανατολισμό. Είναι απολύτως αναγκαίο να απορρίψουμε τη μετριοπάθεια και να συνδέσουμε τα ριζοσπαστικά βήματα με την αντικαπιταλιστική ανατροπή. ■

Κομπάνι

Μέση Ανατολή

Αντιπολεμικό κίνημα ενάντια στις επεμβάσεις

Οι νέες σφαγές στο Ιράκ και τη Συρία είναι το κόστος των ιμπεριαλιστικών ανταγωνισμών στην περιοχή, όπως εξηγεί ο **Νίκος Λούντος**.

Από τις στήλες αυτού του περιοδικού έχουμε πολλές φορές αναφερθεί στην παταγώδη αποτυχία της αμερικάνικης επέμβασης και κατοχής στο Ιράκ. Χρειάστηκε πολλές φορές την τελευταία δεκαετία να αναδείξουμε πίσω από την ψεύτικη εικόνα της σταθεροποίησης ότι η Μέση Ανατολή όλο και περισσότερο μετατρεπόταν σε κινούμενη άμμο, και ότι το φιάσκο της κατοχής αντί να ενισχύσει τον αμερικάνικο έλεγχο έφερε τις ΗΠΑ σε θέση μεγαλύτερης αδυναμίας για να παρέμβουν στις εξελίξεις.

Αυτή η συζήτηση ποτέ δεν ήταν φιλολογική. Χωρίς σωστή εκτίμηση του ισοζύγιου δυνάμεων στην περιοχή δεν ήταν δυνατόν να κάνεις σωστές προβλέψεις. Το αντιπολεμικό κίνημα είχε ανάγκη αυτές τις σωστές προβλέψεις. Τι είχαμε μπροστά μας; Μια περίοδο ησυχίας νεκροταφείου όπου οι αμερικάνικες πολυεθνικές απλώς θα ρουφούσαν το πετρέλαιο του Ιράκ ανενόχλητες; Ή ένα σκηνικό αβεβαιότητας, διαρκούς κρίσης και κυλίσματος στη βία, όπου το αντιπολεμικό κίνημα πρέπει να βρίσκεται επί ποδός;

Η πραγματικότητα ήρθε να αφήσει πίσω της το νόημα των λέξεων "αποτυχία" και "φιάσκο". Αν ρωτούσε κανείς στην αρχή της χρονιάς ακόμη και τους πιο ενημερωμένους δημοσιογράφους για την οργάνωση που σήμερα αυταποκαλείται "Ισλαμικό Κράτος" (ΙΚ) λίγα θα είχαν να πουν. Ήταν μια από τις ένοπλες ομάδες, διασπάσεις της αλ-Κάιντα στο Ιράκ, που είχε καταφύγει στη Συρία με λίγες χιλιάδες μαχητές και κέρδιζε έδαφος στη μάχη κατά του καθεστώτος Άσαντ, κυρίως κάνοντας επιθέσεις κατά άλλων οργανώσεων που συμμετείχαν στην επανάσταση, μεταξύ αυτών και οι πρώην "συναγωνιστές" τους της επίσημης αλ-Κάιντα. Ακόμα και όταν ξαφνικά στις αρχές του καλοκαιριού, μετά από μια έφοδο του ΙΚ ο ιρακινός στρατός το έβαλε στα πόδια και το ΙΚ άρχισε να καταλαμβάνει μία μία ιρακινές πόλεις, η κυρίαρχη ανάλυση ήταν ότι επρόκειτο για μια προσωρινή κρίση της ιρακινής κυβέρνησης. Τα κείμενα του δημοσιογράφου Πάτρικ Κόμπερν ήταν ανάμεσα στα λίγα που υποστήριζαν πως το ΙΚ δεν είναι παροδικό φαινόμενο. Εξηγούσε μάλιστα πως, ενώ το ιρακινό κράτος είχε χάσει τον έλεγχο των συνόρων του προς Συρία και Ιορδανία, οι μαχητές του ΙΚ βρίσκονταν σε απόσταση περίπου μιας ώρας από τη Βαγδάτη. Στην ιρακινή πρωτεύουσα επικρατούσε η ίδια ανεξήγητη απάθεια: *"[Οι Σιίτες] υποστηρίζουν ότι οι Σουνίτες έχουν εξεγερθεί και πως οι μαχητές του ΙΚ είναι απλώς τα τάγματα εφόδου ή το προκεχωρημένο φυλάκιο μιας εξέγερσης που προκλήθηκε από τις αντισουνιτικές πολιτικές και δράσεις του Μάλικι. Μόλις αυτός αντικατασταθεί, όπως είναι μάλλον βέβαιο, η Βαγδάτη θα προσφέρει στους Σουνίτες μια νέα συμφωνία για τη μοιρασιά της εξουσίας με περιφερειακή αυτονομία όπως αυτή που απολαμβάνουν οι Κούρδοι. Τότε οι σουνιτικές φυλές, οι πρώην αξιωματικοί του στρατού και τα στελέχη του κόμματος Μπάαθ που επέτρεψαν στο ΙΚ να ηγηθεί της σουνιτικής ανταρσίας, θα στραφούν ενάντια στους θηριώδεις συμμάχους τους".*[1]

Ο Μάλικι όντως έφυγε, νέες μοιρασιές όντως έγιναν, οι μεγάλες δυνάμεις

του πλανήτη έριξαν το βάρος τους και τις βόμβες τους κατά του ΙΚ, όμως η κατάσταση κάθε άλλο παρά έχει επιλυθεί.

Από το καλοκαίρι εξελίσσεται ένας νέος πόλεμος, με καινούργια αποστολή στρατιωτικών δυνάμεων, νέες διεθνείς συμμαχίες, απανωτούς βομβαρδισμούς και καινούργια προσφυγιά. Οι δυνάμεις που παρεμβαίνουν έχουν η κάθεμιά τη δική της ατζέντα και χτυπώντας από όλες τις μεριές μετατρέπουν το Ιράκ σε σάκο του μποξ. Δεν υπάρχει κανένα σοβαρό σενάριο ομαλοποίησης. Όλοι παραδέχονται πως όσους βομβαρδισμούς και να κάνουν, το τοπίο που θα αφήσουν πίσω τους στο Ιράκ δεν πρόκειται να εμπνεύσει τη σταθερότητα, αλλά θα σηματοδοτήσει την αντίστροφή μέτρηση μέχρι το επόμενο ξέσπασμα της κρίσης. Το ΙΚ εξάλλου δεν περιορίζεται στα σύνορα του Ιράκ, η περιοχή που ελέγχει απλώνεται στη Συρία όπου έχει στην εκμετάλλευσή του ορισμένες από τις σημαντικότερες πετρελαιοπηγές.

Στο προηγούμενο τεύχος του περιοδικού η Δήμητρα Κυρίλλου θύμιζε τον τρόπο με τον οποίο τα διαδοχικά κύματα αντίστασης στο Ιράκ οδήγησαν τις αμερικάνικες κατοχικές δυνάμεις σε μια σειρά διχαστικές επιλογές που έστρωσαν το δρόμο στο ΙΚ.[2] Η τακτική του χειρουργικού διαχωρισμού γειτονιών, πόλεων και επαρχιών σε σουνίτες και σιίτες που τώρα επιβάλλεται με το μαστίγιο του ΙΚ ξεκίνησε υπό αμερικανική καθοδήγηση για να υποταχθεί η αντίσταση. Τα δάκρυα των Αμερικάνων και των συμμάχων τους για τις μειονότητες, όπως για τους Χριστιανούς και τους Γεζιδίτες είναι υποκριτικά. Οι μειονότητες αυτές έμειναν ξεκρέμαστες και αναγκάστηκαν σε μαζική προφυγιά όχι από το ΙΚ αλλά από τις μοιρασιές που έκαναν οι ΗΠΑ με τις πολιτικές δυνάμεις στο Ιράκ, όπου αναγνωρίζονταν μόνο Σουνίτες, Σιίτες και Κούρδοι.

Η όξυνση των ανταγωνισμών

Όμως, αυτό που εξελίσσεται αυτή τη στιγμή στο Ιράκ και τη Συρία δεν είναι απλώς μια εξέλιξη της αμερικάνικης κατοχής. Ούτε πρέπει να αναλυθεί μόνο με όρους μιας πολεμικής αναμέτρησης – δεν είναι μόνο ζήτημα ενός "αποτυχημένου κράτους" όπου χάθηκε το μονοπώλιο βίας από την κυβέρνηση. Στον πόλεμο κατά του ΙΚ επεμβαίνουν για να λύσουν τους λογαριασμούς τους όλων των ειδών οι αντιδραστικές δυνάμεις της περιοχής. Η σύγκρουση στο Ιράκ έχει μετατραπεί σε ένα μεγεθυντικό φακό για τους ανταγωνισμούς σε ολόκληρη τη

Λονδίνο

Μέση Ανατολή. Εξελίσσεται σε έναν πόλεμο όλων εναντίον όλων, μεταξύ μεγάλων και μικρών αφεντικών που συμμετέχουν για να χτυπηθούν μεταξύ τους ή για να βρουν ευκαιρία να τσακίσουν κινήματα που έβλεπαν ως απειλές.

Οι χώρες του Κόλπου, με πρώτη τη Σαουδική Αραβία, παρότι υπήρξαν οι βασικοί χρηματοδότες του ΙΚ, μπήκαν πρώτες πρώτες στη νέα συμμαχία των προθύμων. Αφενός θέλουν να δώσουν ένα μάθημα σε όποιον φεύγει από τον έλεγχο. Το ΙΚ τους ήταν χρήσιμο όσο αποσταθεροποιούσε το καθεστώς Άσαντ και κυρίως όσο τσαλαπατούσε τα καλύτερα κομμάτια της συριακής επανάστασης, αλλά τώρα χρειάζονται να του βάλουν φρένο. Αφετέρου, τα βασίλεια του Κόλπου θέλουν να διατηρήσουν το ρόλο του πολιτικού προστάτη του σουνιτικού πληθυσμού στο Ιράκ. Η Σαουδική Αραβία είχε βρεθεί σε θέση αδυναμίας και πανικού από τις πολιτικές επιλογές των ΗΠΑ που έδιναν το πάνω χέρι στα σιιτικά κόμματα και μέσω αυτών στο Ιράν. Η επανάσταση στο Μπαχρέιν όπου η σιιτική πλειοψηφία εξεγέρθηκε κατά της σουνιτικής βασιλικής οικογένειας, η επανάσταση στην Υεμένη, το δυνάμωμα της Χεζμπολάχ στο Λίβανο και οι εξεγέρσεις της σιιτικής μειονότητας μέσα στην ίδια τη Σαουδική Αραβία είχε οδηγήσει το καθεστώς να εξορκίζει την απειλή του "σιιτικού τόξου". Ο πόλεμος κατά του ΙΚ δίνει τον αέρα στην οικογένεια Σαούντ να παρέμβει στο Ιράκ όπως η ίδια θέλει.

Αυτές οι αντιπαραθέσεις παρουσιάζονται με θρησκευτικό μανδύα, αλλά δεν πρόκειται για θεολογικές διαμάχες. Αυτό που κρίνεται είναι ποια από τις περιφερειακές δυνάμεις θα έχει τον πρώτο λόγο, το Ιράν, η Σαουδική Αραβία ή κάποιος άλλος; Οι θεολογικές εξηγήσεις έχουν ήδη πάει στο καλάθι των αχρήστων, καθώς η Σαουδική Αραβία χρηματοδοτεί και εξοπλίζει το "κοσμικό" καθεστώς του στρατάρχη Σίσι στην Αίγυπτο για να φυλακιστούν και να κατασταλούν τα μέλη και τα στελέχη της Μουσουλμανικής Αδελφότητας. Με την ίδια σαουδαραβική στήριξη, το καθεστώς Σίσι βομβαρδίζει ισλαμιστές στη γειτονική Λιβύη.

Το Ιράν μπήκε από τη μεριά του "δικαιωμένο" στον πόλεμο κατά του ΙΚ. Το επιχείρημα του ιρανικού κατεστημένου είναι ότι επειδή οι Αμερικάνοι έδωσαν χώρο σε άλλες δυνάμεις πλην του Ιράν μέσα στο Ιράκ, έδρεψαν τους καρπούς των τζιχαντιστών. Το Ιράν θέλει να διασφαλίσει ότι θα συνεχίσει να είναι ο βασικός ρυθμιστής των εξελίξεων στην πολιτική ζωή του Ιράκ και ότι η σιιτική πλειοψηφία δεν θα μπορεί να δράσει ανεξάρτητα παρά μόνο με τη διαμεσολάβηση των φιλοϊρανικών κομμάτων και της φιλοϊρανικής θρησκευτικής ηγεσίας. Βέβαια, οι πολιτοφυλακές που κινητοποίησε ο θρησκευτικός ηγέτης των Σιιτών στο Ιράκ, Σιστάνι, για να πολεμήσουν κατά του ΙΚ δεν είχαν καλύτερη τύχη από τον επίσημο ιρακινό στρατό. Δεν είναι πολλοί αυτοί που είναι διατεθειμένοι να σκοτωθούν για να διασώσουν ένα από τα πιο διεφθαρμένα καθεστώτα όπως ήταν αυτό του Μάλικι και τώρα του Αμπάντι.

Ο Άσαντ από εκεί που είχε να αντιμετωπίσει τις "κόκκινες γραμμές" του Ομπάμα, τώρα έχει το πράσινο φως να κλιμακώσει τη σφαγή κατά όλων των εξεγερμένων. Κάθε είδους καταστολή μέσα στη Συρία μπορεί να βαφτιστεί "μάχη κατά των τζιχαντιστών". Η Ρωσία, παρά το ένα μέτωπο που έχει ανοιχτό στην Ουκρανία, έριξε το βάρος της στα παζάρια της Μέσης Ανατολής για να διεκδικήσει από τους Αμερικάνους ότι οποιοσδήποτε βομβαρδισμός μέσα στη Συρία δεν θα έχει και "παράπλευρες απώλειες" σε βάρος του καθεστώτος Άσαντ.

Τουρκία και Κούρδοι

Ο Ερντογάν από τη μεριά του μπήκε στο μέτωπο κατά του ΙΚ για να διασφαλίσει ότι η Νοτιοανατολική Τουρκία θα

παραμείνει ανέπαφη και ότι οι Κούρδοι δεν θα καταφέρουν να έχουν κεκτημένα μέσα από την κρίση. Οι ειρηνευτικές συνομιλίες που βρίσκονταν σε εξέλιξη με τον Οτσαλάν και το PKK πάγωσαν και άρχισε ένα επικίνδυνο διπλό παιχνίδι στα σύνορα. Ο Οζάν Τεκίν από το αδελφό κόμμα του ΣΕΚ στην Τουρκία γράφει: *"το ΙΚ περικύκλωσε την κουρδική πόλη Κομπάνι (στη Συρία) από τρεις πευρές. Η μόνη περιοχή που δεν βρισκόταν κάτω από επίθεση του ΙΚ ήταν το σύνορο με την Τουρκία. Η Τουρκία παρέταξε τα τανκς της στα σύνορα και δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι είναι ουδέτερη σε αυτήν την κατάσταση. Αν δεν επιτρέψει να περάσει βοήθεια προς τις κουρδικές δυνάμεις των YPG (Μονάδες Προστασίας του Λαού) στη Συρία, βοηθάει εκ των πραγμάτων την πτώση του Κομπάνι".*[3] Το παιχνίδι είναι διπλό, γιατί η Τουρκία από τη μια μεριά παρατάσσει τα τανκς και βομβαρδίζει Κούρδους "κατά λάθος", από την άλλη ανοίγει όποτε θέλει τη στρόφιγγα της βοήθειας, των εξοπλισμών και της διέλευσης προσφύγων, πουλώντας προστασία στον κουρδικό λαό και στραμπουλώντας το χέρι της κουρδικής ηγεσίας.

Δεν αρκεί η εμπειρική περιγραφή, για να καταλάβουμε τι συμβαίνει και πώς μπορούμε να δράσουμε χρειάζεται και θεωρία. Και η αλήθεια είναι πως οι θεωρητικές αδυναμίες που κουβαλάει ένα τμήμα της αριστεράς από το σταλινικό παρελθόν οδηγούν σε αποπροσανατολισμό. Η αντίληψη που έβλεπε τον ιμπεριαλισμό μόνο στη διάσταση της καταπάτησης των δικαιωμάτων μιας μικρής χώρας από μια μεγάλη ή ακόμη χειρότερα στη διάσταση της σύγκρουσης ανάμεσα σε "προοδευτικά" και αντιδραστικά μπλοκ, στην περίπτωση της Μέσης Ανατολής έχει καταστροφικά αποτελέσματα. Όποιος προσπαθήσει να βρει το "καλό" και "προοδευτικό" μπλοκ για να συμπαραταχθεί έχει χαριστεί εκ των προτέρων σε κάποια από τις αντιδραστικές δυνάμεις. Το γραμμικό σκεπτικό που λέει πως το ΙΚ είναι παιδί του ιμπεριαλισμού άρα όποιος πολεμάει το ΙΚ έχει δίκιο, οδηγεί σε αδράνεια απέναντι στην επέμβαση των ίδιων των ιμπεριαλιστών. Αν η Αριστερά αποδεχθεί ότι το ΙΚ είναι το απόλυτο κακό, τότε και οι βομβαρδισμοί δικαιολογούνται και η πραγματική αντίσταση

Αντιπολεμική διαδήλωση στην Τουρκία.

των Κούρδων αφήνεται να γίνει θύμα των ιμπεριαλιστικών χειρισμών. Ο εξοπλισμός των Κούρδων από τους Δυτικούς και η βοήθεια του Ερντογάν δεν είναι νίκη του κουρδικού κινήματος. Είναι μετατροπή των ζωντανών κινημάτων σε πιόνια των ισχυρών.

Ιμπεριαλισμός σημαίνει σύγκρουση και ανταγωνισμός ανάμεσα στα διαφορετικά κεφάλαια που οργανώνονται με τη μορφή κρατών για τον έλεγχο των αγορών και των πρώτων υλών. Αυτή η σύγκρουση εξ ορισμού είναι και άνιση (υπάρχουν μικρές και μεγάλες δυνάμεις), ασταθής (υπάρχουν ανερχόμενες και υποχωρούσες δυνάμεις) και σε δύο επίπεδα, το οικονομικό και το πολιτικό – στρατιωτικό. Στη Μέση Ανατολή σήμερα, με τον μεγάλο χωροφύλακα, τις ΗΠΑ, πληγωμένο και σε υποχώρηση, οι τοπικοί χωροφύλακες, Τουρκία, Σαουδική Αραβία, Ιράν και άλλοι, βρήκαν ελεύθερο χώρο και ανταγωνίζονται για μια καινούργια μοιρασιά. Οι ΗΠΑ χρειάστηκαν και αξιοποίησαν αυτούς τους τοπικούς υπο-ιμπεριαλισμούς για να διατηρήσουν ένα επίπεδο σταθερότητας. Όμως, όπως εξηγούσε ο Λένιν πριν από έναν αιώνα, αυτοί οι συμβιβασμοί δεν λειαίνουν τους ανταγωνισμούς, ίσα ίσα τους οξύνουν.

Κομμάτι αυτής της όξυνσης είναι ότι το ωστικό κύμα φτάνει ως την Ελλάδα. Την ώρα που γράφεται αυτό το άρθρο επικρατεί ένταση στα ανοιχτά της Κύπρου, στις περιοχές από όπου ελπίζουν να αντλήσουν φυσικό αέριο. Η ελληνοκυπριακή δεξιά κάνει λόγο για κίνδυνο πολεμικής σύρραξης. Στις 5-6 Νοέμβρη πάει στη Λευκωσία ο ισραηλινός ακροδεξιός υπουργός Εξωτερικών Λίμπερμαν. Λίγο νωρίτερα πηγαίνει ο Βενιζέλος και λίγο αργότερα πηγαίνει ο Σαμαράς ο οποίος θα πάρει από το χέρι τον Αναστασιάδης της Κύπρου για να επισκεφθούν τον στρατάρχη Σίσι στην Αίγυπτο. Το τρίγωνο Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ με τη συνεργασία του στρατιωτικού καθεστώτος της Αιγύπτου είναι ένας από τους ισχυρούς υπο-ιμπεριαλιστικούς άξονες που δεν θέλουν να μείνουν έξω από τη μοιρασιά. Το Ισραήλ έκανε πρόσφατα ακόμη έναν πόλεμο στη Γάζα για να θυμίσει σε όλους ότι παρά την ανάδειξη νέων δυνάμεων, παραμένει το πιο ισχυρό μαντρόσκυλο, και μάλιστα οπλισμένο με πυρηνικά.

Η ελληνική κυβέρνηση θέλει ξαφνικά να παρουσιαστεί προστάτης των Κούρδων και να δείξει ότι μπορεί να το κάνει καλύτερα από τον Ερντογάν. Η ελληνική αστική τάξη είναι που παρέδωσε τον Οτσαλάν στους διώκτες του. Ενώ χρειάζεται πολύ θράσος για να παρουσιάσουν τη δικτατορία της Αιγύπτου και τους σιωνιστές δολοφόνους σαν φίλους των μειονοτήτων της Μέσης Ανατολής. Ο Ερντογάν από τη μεριά του θέλει να δείξει ότι είναι η δύναμη που μπορεί να χειριστεί με σοβαρότητα την κρίση, χωρίς τη βοήθεια των Ισραηλινών. Το Ισραήλ χρειάζεται την πολιτική στήριξη της Ελλάδας και της Κύπρου, δυο χωρών μελών της Ευρωζώνης και μιας του ΝΑΤΟ, για να μπει με άνεση στους ανταγωνισμούς. Έτσι τα οικόπεδα της περίφημης ΑΟΖ σε Κύπρο και Ελλάδα μετατρέπονται σε επέκταση του πολεμικού μετώπου του Ιράκ και της Συρίας.

Καμιά υποχώρηση απέναντι σε αυτές τις πολεμοκαπηλίες. Χρειαζόμαστε αντιπολεμικό κίνημα απέναντι σε όλες τις αντιδραστικές δυνάμεις που μακελεύουν το Ιράκ, πάνω από όλα ενάντια στις ΗΠΑ, το Ισραήλ και τους συμμάχους τους. Η ειρήνη στην περιοχή δεν περνάει από περισσότερους βομβαρδισμούς, περισσότερα όπλα, ούτε από χερσαίες δυνάμεις. Περνάει από την ήττα όλων αυτών των σχεδίων. Ο Σαμαράς και ο Βενιζέλος είναι οι βασικοί μας εχθροί. Δεν θέλουμε τον έλεγχό τους ούτε στο φυσικό αέριο της Μεσογείου, ούτε στο Κουρδιστάν, ούτε στο Μέγαρο Μαξίμου, ούτε στη Βουλή, ούτε στις ζωές μας. ■

Σημειώσεις

1. Πάτρικ Κόμπερν, "Isis consolidates", *London Review of Books*, 21 Αυγούστου 2014.
2. Δήμητρα Κυρίλλου, "Μέση Ανατολή. Νέες ιμπεριαλιστικές επεμβάσεις", *Σοσιαλισμός από τα Κάτω*, Σεπτέμβρης 2014.
3. Οζάν Τεκίν, "Turkish socialist on ISIS & Kobane", http://www.swp.ie/content/turkish-socialist-isis-kobane

Αντικαπιταλιστική απάντηση στην καταστροφή του κλίματος

Διαδήλωση για το κλίμα στην Wall Street.

Πώς συνδέονται οι πλημμύρες που έπνιξαν τη Δυτική Αθήνα με την περιβαλλοντική κρίση σε όλο τον πλανήτη; Σ'αυτό το ερώτημα απαντάει με το άρθρο του ο **Κώστας Σαρρής.**

Κόκκινο χτυπά η κλιματική αλλαγή. Μαζικές πορείες διαμαρτυρίας πραγματοποιήθηκαν σε 159 χώρες σε περισσότερες από 2.000 πόλεις ανά τον κόσμο, περιλαμβανομένων μεγάλων κέντρων, όπως το Λονδίνο, το Βερολίνο, το Άμστερνταμ, το Παρίσι, η Στοκχόλμη, η Ρώμη, η Μελβούρνη, η Μαδρίτη, το Νέο Δελχί και το Ρίο Ντε Τζανέιρο, με αφορμή τη Σύνοδο Κορυφής του ΟΗΕ για το Κλίμα το Σεπτέμβριο στη Νέα Υόρκη.

Πάνω από 300.000 πλημμύρισαν το κεντρικό Μανχάταν με χιλιάδες πλακάτ, σε μια από τις μεγαλύτερες διαδηλώσεις κατά της κλιματικής αλλαγής, εκεί όπου γεννήθηκε το κίνημα «Occupy Wall Street», στο Battery Park. *«Το μπλοκ "Αλλαγή συστήματος, όχι κλίματος" που δημιουργήθηκε με την συνένωση των δυνάμεων των "Κόκκινων" και των "Πράσινων" και φώναζε το σύνθημα "Ένας άλλος κόσμος είναι εφικτός", έριχνε την ευθύνη για την καταστροφή του περιβάλλοντος στον καπιταλισμό»*, έγραφε η ανταπόκριση στην Εργατική Αλληλεγγύη.[1]

Όμως κι αυτή η σύνοδος ήταν μια ακόμη συνάντηση κορυφής στην οποία οι ΗΠΑ και τα άλλα ισχυρά κράτη το μόνο, που δεν κάνουν είναι να μειώνουν τις εκπομπές του διοξειδίου του άνθρακα. Το ερώτημα είναι γιατί αδρανούν παρά την παραδοχή των κινδύνων για την επιβίωση του πλανήτη και ποια είναι η δύναμη που μπορεί να βάλει φρένο στην κατρακύλα, όσο η κατάσταση μπορεί ακόμη να είναι αναστρέψιμη.

Περιβαλλοντικές κρίσεις

Η ιστορία του καπιταλισμού είναι ιστορία κρίσεων, οικονομικών και περιβαλλοντικών. Η καπιταλιστική βιομηχανία από τα πρώτα βήματα της ζωής της είχε καταστροφικές συνέπειες στο περιβάλλον, αλλά αυτές οι δραματικές επιπτώσεις της αυτοεπέκτασης του κεφαλαίου ήταν περιορισμένες σε τοπικό επίπεδο. Η μόλυνση του νερού και του αέρα στις βιομηχανικές περιοχές της Αγγλίας το 19ο αιώνα που περιγράφει ο Ένγκελς, σκόρπιζαν επιδημίες χολέρας, τυφοειδούς πυρετού και φυματίωσης.

Όσο μεγαλύτερη είναι επέκταση της παραγωγής και της συσσώρευσης του κεφαλαίου τόσο μεγαλύτερες είναι και οι περιβαλλοντικές καταστροφές. Ο 20ος αιώνας το καταμαρτυρεί: Από τη ξηρασία και τις αμμοθύελλες που έπληττταν τεράστιες εκτάσεις στις ΗΠΑ, οι οποίες είχαν μετατραπεί σε αγροτική γη για στοχευμένη βιομηχανική καλλιέργεια τη δεκαετία του '30, έως τη διαρροή του δολοφονικού αερίου που σκότωσε χιλιάδες ανθρώπους στο Μποπάλ της Ινδίας το 1984 και τις πυρηνικές εκρήξεις και διαρροές του Θρι Μάιλ Άιλαντ στην Πενσυλβανία των ΗΠΑ, του Τσερνομπίλ στην Ουκρανία και πρόσφατα της Φουκουσίμα στην Ιαπωνία.

Ωστόσο, όλες αυτές οι καταστροφές παρέμεναν τοπικής εμβέλειας, παρά τη μεγάλη κλίμακα ανθρώπινων απωλειών. Οι απολογητές του καπιταλισμού (ή του κρατικού καπιταλισμού που παρουσιαζόταν ως «σοσιαλισμός») μπορούσαν να τις αποδίδουν σε «ατυχήματα». Ωστόσο, μόνο από τα τέλη του '50 οι επιστήμονες μπόρεσαν να παρουσιάσουν τα πρώτα αποδεικτικά στοιχεία ότι τα «αέρια του θερμοκηπίου», που παρήγαγε η ανθρώπινη βιομηχανική δραστηριότητα, είχαν

αρχίσει να προκαλούν ένα παγκόσμιο «τσουνάμι» που ανέβαζε τη θερμοκρασία επηρεάζοντας το κλίμα και μόλις στα τέλη του '80 υπήρχαν οι οριστικές αποδείξεις για την κρισιμότητα της κατάστασης.

Το βασικότερο από αυτά τα αέρια είναι το διοξείδιο του άνθρακα (CO_2) που παράγεται από την καύση των υδρογονανθράκων για την παραγωγή ενέργειας, αλλά πρέπει να ληφθούν υπόψη κι άλλα αέρια, όπως το μεθάνιο (CH_4) και τα οξείδια του αζώτου (NO_x).

Από τις αρχές του '90 οι κυβερνήσεις είχαν αρχίσει έστω δειλά να παραδέχονται ότι η υπερθέρμανση του πλανήτη αποτελεί απειλή για μεγάλο τμήμα της ανθρωπότητας. Ήδη από τη σύνοδο κορυφής του Ρίο το 1992 υπήρξε συμφωνία για μέτρα περιορισμού των εκπομπών αερίων. Ήταν μια περίοδος αυξανόμενης ευαισθητοποίησης του κόσμου σε θέματα όπως το «φαινόμενο του θερμοκηπίου» και η «τρύπα του όζοντος», οδηγώντας σε αύξηση των μελών περιβαλλοντικών οργανώσεων και «Πράσινων Κομμάτων». Πέντε χρόνια αργότερα η σύνοδος του Κιότο κατέληξε σε ένα γενικό πλαίσιο δράσης... προσκολλημένο στους μηχανισμούς της αγοράς.

Όμως, αυτές οι φραστικές συμφωνίες δεν μεταφράστηκαν σε συγκεκριμένη δράση που απαιτείται για να εμποδιστεί η συγκέντρωση επικίνδυνων αερίων και η αύξηση της θερμοκρασίας κατά 2 βαθμούς Κελσίου ή ακόμα περισσότερο. Σημείο καμπής στη θερμοκρασία του πλανήτη που θα μπορούσε να ενεργοποιήσει μηχανισμούς ανατροφοδότησης, οι οποίοι επιταχύνουν την κλιματική αλλαγή: το λιώσιμο των πάγων στους Πόλους, η διαρροή διοξειδίου του άνθρακα από τη θάλασσα ή από την αρκτική τούνδρα, η ερημοποίηση των δασών.

Χρειάστηκε να περάσουν τέσσερα χρόνια από τη σύνοδο του Κιότο για να επικυρώσει τις αποφάσεις της μια άλλη σύνοδος, στη Χάγη αυτή τη φορά, σε μια συμφωνία αδύναμη γεμάτη παραθυράκια της αγοράς. Εκτός από τις ΗΠΑ και την Αυστραλία που αρνήθηκαν να επικυρώσουν το Πρωτόκολλο του Κιότο, οι ευρωπαϊκές κυβερνήσεις που υποτίθεται ήθελαν τη συνθήκη, δεν κάλυψαν ποτέ τους στόχους που έβαζαν.

Ο ρυθμός αύξησης εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα στην ατμόσφαιρα έφτασε να ξεπερνά το 2,5% ετησίως από το 2000 έως το 2005, όταν τη δεκαετία του '90 ήταν λιγότερο από 1%. Ούτε η σύνοδος των G8 στο Ροστόκ το καλοκαίρι του 2007 έλαβε κάποιες αποφάσεις, μολονότι στα λόγια ακόμη και ο Τζορτζ Μπους, τότε πρόεδρος των ΗΠΑ, παραδέχθηκε ότι σημειώνεται υπερθέρμανση του πλανήτη.

Πλανήτης SOS

Από τότε τα καμπανάκια κινδύνου δεν έχουν πάψει να χτυπούν. Σύμφωνα με τελευταία έρευνα της αμερικανικής Εθνικής Διοίκησης Ωκεανών και Ατμόσφαιρας, ο φετινός Αύγουστος ήταν ο θερμότερος στα παγκόσμια χρονικά. Η έκθεση της Διακυβερνητικής Επιτροπής για την Κλιματική Αλλαγή (IPCC) του ΟΗΕ που δημοσιεύτηκε στα μέσα του 2014 προειδοποιεί ότι οι συνέπειες της υπερθέρμανσης του πλανήτη είναι πιθανό να είναι *"δριμείες, διάχυτες και μη αναστρέψιμες"*. Μεταξύ αυτών, όπως προειδοποιούν οι επιστήμονες, είναι οι υψηλότερες πιθανότητες για πλημμύρες, η έλλειψη νερού, περισσότεροι θάνατοι, πλήγμα στις καλλιέργειες, την αλιεία, τα οικοσυστήματα.[2]

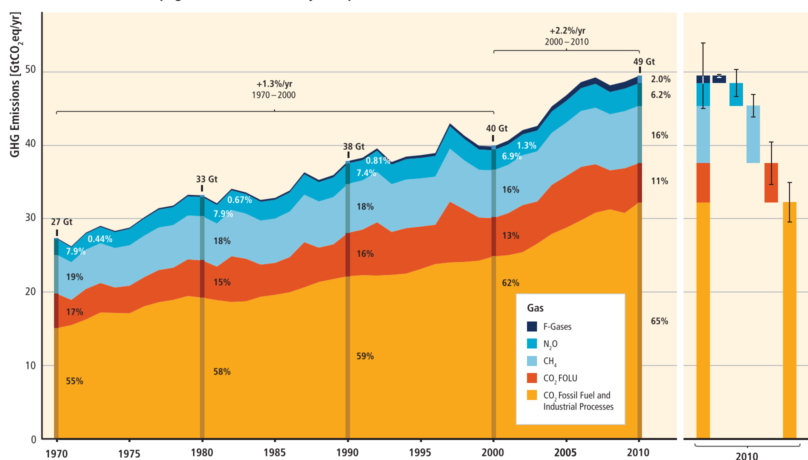
Οι εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου αυξήθηκαν δυο φορές περισσότερο στη διάρκεια της τελευταίας δεκαετίας σε σχέση με τα προηγούμενα 30 χρόνια. Ο δείκτης αύξησης των εκπομπών μεταξύ 2000 και 2010 ήταν υψηλότερος απ' ό,τι αναμενόταν, έστω κι αν υπολογίστηκε η οικονομική ύφεση. Η IPCC αναφέρει ότι ο πλανήτης αντιμετωπίζει πιθανότητα αύξησης της θερμοκρασίας κατά 4 βαθμούς Κελσίου πάνω από τα προ-βιομηχανικά επίπεδα μέχρι το τέλος αυτού του αιώνα, εάν δεν αναληφθεί κάποια προληπτική δράση.

Η έκθεση αυτή αποτελεί το τρίτο μέρος μιας συγκεντρωτικής έκθεσης που συντάχθηκε για να χρησιμεύσει ως ένας πλήρης απολογισμός της κλιματικής αλλαγής ώστε να υιοθετηθεί στα τέλη του 2015 στη σύνοδο στο Παρίσι. Η έκθεση αναφέρεται σε βραχυπρόθεσμες συνέπειες στα οικοσυστήματα μέσα στα επόμενα 20-30 χρόνια και αναλύει πέντε λόγους ανησυχίας ως αποτέλεσμα της υπερθέρμανσης του πλανήτη.

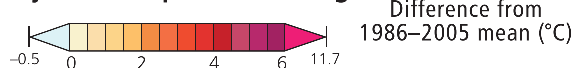
Μεταξύ αυτών οι απειλές μοναδικών οικοσυστημάτων όπως οι πάγοι στην Αρκτική και οι κοραλλιογενείς ύφαλοι που ο κίνδυνος αναμένεται να αυξηθεί σε "πολύ υψηλός" με μια άνοδο της μέσης θερμοκρασίας κατά 2 βαθμούς Κελσίου. Υπογραμμίζει τον αντίκτυπο στη θάλασσα επισημαίνοντας ότι οι ωκεανοί θα γίνουν πιο όξινοι, απειλώντας τα κοράλλια και πολλά είδη που φιλοξενούν στα βάθη τους. Στη στεριά, ζώα, φυτά και άλλα είδη θα ξεκινήσουν να κινούνται προς υψηλότερα επίπεδα ή προς τους πόλους καθώς θα ανεβαίνει ο υδράργυρος.

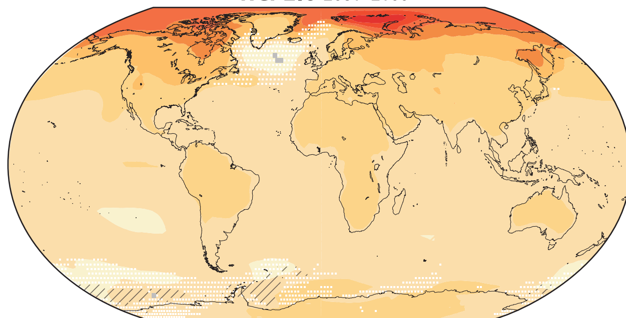
Παράλληλα τίθεται σε κίνδυνο η ασφάλεια και η ποσότητα των τροφίμων καθώς αναμένεται να μειωθούν πάνω από 25% οι σοδειές αραβόσιτου, ρυζιού και σιταριού μέχρι το 2050, ενώ και πολλά είδη ψαριών αναμένεται να μετακινηθούν προς θερμότερες θαλάσσιες περιοχές. Σε κάποια σημεία των τροπικών και στην Ανταρκτική οι δυνατότητες της αλιείας θα μπορούσαν να μειωθούν έως και πάνω από 50%. Οι άνθρωποι θα επηρεαστούν επίσης από τις πλημμύρες, ενώ αναμένεται αύξηση των θανάτων που σχετίζονται με υψηλές θερμοκρασίες και απευθύνεται ειδική προειδοποίηση σε όσους εργάζονται στην ύπαιθρο.

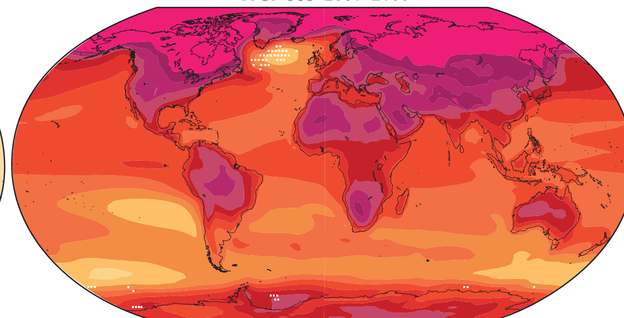
Οι εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα αυξήθηκαν κατά 2,3% το 2013 φτάνοντας σε επίπεδα ρεκόρ, στο ετήσιο υψηλό των 36 δισ. τόνων, σύμφωνα με την ετήσια ανάλυση των τάσεων από το Παγκόσμιο Πρόγραμμα Άνθρακα. Αυτό σημαίνει ότι ο κόσμος βαδίζει ολοταχώς για να εξαντλήσει την ποσόστωση του

Η αυξητική πορεία των αερίων του θερμοκηπίου.

Η αύξηση της θερμοκρασίας στον πλανήτη.

1,2 δισ. τόνων για τις εκπομπές «σε περίπου 30 χρόνια» ή σε μια γενιά, σύμφωνα με το κέντρο Ερευνών για το Περιβάλλον και το Κλίμα.

Η WWF λέει ότι περισσότερα από τα μισά ζώα του πλανήτη εξαφανίσθηκαν μέσα σε 40 χρόνια. *«Οι διάφορες μορφές της ζωής είναι το βαρόμετρο της υγείας του πλανήτη μας»*, σημειώνει. Από το 1970 έως το 2010, ο δείκτης της WWF «Ζωντανός Πλανήτης», που μετρά την εξέλιξη 10.380 πληθυσμών 3.038 ειδών θηλαστικών, πτηνών, ερπετών, αμφιβίων και ψαριών, σημείωσε πτώση κατά 52%.[3]

Κι όμως, μολονότι οι διεθνείς οργανισμοί και οι κυβερνήσεις αναγνωρίζουν επιτέλους ότι η κλιματική αλλαγή μπορεί να προκαλέσει χάος στο φυσικό και βιολογικό περιβάλλον μέσα στο οποίο λειτουργεί το ίδιο το σύστημα, όταν φτάνει η ώρα της συγκεκριμένης δράσης τότε είναι παράλυτοι.

Τυφλός ανταγωνισμός

Παρατηρώντας τέτοιες συμπεριφορές είναι σαν να βλέπεις ένα αυτοκινητιστικό δυστύχημα σε αργή κίνηση, με τον οδηγό να έχει πλήρη συναίσθηση του τι συμβαίνει, αλλά παρόλα αυτά να εξακολουθεί να πατάει γκάζι, γράφει ο Κρις Χάρμαν στο βιβλίο «Καπιταλισμός Ζόμπι»[4] εξηγώντας γιατί συμβαίνει αυτό:

«Η επέκταση των κεφαλαίων που ανταγωνίζονται το ένα το άλλο – ή όπως το είχε θέσει ο Μαρξ η αυτοεπέκταση του κεφαλαίου – τα οδηγεί σε ένα όργιο χρησιμοποίησης συνθέσεων του άνθρακα για την παραγωγή ενέργειας, την ίδια στιγμή που παραδέχονται ότι αυτό είναι καταστροφικό... Πρόκειται για την τάση του συστήματος να υπονομεύει την ίδια τη διαδικασία πάνω στην οποία στηρίζεται κάθε μορφή ανθρώπινης κοινωνίας, δηλαδή την αλληλεπίδραση με τη φύση. Η υπερθέρμανση του πλανήτη είναι η πιο δραματική εκδήλωση αυτής της καταστροφικής τάσης».

Ο Μαρξ εξηγούσε τη λειτουργία του καπιταλισμού: *«Κάθε φορά που ξεσπάει μια μπόρα (μια κρίση), ο καθένας [καπιταλιστής] ελπίζει να ξεσπάσει στο κεφάλι του διπλανού του, αφού ο ίδιος προηγούμενα θα έχει συλλέξει τη χρυσή βροχή και θα την έχει μεταφέρει σε ασφαλές μέρος. Μετά από μένα ας έλθει ο κατακλυσμός! - είναι το σύνθημα κάθε κεφαλαιοκράτη και κάθε κεφαλαιοκρατικού έθνους. Γι' αυτό το λόγο το κεφάλαιο είναι ανελέητο απέναντι στη υγεία και στη διάρκεια ζωής του εργάτη, παντού όπου δεν το υποχρεώνει η κοινωνία να τις υπολογίζει».*

Ακριβώς η ίδια αντιμετώπιση με αυτή που περιγράφει ο Μαρξ ισχύει και για την εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου και την κλιματική αλλαγή σήμερα. Οι πολιτικοί του καπιταλισμού βγάζουν ωραίους λόγους, υπόσχονται να αλλάξουν και κατόπιν προσκυνάνε τα συμφέροντα που λένε ότι το τάδε μέτρο αντιμετώπισης της κλιματικής αλλαγής θα έχει τόσο μεγάλο κόστος που θα γονατίσει τη οικονομία.

«Ωστόσο, στο πλανήτη δεν υπάρχει κάποιο παγκόσμιο κράτος για να αστυνομεύσει την παγκόσμια συμπεριφορά των μεμονωμένων καπιταλιστών για λογαριασμό του κεφαλαίου συνολικά, τις επιχειρήσεις και τα εθνικά κράτη που αποτελούν το σύστημα», εξηγεί ο Χάρμαν. *«Ο τυφλός ανταγωνισμός συσσώρευσης οδηγεί κάθε κράτος και κάθε επιχείρηση να φοβάται να πάρει δραστικά μέτρα για τον περιορισμό των αερίων του θερμοκηπίου, διότι μπορεί άλλες ανταγωνιζόμενες εταιρείες και κράτη να εισβάλουν στις αγορές τους. Οπότε το ζήτημα της κλιματικής αλλαγής γίνεται αξεδιάλυτα δεμένο με άλλες συγκρούσεις στο παγκόσμιο σύστημα, τις συγκρούσεις ανάμεσα στα διαφορετικά εθνικά καπιταλιστικά συμφέροντα, ανάμεσα σε διαφορετικά κράτη και ανάμεσα σε διαφορετικές τάξεις».*

Η Κίνα είναι η χώρα με τη μεγαλύτερη εκπομπή διοξειδίου του άνθρακα, με 27,7% το 2013, ακολουθούμενη από τις ΗΠΑ, με 14,4% σύμφωνα με το άρθρο στο περιοδικό Nature Geoscience. Επόμενη στη σειρά είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση με 9,6% και ακολουθεί η Ινδία με 6,6%. Οι «διεθνείς θεσμοί» που παραδέχονται στα φόρα τους κινδύνους της κλιματικής αλλαγής, στροβιλίζονται σε μια δίνη διεθνών παζαριών στην οποία κάθε σημαντικό κράτος υποτάσσει την αντιμετώπιση της υπερθέρμανσης του πλανήτη στα συμφέροντα των κεφαλαίων που έχουν τη βάση τους στο εθνικό του έδαφος.

Σίγουρα απέναντι στις μεγάλες εταιρείες πετρελαίου και άνθρακα που έχουν κάνει τα πάντα για να καθυστερήσουν τις κυβερνήσεις να αποδεχθούν το πρόβλημα έως τώρα, υπάρχουν άλλα εταιρικά συμφέροντα που τρέμουν την κλιματική αλλαγή, όπως οι μεγάλες αντασφαλιστικές εταιρείες που ζημιώνονται από τις καταστροφικές επιπτώσεις και αντιδρούν.

«Ωστόσο, αυτές οι αντίρροπες δυνάμεις μέσα στο σύστημα δεν φέρνουν αποτέλεσμα, καθώς το παιχνίδι καθορίζεται από το πώς το σύστημα είναι κεντρικά δομημένο σε όλες τις διαδικασίες παραγωγής και αναπαραγωγής του, αναφορικά με τα υψηλά επίπεδα ενέργειας που απαιτεί», γράφει ο Χάρ-

μαν. *«Η ρήξη με μια οικονομία που βασίζεται στον άνθρακα και το πετρέλαιο προϋποθέτει ένα ριζικό μετασχηματισμό όλων αυτών των δομών, μια εκ βάθρων αναμόρφωση των παραγωγικών δυνάμεων και των άμεσων παραγωγικών σχέσεων που πηγάζουν από αυτές».*

Πράσινη Οικονομία;

Κάποιοι λένε πως αν οι κυβερνήσεις στρίψουν τα «σήματα» των αγορών, ενθαρρύνοντας «πράσινες επενδύσεις», τότε ο καπιταλισμός μέσω της αγοράς θα αναδιαρθρώσει τον εαυτό του. Όμως το οικονομικό πρόβλημα στον καπιταλισμό του 21ου αιώνα δεν είναι η απουσία εναλλακτικών τρόπων επένδυσης. Είναι ότι αυτές οι επενδύσεις δεν προσδίδουν ικανοποιητική απόδοση (κερδοφορία) που απαιτείται στον διεθνή ανταγωνισμό.

Με άλλα λόγια αυτή την εγγενή αντίφαση του συστήματος που παραμένει εγκλωβισμένο στα αδιέξοδα της κρίσης δεν πρόκειται να την αναιρέσουν τα σήματα για «πράσινες επενδύσεις». Οι εταιρίες θα αντιμετωπίζουν τις ίδιες πιέσεις και τα κράτη θα προσαρμοστούν στο «ρεαλισμό» της εξασφάλισης της ανταγωνιστικότητας των εταιρειών που θα στρέφονται σε αυτό, διαιωνίζοντας τον ίδιο φαύλο κύκλο απλά με χρώμα «πράσινο». Μετά το πιστωτικό κραχ του 2007-8 και την μεγάλη κρίση που ακολούθησε πολλές μεγάλες «πράσινες εταιρείες» στην αγορά βρέθηκαν σε υποχώρηση, με μειώσεις θέσεων εργασίας, μισθών και περικοπές παραγωγής, παρά τη στροφή σε επενδύσεις όπως ηλιακή και αιολική ενέργεια, φωτοβολταϊκά.

Μια ακόμη πικρή γεύση έδωσε το φιάσκο της συνόδου κορυφής στην Κοπεγχάγη το 2009, ενδεικτικό ενός γηπέδου όπου οι εταιρείες και κράτη παλεύουν να προστατεύσουν τα συμφέροντά τους. Στην Κοπεγχάγη μεγάλες μαχητικές διαδηλώσεις ζητούσαν «αλλαγή στο σύστημα όχι αλλαγή στο κλίμα». Αλλά η σύνοδος κατέληξε σε φάρσα. Κάτω από την πίεση των εταιρειών οι κυβερνήσεις έκαναν πίσω, παρά τα μεγάλα λόγια.

Η Volkswagen και η Daimler, από τις μεγαλύτερες αυτοκινητοβιομηχανίες στη Γερμανία έκαναν τη Α. Μέρκελ να καταπιεί γρήγορα τις υποσχέσεις για πιο σφιχτούς κανόνες εκπομπής καυσαερίων στα αυτοκίνητα. Ο Γκόρντον Μπράουν ήταν επικεφαλής μιας χορωδίας που καλούσε σε μαζικές περικοπές δημόσιων δαπανών στη Βρετανία, ενώ ο Μπαράκ Ομπάμα επέλεξε να βρεθεί στο πλάι των τραπεζών και των επιχειρηματιών στις ΗΠΑ.

Τότε οι οικονομολόγοι του Ομπάμα έλεγαν ότι η ύφεση προσφέρει ευκαιρίες για «πράσινη ανάπτυξη» μέσω των πακέτων στήριξης της οικονομίας. Όμως όταν ανακοινώθηκε το περιεχόμενο αυτών των πακέτων η πραγματικότητα ήταν διαφορετική. *«Μεγάλο μέρος αυτών των δαπανών στήριξης με «περιβαλλοντικά διαπιστευτήρια» στην πραγματικότητα κατευθύνεται σε έργα που αυξάνουν τις εκπομπές, όπως είναι οι νέοι αυτοκινητόδρομοι και σταθμοί παραγωγής ενέργειας από ορυκτά καύσιμα»* (FT, 14/3/2009).

Το βιβλίο του Πολ Μπάρκετ, *Marxism and Ecological Economics: Toward a Red and Green Political Economy*,[5] δίνει μια εικόνα των αδιεξόδων του μύθου της «Πράσινης Ανάπτυξης» που (εκτός από τον Γ. Παπανδρέου) εξήγγειλαν ως λύση μια σειρά Πράσινα Κόμματα και νεοφιλελεύθεροι πολιτικοί στη σύνοδο του ΟΗΕ στο Ρίο το 2011 και το 2012. Για την πλειοψηφία των συνέδρων το περιβαλλοντικό ερώτημα κατέληξε σε αναζήτηση λύσεων ξανά στα «σήματα» της αγοράς. Ο Μπάρκετ εξηγεί πως «Πράσινη Οικονομία» απλώς σημαίνει το πρασίνισμα της υπάρχουσας οικονομίας, μέσω της επέκτασης των μηχανισμών της ελεύθερης αγοράς για τη διόρθωση της «κακής κατανομής των κεφαλαίων», η οποία οδήγησε σε μη βιώσιμη ανάπτυξη στο παρελθόν.

Πάντως, η ιδέα ότι δεν έχει δοθεί αρκετή ελευθερία στην αγορά να ασχοληθεί με το περιβαλλοντικό ζήτημα δεν είναι καινούργια. Η αποτυχία του Χρηματιστήριο Ρύπων (Σύστημα Εμπορίας Δικαιωμάτων Εκπομπών), μιας «αγοράς δικαιωμάτων», με την οποία οι ρυπογόνες εταιρείες θα έπρεπε να αγοράζουν «δικαιώματα ρύπων» (π.χ. άνθρακα), από άλλες εταιρείες, μιλά από μόνη της. Υποτίθεται θα ενθάρρυνε τις εταιρείες να μειώσουν τις εκπομπές, αλλά οδήγησε σε κατάρρευση του εγχειρήματος, που υιοθετήθηκε το 1997 στο Κιότο, κάνοντας μια τρύπα στο νερό.

Όσο, μαθηματικά, λαμπρό και ευφάνταστο κι αν είναι ένα «πράσινο» οικονομετρικό μοντέλο, δεν μπορεί να μετρήσει και κυρίως δεν μπορεί να αντιμετωπίσει την καταστροφική τάση του καπιταλισμού στο περιβάλλον, αν δεν εξετάζει τις «σχέσεις παραγωγής», εξηγεί ο Μπάρκετ: *«Επειδή ο Μαρξ ξεκινά με την αλληλεπίδραση ανθρώπου-φύσης στην καρδιά της παραγωγής, αλλά στη συνέχεια αναλύει όλες τις πτυχές των κοινωνικών σχέσεων που προκύπτουν, η μέθοδός του επιτρέπει μια πολύ πιο λεπτομερή κατανόηση της υποβάθμισης της φύσης».*

Εναλλακτική

Ο Μάρτιν Έμπσον στο βιβλίο του *Land and Labour: Marxism, Ecology and Human History*,[6] εξηγεί ότι η ανθρώπινη δράση είναι το κλειδί για να σταματήσει η καταστροφή της φύσης και να δοθεί μια βιώσιμη λύση στις οικολογικές κρίσεις του 21ου αιώνα. Ο Μαρξ και ο Ένγκελς, εξηγεί, έβλεπαν τον άνθρωπο ως μέρος της φύσης. Αλλά εκτός από αυτό έκαναν κατανοητό πως ο συγκεκριμένος τρόπος με τον οποίο οργανώνουν οι άνθρωποι την παραγωγή καθορίζει το είδος της κοινωνίας στην οποία ζουν.

«Καθώς οι ανθρώπινες κοινωνίες άλλαζαν, η σχέση με το φυσικό κόσμο άλλαζε. Όταν οι άνθρωποι ανέπτυξαν τη γεωργία, κατέστη δυνατό να προκύψουν ταξικές κοινωνίες. Στην πορεία της ιστορίας οι κοινωνίες αυτές βρέθηκαν αντιμέτωπες με εμπόδια και διαρκείς εσωτερικές διενέξεις που οδηγούσαν και σε συγκρούσεις διαφορετικών στάσεων απέναντι στο φυσικό κόσμο», αναφέρει ο Εμπσον.

Η ανάπτυξη του καπιταλισμού επιτάχυνε τη διαδικασία αυτή. Στην ύπαιθρο μεταμόρφωσε ολόκληρη την παλιά κοινωνική δομή των άμεσων παραγωγών μέσα από την καταστροφή και το ξερίζωμα παλιών μορφών γεωργίας. Η αγροτιά εκδιώχθηκε από τη γη μέσα από τις περιφράξεις τεράστιων εκτάσεων. Πολλοί από αυτούς αναγκάστηκαν να φύγουν από τη γη για να καταλήξουν να δουλεύουν με τη μορφή της μισθωτής εργασίας σε εργοστάσια στις πόλεις ή σε αγροκτήματα άλλων ανθρώπων. Αυτή η βίαιη διαδικασία έγινε σε σημαντικά μεγαλύτερη κλίμακα συγκριτικά με προηγούμενες κοινωνίες.

«Στον καπιταλισμό, η παραγωγή ήταν για πρώτη φορά προς το συμφέρον του κέρδους. Αυτή η παράλογη προσέγγιση του φυσικού κόσμου βρίσκεται στην καρδιά της καπιταλιστικής περιβαλλοντικής κρίσης», υπογραμμίζει ο Εμπσον. *«Άλλες ανθρώπινες κοινωνίες αντιμετώπισαν μια τεράστια περιβαλλοντική καταστροφή και εξαφανίστηκαν, όπως ο πολιτισμός των Μάγιας μεταξύ 800 και 1000 μ.Χ. στη Νότια Αμερική. Πρέπει να μάθουμε από αυτά τα ιστορικά διδάγματα».*

Το βιβλίο της Ναόμι Κλάιν, *This changes everything: Capitalism Vs The Climate*,[7] που κυκλοφόρησε πρόσφατα, είναι ένα ισχυρό όπλο με πλούσια στοι-

Παρέλαση στην Κοκκινιά μετά τις πλημμύρες.

χεία για τη περιβαλλοντική μάχη. Όμως, στο δια ταύτα μένει στα μισά του δρόμου. Περιορίζει τη δράση του κινήματος στα όρια της σύγκρουσης με το νεοφιλελευθερισμό και καταλήγει να αναζητά υποκατάστατα, στο μοντέλο μιας *«άλλης κυβερνητικής διαχείρισης»* κεϊνσιανού τύπου στο υπάρχον σύστημα, σαν *«τον Αλέξη Τσίπρα, το νεαρό ηγέτη της αξιωματικής αντιπολίτευσης στην Ελλάδα, μια από τις λίγες πηγές ελπίδας σε μια Ευρώπη που μαστίζεται από τη λιτότητα»*, όπως τελειώνει το βιβλίο της.

Αντίθετα ο Εμπσον πάει βήματα παραπέρα, ανοίγοντας τα όρια: *«Προκειμένου να αποφευχθεί η περιβαλλοντική καταστροφή θα πρέπει να αλλάξει η κοινωνία μας. Μια σοσιαλιστική κοινωνία, που βασίζεται στη συλλογική ορθολογική οργάνωση της παραγωγής, μπορεί να θεραπεύσει το «ρήγμα» που έχει αναπτυχθεί μεταξύ της ανθρώπινης κοινωνίας και του φυσικού κόσμου»*. Να καταλάβουν, όπως τόνιζε ο Μαρξ, ότι δεν είμαστε οι ιδιοκτήτες του πλανήτη, αλλά πρέπει *«να τον κληροδοτήσουμε σε μια καλύτερη κατάσταση στις επόμενες γενιές»*.

Αντιστάσεις

Η προοπτική αυτή δεν είναι κοινοβουλευτική, της κάλπικης αναμονής της κάλπης. Είναι δεμένη με τη δράση από τα κάτω, εδώ και τώρα. Ο διαχωρισμός που καλλιεργείται από ορισμένα κομμάτια του κινήματος, ότι αυτές οι μάχες είναι υπόθεση «ειδικών» της πράσινης πολιτικής είναι αδιέξοδος. Ορισμένοι, μάλιστα, «πράσινοι πολιτικοί» στο παρελθόν κατέληξαν να γίνουν δεκανίκι κυβερνήσεων που εφάρμοζαν πολιτικές περικοπών στο όνομα του «ρεαλισμού» των αντοχών της οικονομίας.

Αντίθετα η σύνδεση των αντιστάσεων για την προστασία του περιβάλλοντος με τους αγώνες ενάντια στη λιτότητα είναι ο τρόπος να κερδίσουμε. Η σύνδεση αυτή είναι που δίνει ορμή, δύναμη και έμπνευση, σπάζοντας τους ψεύτικους διαχωρισμούς με τις μάχες των συνδικάτων και της νεολαίας απέναντι στις επιθέσεις του κεφαλαίου. Η διαγραφή του χρέους και ο εργατικός έλεγχος που βρίσκονται στην καρδιά του αντικαπιταλιστικού προγράμματος της ΑΝΤΑΡΣΥΑ και του ΣΕΚ είναι καθοριστικά όπλα στη μάχη και για περιβαλλοντική δικαιοσύνη.

Οι απεργιακοί αγώνες των εργαζομένων, στους δήμους, στις υποδομές, στις συγκοινωνίες, ενάντια στα ξεπουλήματα, τις μειώσεις μισθών, τις περικοπές δημοσίων δαπανών είναι προς όφελος όλων. Οι διεκδικήσεις των συνδικάτων στη ΔΕΗ, την ΕΥΔΑΠ-ΕΥΔΑΘ, τα ΕΛΠΕ, τον ΟΣΕ, τις αστικές συγκοινωνίες, ανοίγουν δρόμους για ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, πέρα από το πετρέλαιο που καίει τον πλανήτη, για άλλες προτεραιότητες περιορισμού της μόλυνσης.

Για στήριξη του τρένου και όχι την υποβάθμισή του, απέναντι στις κυβερνήσεις που έχουν κόψει τις γραμμές του ΟΣΕ στην Πελοπόννησο και έχουν πριμοδοτήσει την Aegean και την Ryanair στα δρομολόγια για Θεσσαλονίκη με αεροσκάφη που εκπέμπουν λίτρα τοξικών αερίων στην ατμόσφαιρα, την ώρα που κλείνουν deal, ΤΡΑΙΝΟΣΕ-COSCO, για τη μεταφορά φορτίων από το λιμάνι του Πειραιά προς την Κεντρική Ευρώπη. Για μαζικές δημόσιες αστικές συγκοινωνίες που θα περιορίσουν δραστικά το νέφος από τα καυσαέρια των αυτοκινήτων και θα κάνουν ανθρώπινη τη μετακίνηση στους δρόμους των μεγαλουπόλεων. Για ενίσχυση των δραστηριοτήτων ενεργειακής απόδοσης στις νέες οικοδομές και στα υπάρχοντα κτίρια και σπίτια ζωντανεύοντας τον κλάδο.

Η αντιπολεμική μάχη στις βρόμικες ιμπεριαλιστικές συμφωνίες για τις ΑΟΖ μεταξύ Ελλάδας-Κύπρου-Ισραήλ για το υποθαλάσσιο φυσικό αέριο είναι κομμάτι της δράσης του εργατικού κινήματος για ειρήνη και καθαρό περιβάλλον στην περιοχή. Όταν την ίδια ώρα οι Σαμαροβενιζέλοι, μπλεγμένοι στο εμπάργκο Πούτιν στην ΕΕ και στο νέο πόλεμο στη Μ. Ανατολή, ψάχνουν λύσεις στη μεταφορά υγροποιημένου φυσικού αερίου (LNG) με τάνκερ... από τις ΗΠΑ, που βολεύει μια χαρά τους εφοπλιστές, παρά την τεράστια περιβαλλοντική καταστροφή, κύρια των υδάτινων πόρων, που προκαλεί η συγκεκριμένη μέθοδος fracking παραγωγής φυσικού αερίου.[8]

Αγώνες δεμένοι με κινητοποιήσεις σαν κι αυτές στην Κρήτη ενάντια στην αδειοδότηση από το ΥΠΕΚΑ του υβριδικού αντλησιοταμιευτικού τέρατος της θυγατρικής της γαλλικής EDF. Δεμένοι με τη δράση στις Σκουριές κόντρα στα μεταλλεία χρυσού, με τις αντιστάσεις για τη σωτηρία του νερού σε διάφορες περιοχές, για ελεύθερους χώρους.

Σειρά από μάχες που προβάλλουν στο σήμερα, συνολικά, ένα όραμα για μια εναλλακτική κοινωνία, η οποία βασίζεται στο δημοκρατικό σχεδιασμό από τα κάτω, όπου σύμφωνα με τα λόγια του Μαρξ: *«οι συνεργαζόμενοι παραγωγοί ρυθμίζουν ορθολογικά την αλληλεπίδρασή τους με τη φύση, θέτοντάς την υπό τον κοινό έλεγχό τους, αντί να αποκλείονται και να κυριαρχούνται από τις τυφλές δυνάμεις της φύσης»*. ■

Σημειώσεις:

1. *Εργατική Αλληλεγγύη*, Νο 1141, http://ergatiki.gr/?id=10496
2. http://www.ipcc.ch/report/ar5/
3. http://www.livingplanetindex.org/home/index
4. Κρις Χάρμαν, *Καπιταλισμός Ζόμπι*, Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2011, σελ. 555.
5. Paul Burkett, *Marxism and Ecological Economics: Toward a Red and Green Political Economy*, Boston: Brill, 2006, σελ. 355.
6. Martin Empson, *Land and Labour: Marxism, Ecology and Human History*, Bookmarks Publications, 2013, σελ. 320.
7. Naomi Klein, *This Changes Everything: Capitalism vs. the Climate*, Allen Lane, 2014, σελ. 350.
8. *Εργατική Αλληλεγγύη*, Νο 1136, http://ergatiki.gr/?id=10354

Σύνταγμα, 19 Σεπτέμβρη 2014.

Ο **Θανάσης Καμπαγιάννης** παρουσιάζει τα τριπλά καθήκοντα του κινήματος στο δρόμο προς την καταδίκη των νεοναζί.

Βαδίζοντας προς τη δίκη της Χρυσής Αυγής

Είναι η πρώτη φορά από τις εκλογές του Μάη-Ιούνη 2012 και την εισβολή της ναζιστικής οργάνωσης στο κεντρικό πολιτικό σκηνικό που μπορούμε να πούμε με σιγουριά οτι η Χρυσή Αυγή πέφτει σε όλα τα επίπεδα. Γραφεία της κλείνουν σε όλη την Ελλάδα, στελέχη και μέλη της αποχωρούν, ακόμα και οι δημοσκόποι καταγράφουν πλέον μια εμφανή τάση υποχώρησης των εκλογικών της ποσοστών σε όλες τις σχετικές έρευνες.[1]

Από τις στήλες αυτού του περιοδικού έχουμε γράψει από αρκετά νωρίς ότι οι εξελίξεις μετά τη δολοφονία Φύσσα με τη φυλάκιση των ηγετών της Χρυσής Αυγής ήταν αποτέλεσμα όχι κάποιων σκοτεινών κρατικών σχεδιασμών, αλλά μιας ήττας που το πολιτικό σχέδιο της ναζιστικής οργάνωσης (η οικοδόμηση ταγμάτων εφόδου) είχε υποστεί πριν τον Σεπτέμβρη του 2013 και την έναρξη της ποινικής δίωξης της ηγεσίας της.[2]

Τα τάγματα εφόδου που οικοδομούσε η Χρυσή Αυγή είχαν διπλό στόχο: αφενός να τρομοκρατήσουν τους από κάτω (τους μετανάστες, τους συνδικαλιστές, τους αντιφασίστες, κλπ), αφετέρου να προσελκύσουν το ενδιαφέρον των από πάνω (της άρχουσας τάξης που είναι τελικά και αυτή που παραχωρεί την εξουσία στα φασιστικά κόμματα σε συνθήκες ακραίας κρίσης). Αλλά η αντιφασιστική συσπείρωση που δημιουργήθηκε με αξιοπρόσεκτη ταχύτητα τους 15 μήνες μετά την εκλογή των νεοναζί στη Βουλή ακύρωσε αυτούς τους σχεδιασμούς: αντί για υπερόπλο, τα τάγματα εφόδου της Χρυσής Αυγής μετατράπηκαν σε βαρίδι. Και οι νυχτερινές επιθέσεις τους, που ήταν οι μόνες που μπορούσαν να πραγματοποιήσουν, βρίσκανε πάντοτε μαζική απάντηση στο φως της μέρας από το αντιφασιστικό κίνημα.

Η φθινοπωρινή έφοδος της Χρυσής Αυγής τον Σεπτέμβρη του 2013 απλά επισφράγισε την αποτυχία του πολιτικού της σχεδίου. Η επίθεση στο ΠΑΜΕ και η δολοφονία του Φύσσα όχι μόνο δεν τρομοκράτησαν τους από κάτω, αλλά στάθηκαν αφορμή για έναν μαζικό αντιφασιστικό ξεσηκωμό που τρόμαξε την κυβέρνηση Σαμαρά και την υποχρέωσε να άρει την άτυπη ασυλία που μέχρι τότε απολάμβανε η νεοναζιστική οργάνωση από τους κρατικούς μηχανισμούς. Το αποτέλεσμα ήταν η προφυλάκιση του Μιχαλολιάκου και η απώλεια του σημαντικότερου κεκτημένου στην ιστορία της οργάνωσης, της ύπαρξής της ως "νόμιμου πολιτικού κόμματος". Η ποινική δίωξη με βάση το άρθρο του Ποινικού Κώδικα για την εγκληματική οργάνωση, το άρθρο 187, αμφισβητεί ουσιαστικά την ίδια τη "νομιμότητα" της Χρυσής Αυγής.

Ηρωοποίηση;

Υπήρξαν πολλοί – ακόμα και μέσα στην Αριστερά – που θεώρησαν ότι η δίωξη θα ηρωοποιήσει τους νεοναζί. Πρόκειται για μια ανιστόρητη μηχανιστική προβολή των αντανακλαστικών της Αριστεράς και των συνεπειών που έχει το ηθικό μεγαλείο των αγωνιστών της όταν αναμετρώνται με το κράτος, στους ψηφοφόρους της Άκρας Δεξιάς. Οι ψηφοφόροι της Χρυσής Αυγής έλκονταν από την εικόνα της ισχύος που μετέδιδε η οργάνωση: γι' αυτό και οι τραμπουκισμοί μπροστά στις κάμερες σε βάρος υποψήφιων θυμάτων, από την Κανέλλη μέχρι τους αλλοδαπούς μικροπωλητές, ήταν απολύτως προκατασκευ-

ασμένοι. Το γεγονός μάλιστα ότι οι επιθέσεις αυτές γίνονταν χωρίς καμία νομική συνέπεια για τους δράστες τους ενίσχυε στους εν δυνάμει ψηφοφόρους την πεποίθηση της δύναμης της οργάνωσης.

Μόλις όμως έγινε κατανοητό ότι η άρση της ασυλίας των νεοναζί δεν ήταν ένα εφήμερο κατασκεύασμα των ΜΜΕ (μια "Χρυσαυγιάδα"), αλλά μια νέα πολιτική κατάσταση, η Χρυσή Αυγή μπήκε σε καθοδική πορεία. Η ηγεσία της βέβαια προσπάθησε να κρύψει αυτή την πτώση πίσω από τα εκλογικά αποτελέσματα των ευρωεκλογών του Μαΐου, όπου έκοψε το νήμα τρίτη με 9,4%. Αλλά η εκτίμηση της χαλαρότερης ψήφου των ευρωεκλογών σε συνδυασμό με τα αποτελέσματα σε περιφερειακές και δημοτικές έκανε τους ίδιους τους φασίστες σκεπτικούς για το αποτέλεσμα. Το χειρότερο στοιχείο ήταν ότι για να δώσει αξιοπρεπώς τη μάχη των εκλογών αυτών, η Χρυσή Αυγή αναγκάστηκε να ανοίξει τα ψηφοδέλτιά της στην παλαιοκομματική ακροδεξιά, που για χρόνια κατήγγελλε.[3] Αποτέλεσμα αυτής της στρατηγικής ήταν η δυσαρέσκεια από τα σκληροπυρηνικά μέλη της οργάνωσης που για δεκαετίες βίωναν την απομόνωση της εθνικοσιαλιστικής στράτευσης και τώρα βλέπουν τις καρέκλες να καταλαμβάνονται από ακροδεξιούς-"λάιτ", σαν τους στρατηγούς Επιτήδειο και Συναδινό που εξελέγησαν ευρωβουλευτές.

Η κρίση αυτή εκφράστηκε τους τελευταίους μήνες με αποχωρήσεις παλιών στελεχών της συμμορίας όπως του Κολτσίδα στην Λάρισα και του Σταθόπουλου στο Αγρίνιο. Το οτι δεν πρόκειται για μεμονωμένες περιπτώσεις το αποδεικνύει το γεγονός ότι η γκρίνια των σκληροπυρηνικών φτάνει μέχρι την ηγεσία της οργάνωσης: αδιάψευστος μάρτυρας η τηλεφωνική συνομιλία του βουλευτή και αρχι-ταγματασφαλίτη Λαγού με τον Δεβελέκο (πριν ακόμα τη δολοφονία Φύσσα) στην οποία μαζί καταγγέλλουν τη σαπίλα και τον παλαιοκομματισμό στα ψηλά πατώματα της Χρυσής Αυγής.[4]

Είναι χαρακτηριστικό ότι, μετά τη δημοσιοποίηση της συνομιλίας, ο Λαγός έχει πλέον εξαφανιστεί από κάθε κείμενο της οργάνωσης, ενώ αντίθετα ο Παππάς, τον οποίο ο Λαγός κατηγορεί ως τυχοδιώκτη, είναι πανταχού παρών. Ο Μιχαλολιάκος χρειάζεται να πάρει αποστάσεις από τον Λαγό που είναι αποδεδειγμένα και ο πιο μπλεγμένος στις εγκληματικές πράξεις των ταγμάτων εφόδου. Μ' αυτόν τον τρόπο όμως, το χάσμα ανάμεσα στη φυλακισμένη ηγεσία και τα πιο σκληροπυρηνικά στελέχη μεγαλώνει και προαναγγέλλει νέες αποχωρήσεις και μεγαλύτερη κρίση στο άμεσο μέλλον.

Η Χρυσή Αυγή βρίσκεται αυτή τη στιγμή πιασμένη στο δόκανο αφενός της ποινικής δίωξης αφετέρου της συνεχιζόμενης δράσης του αντιφασιστικού κινήματος. Ας δούμε πώς εξελίσσονται οι πτυχές αυτές μία μία.

Η εισαγγελική πρόταση Ντογιάκου

Η πιο σημαντική εξέλιξη των τελευταίων μηνών στα πλαίσια της ποινικής δίωξης ήταν η ολοκλήρωση της πρότασης του εισαγγελέα Ισίδωρου Ντογιάκου προς το Συμβούλιο Εφετών που είναι αρμόδιο να αποφασίσει την οριστική παραπομπή της υπόθεσης στο ακροατήριο (κατηγορούμενοι, αδικήματα, κλπ).[5]

Δύο είναι οι βασικότερες επιλογές της πρότασης Ντογιάκου που επιθυμούσαν οι συνήγοροι των νεοναζί να ανατρέψουν αλλά δεν το κατόρθωσαν: η πρώτη είναι ότι οι δεκάδες εγκληματικές πράξεις (ανθρωποκτονίες, απόπειρες ανθρωποκτονιών, εμπρησμοί, βαριές σωματικές βλάβες, κλπ) που περιλαμβάνονται στη δικογραφία τελέστηκαν στα πλαίσια της εγκληματικής οργάνωσης. Δεν ήταν δηλαδή μεμονωμένα περιστατικά, ατομικές πρωτοβουλίες ή ασύνδετες μεταξύ τους πράξεις, αλλά κεντρικά οργανωμένες και καθοδηγημένες εγκληματικές ενέργειες της Χρυσής Αυγής, που τελέστηκαν από τα μέλη της. Η δεύτερη επιλογή είναι ότι η εγκληματική οργάνωση είναι το ίδιο το "νόμιμο πολιτικό κόμμα" και όχι ένα υποσύνολο στο εσωτερικό του. Το "πολιτικό κόμμα" ήταν και είναι ο μανδύας προκειμένου η εγκληματική οργάνωση να τελεί τις παράνομες πράξεις της. Η μεγαλύτερη απόδειξη γι' αυτό είναι ότι η ηγεσία της εγκληματικής οργάνωσης και του "νόμιμου πολιτικού κόμματος" είναι ταυτόσημη.

Διαβάζοντας την εισαγγελική πρόταση δεν είναι δυνατόν να μην προσέξει κανείς τα ίχνη που έχει αφήσει η δράση του αντιφασιστικού κινήματος. Οι εγκληματικές ενέργειες των νεοναζί ήταν εκατοντάδες. Αλλά αυτές που περιέχονται ως σημαντικότερες στην εισαγγελική πρόταση είναι ουσιαστικά αυτές που ανέδειξε και κέρδισε (και με δικαστικές αποφάσεις) το αντιφασιστικό κίνημα. Η επίθεση στον 16χρονο μαθητή στο Παλιό Φάληρο το 2013 περιέχεται στη δικογραφία ως υπόθεση απόπειρας ανθρωποκτονίας, γιατί ο ίδιος ο μαθητης και οι γονείς του, μαζί με τη συλλογικότητα "Ανήσυχοι Γονείς" στα νότια προάστια, την ανέδειξαν στην κοινωνία και την κέρδισαν στα δικαστήρια ως τέτοια. Το ίδιο ισχύει για την απόπειρα ανθρωποκτονίας των μελών του Στεκιού "Αντίπνοια" στα Πετράλωνα το 2008 (υπάρχει πλέον σχετική καταδικαστική απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου της Αθήνας), το ίδιο για τον εμπρησμό του καταστήματος του Καμερουνέζου μετανάστη στην Πλατεία Αμερικής (τη μοναδική περίπτωση όπου αναγνωρίστηκε και δικαστικά το "ρατσιστικό κίνητρο").

Η πιο κραυγαλέα επίδραση του αντιφασιστικού κινήματος στην εισαγγελική πρόταση υπάρχει στην περίπτωση της δολοφονίας του Σαχζάτ Λουκμάν στα Πετράλωνα το 2013. Ο εισαγγελέας Ισίδωρος Ντογιάκος είχε διαφωνήσει με τις αρμόδιες ανακρίτριες όταν κρινόταν η προφυλάκιση των δολοφόνων του Λουκμάν για την κατηγορία της εγκληματικής οργάνωσης, αναφέροντας στην τότε πρότασή του (τον Δεκέμβρη του 2013) ότι είναι "παρακινδυνευμένο" να θεωρηθεί ρατσιστική η επίθεση στον Λουκμάν. Μάλιστα, η πρότασή του είχε πλειοψηφήσει στο Συμβούλιο (με ψήφους 2-1) απέναντι στην αντίθετη πρόταση της ανακρίτριας Κλάπα. Δέκα μήνες μετά, και ύστερα από την ομόφωνη απόφαση του Μικτού Ορκωτού Δικαστηρίου της Αθήνας για την ανθρωποκτονία του Λουκμάν, ο ίδιος εισαγγελέας όχι μόνο περιγράφει την επίθεση ως "ρατσιστική", αλλά προτείνει την παραπομπή στο ακροατήριο των δολοφόνων του Λουκμάν ως μελών της εγκληματικής οργάνωσης Χρυσή Αυγή...

Βέβαια η εισαγγελική πρόταση κάνει και τα αναγκαία ψαλιδίσματα, προκειμένου να βάλει φραγμό σε τυχόν επέκταση της ποινικής δίωξης σε "άβολα" ζητήματα, όπως η διασύνδεση της Χρυσής Αυγής με τους κρατικούς μηχανισμούς και τα επιχειρηματικά συμφέροντα. Έτσι, για παράδειγμα, ο εισαγγελέας προσδιορίζει τον χρόνο συγκρότησης της εγκληματικής οργάνωσης στο έτος 2008, έστω και αν υπάρχουν αμετάκλητες δικαστικές αποφάσεις για εγκληματικές πράξεις μελών της Χρυσής Αυγής από το 1996. Η επιλογή αυτή έχει σαφή στόχευση: σκοπεύει να απαλλάξει από κάθε ευθύνη τους προϊστάμενους των διωκτικών και δικαστικών αρχών της τελευταίας εικοσιπενταετίας που θα

βρεθούν κατηγορούμενοι για παράβαση καθήκοντος και συγκάλυψη, αν κριθεί ότι υπάρχει εγκληματική οργάνωση σε δράση από τις αρχές της δεκαετίας του '90.

Δεν είναι καθόλου τυχαίο ότι ο αστυνομικός Σάββας Σπυρίδης, που αποκαλύφθηκε ότι οργάνωνε στρατιωτικά γυμνάσια σε μέλη της Χρυσής Αυγής στη Ρόδο (είναι πλέον εκλεγμένος περιφερειακός σύμβουλος της "Ελληνικής Αυγής") απαλλάσσεται από την κατηγορία της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση σύμφωνα με την πρόταση. Επίσης, ο χρυσαυγίτης Κυριτσόπουλος, υπεύθυνος του εργοδοτικού σωματείου που ίδρυσαν οι ναζί στο Πέραμα, απαλλάσσεται έστω κι αν οι καταγγελίες του ΠΑΜΕ για χρηματοδότηση της Χρυσής Αυγής από εργοδότες της Ναυπηγοεπισκευαστικής Ζώνης, σε συνδυασμό με τη δολοφονική επίθεση στον πρόεδρο των Σωματείων της Ζώνης, προσφέρουν επαρκέστατες ενδείξεις για κάτι τέτοιο.

Αν έχει να κάνει κανείς κάποια κριτική στην εισαγγελική πρόταση, δεν είναι για οποιαδήποτε υπόνοια φρονηματικής δίωξης ή νομική παρατυπία σε βάρος των Χρυσαυγιτών ή για κάποια αδικαιολόγητη επέκταση του αξιόποινου με τον τρόπο που την έχουμε δει από τη δικαστική εξουσία την τελευταία δεκαπενταετία στην αλόγιστη χρήση του άρθρου περί εγκληματικής οργάνωσης. Το ακριβώς αντίθετο: η χρήση του 187 είναι αξιοπρόσεκτα σφιχτή, τα μέλη που κατηγορούνται για συμμετοχή στην εγκληματική οργάνωση έχουν στη συντριπτική τους πλειοψηφία τελέσει κάποια αξιόποινη πράξη (ενώ η εφαρμογή του 187 μετά τον πρώτο τρομονόμο απαιτεί απλά την πρόθεση τέλεσης), τη στιγμή που ο εισαγγελέας απέφυγε να απαγγείλει κατηγορίες σε βάρος της Χρυσής Αυγής με το άρθρο 187Α περί τρομοκρατικής οργάνωσης, αν και θα μπορούσε να το κάνει.[6] Το τι πρόκειται τελικά να αποφασίσει το Συμβούλιο Εφετών είναι ανοιχτό και γι' αυτό δεν χρειάζεται κανένας εφησυχασμός.

Η δράση του αντιφασιστικού κινήματος

Το αντιφασιστικό κίνημα είναι όχι μόνο ο πυροδότης της ποινικής δίωξης αλλά και ο κινητήρας της απομόνωσης της Χρυσής Αυγής. Σήμερα, όμως, περισσότερο από ποτέ, αντιφασισμός δεν σημαίνει διακηρύξεις ή αφηρημένες εκκλήσεις ενότητας, αλλά συγκεκριμένα καθήκοντα που προκύπτουν από τις ανάγκες της συγκυρίας και τις κινήσεις της άλλης πλευράς.

Η Χρυσή Αυγή έχει μετά την έναρξη της ποινικής δίωξης σε βάρος της μια τριπλή στρατηγική: πρώτον, να αθωωθούν τα ηγετικά της στελέχη στη δίκη ή τουλάχιστον να πέσουν στα μαλακά (αξιοποιώντας νομικά κόλπα σαν αυτό που πήγε να στηθεί με την αναθεώρηση του άρθρου 187 ή προσβάσεις στην κυβέρνηση και το κράτος). Δεύτερον, να ξανακερδίσει τη νομιμοποίησή της ως πολιτικού κόμματος. Και, τρίτον, να αξιοποιήσει πολιτικές ευκαιρίες που της δίνει η συγκυρία (από τον ισλαμοφοβικό ρατσισμό μέχρι την αξιοποίηση των εθνικιστικών εντάσεων που βλέπουμε να αναπτύσσονται). Το αντιφασιστικό κίνημα και κάθε οργάνωση που αναφέρεται σ' αυτό μετριέται από τη συμβολή του σε κάθε ένα από αυτά τα μέτωπα.

Η ΚΕΕΡΦΑ έχει από την πρώτη στιγμή δηλώσει ότι ο ρόλος του αντιφασιστικού κινήματος στη δίκη της Χρυσής Αυγής είναι αυτός της πολιτικής αγωγής. Αυτό σημαίνει ενεργητική παρέμβαση και μέσα στις δικαστικές αίθουσες, σε συνδυασμό με μαζική καμπάνια έξω από αυτές, για την καταδίκη των νεοναζί και την ανάδειξη των σχέσεών τους με την κυβέρνηση και το κράτος. Έτσι φτάσαμε να υπάρχει σήμερα ομάδα δικηγόρων που θα είναι παρόντες στη δίκη με αυτή τη στοχοθεσία. Η εμπειρία των τελευταίων μηνών δείχνει ότι χωρίς την πολιτική αγωγή σημαντικές πτυχές της υπόθεσης, όπως η ομολογία του Λαγού για την επίθεση στο ΠΑΜΕ και η επικοινωνία Μπαλτάκου-Κασιδιάρη, θα έμεναν στο σκοτάδι. Γι' αυτό και απόψεις που κηρύσσουν την αποχή από τη δίκη με αντι-κρατικά προσχήματα ή τον αγνωστικισμό για τον χαρακτήρα της ποινικής δίωξης (αν αυτή είναι φρονηματική ή όχι) είναι πλέον όχι απλά λαθεμένες αλλά επικίνδυνες.[7] Όσοι φοβούνται ότι η δίκη της Χρυσής Αυγής θα είναι προοίμιο μιας ποινικοποίησης της Αριστεράς, θα πρέπει να το ξανασκεφτούν. Η Αριστερά δεν είναι εγκληματική οργάνωση και όσοι επιχειρούν να βρουν "αντισυστημικές" αναλογίες με τη Χρυσή Αυγή, απλά επαναλαμβάνουν την θεωρία των δύο άκρων που λάνσαρε τόσο αποτυχημένα η ίδια η κυβέρνηση.[8]

Απέναντι στην προσπάθεια της εκ νέου νομιμοποίησης της ναζιστικής συμμορίας, το αντιφασιστικό κίνημα συνεχίζει τη δράση του. Δεν νομιμοποιούμε πουθενά τη λειτουργία ή ακόμα περισσότερο το άνοιγμα γραφείων της Χρυσής Αυγής: το κλείσιμο των γραφείων της οργάνωσης Βορείων Προαστιών στο Νέο Ηράκλειο και στη συνέχεια στο Μαρούσι είναι μια νίκη για το κίνημα που θα χρειαστεί διαρκή περιφρούρηση και άπλωμα σε περισσότερες γειτονιές. Οι συγκεντρώσεις της ΚΕΕΡΦΑ έξω από τα δημοτικά και περιφερειακά συμβούλια στα τέλη Αυγούστου δεν άφησαν ανενόχλητα τα στελέχη της συμμορίας να υποδύονται τους "καθώς πρέπει" πολιτικούς. Αποφάσεις όπως αυτές του Καμίνη ή της Δούρου που παραχωρούν στους νεοναζί δικαιώματα σαν να είναι "νόμιμο πολιτικό κόμμα" πρέπει να

ΚΕΕΡΦΑ, 12 Οκτώβρη 2014.

ακυρωθούν. Η ίδια καμπάνια χρειάζεται σε κάθε σύλλογο ή σωματείο που η Χρυσή Αυγή προσπαθήσει να πατήσει πόδι (όπως έγινε στον Ιατρικό Σύλλογο Αθήνας και στους δασκάλους στη Θεσσαλονίκη). Οι αντιφασίστες δεν έχουν την πολυτέλεια να επιλέγουν κάποιο μόνο από τα πεδία αυτά της σύγκρουσης (πχ τον δρόμο και όχι τα δημοτικά συμβούλια, τη γειτονιά και όχι τα σωματεία, κλπ). Είναι μια σύγκρουση που χρειάζεται να δοθεί παντού, με μαζικό και οργανωμένο τρόπο, μέχρι την οριστική εξαφάνιση κάθε δημόσιας παρέμβασης των νεοναζί.

Εκτός από την αθώωση των ηγετικών στελεχών της και την επιχείρηση επανανομιμοποίησης, η Χρυσή Αυγή προσπαθεί να πιαστεί από κάθε πολιτική εξέλιξη που μπορεί να την ξαναβάλει στην πολιτική ατζέντα. Πρωτεύουσα θέση σ' αυτή την προσπάθεια έχει πάντοτε ο κυρίαρχος θεσμικός ρατσισμός της κυβέρνησης απέναντι στους πρόσφυγες, τους μετανάστες, τους ΡΟΜΑ, κλπ, και πιο πρόσφατα η ένταση των εθνικιστικών ανταγωνισμών με την Τουρκία, αλλά και την Αλβανία, τη Δημοκρατία της Μακεδονίας, κλπ. Η ισλαμοφοβία, η ρατσιστική στοχοποίηση των προσφύγων που έρχονται από τη Συρία ως συλλήβδην αντιδραστικών, φονταμενταλιστών και τζιχαντιστών, είναι αυτή την περίοδο κυρίαρχη πολιτική γραμμή, που ενισχύει τη φασιστική ρητορική. Γι' αυτό και το αντιφασιστικό κίνημα πρέπει να χαράξει καθαρή γραμμή απέναντι σ' αυτό το καινούργιο κύμα ρατσισμού: αταλάντευτα ενάντια στην ισλαμοφοβία, ενάντια στα τείχη που ορθώνει η Ευρώπη-φρούριο για τους μετανάστες και τους πρόσφυγες σε όλες τους τις μορφές, από τη Frontex στο Αιγαίο, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τον Ξένιο Δία, τις αστυνομικές σκούπες μέχρι την παρανομία και τη μαύρη εργασία χωρίς χαρτιά και δικαιώματα. Το κάλεσμα για διεθνείς διαδηλώσεις και δράσεις στις 21 Μάρτη 2015 που αποφασίστηκε στη συνέλευση της ΚΕΕΡΦΑ με αιχμή την πάλη ενάντια στο ρατσισμό είναι πολύ σημαντικό για ολόκληρη την Ευρώπη.

Το αντιφασιστικό κίνημα είναι όχι μόνο ο πυροδότης της ποινικής δίωξης αλλά και ο κινητήρας της απομόνωσης της Χρυσής Αυγής

Είναι γνωστό ότι το αντιφασιστικό κίνημα χρειάζεται τη μεγαλύτερη δυνατή ενότητα για να κερδίσει τους στόχους του. Η ενότητα αυτή δεν πρέπει να είναι απλά συμφωνία πολιτικών οργανώσεων, αλλά συσπείρωση εργατικών σωματείων, φοιτητικών συλλόγων, κοινοτήτων μεταναστών, όλων των ευαισθησιών που μπορούν να κινητοποιηθούν ενάντια στους νεοναζί. Αυτή η ενωτική διάθεση πρέπει να αποδεικνύεται και απέναντι σε καινούργιες συλλογικότητες που μπαίνουν στον αγώνα ενάντια στο φασισμό, ειδικά όταν εκφράζουν κοινωνικά κομμάτια που δεν συμμετείχαν πριν στο κίνημα αλλά κάνουν τώρα το πρώτο τους βήμα. Οι εκδηλώσεις στην επέτειο της δολοφονίας του Παύλου Φύσσα έδωσαν το έναυσμα για τέτοιες νέες συμμετοχές, όπως φάνηκε με την πρωτοβουλία της οικογένειας και των φίλων του Παύλου να καλέσουν διαδήλωση στο Κερατσίνι και να οργανώσουν συναυλία στο Σύνταγμα.

Καθήκον της Αριστεράς και των αντιφασιστικών συλλογικοτήτων που έχουν ήδη δώσει μάχες ενάντια στους νεοναζί είναι να βοηθήσουν κάθε τέτοια κίνηση να στεριώσει και να βρει τη θέση της στο αντιφασιστικό κίνημα, και πάντως όχι να την αντιμετωπίσουν σεκταριστικά και δασκαλίστικα. Όσες και όσοι δραστηριοποιούμαστε στην ΚΕΕΡΦΑ έχουμε αποδείξει ότι διαθέτουμε τις πιο αιχμηρές τοποθετήσεις σε ζητήματα όπως ο ρατσισμός, την ίδια στιγμή που υποδεχόμαστε με ευρύτητα κάθε νέο κομμάτι που θέλει να παλέψει ενάντια στη φασιστική απειλή. Η μέθοδος αυτή θα μας είναι όλο και πιο απαραίτητη το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα στις μάχες που έχουμε μπροστά μας. ■

Σημειώσεις

1. Βλέπε την πτωτική τάση σε ολες τις δημοσκοπήσεις: Public Issue (Σεπτέμβρης 7,5%, Οκτώβρης 6%), Alco (αρχές Σεπτέμβρη 8,1%, μέσα Σεπτέμβρη 6,7%, μέσα Οκτώβρη 5,9%), Pulse (Ιούλης 9,5%, Οκτώβρης 7,5%), Πανεπιστήμιο Μακεδονίας (Σεπτέμβρης και Οκτώβρης 6,5%), κλπ.
2. Πάνος Γκαργκάνας, "Χειροπέδες στη Χρυσή Αυγή, απολυτήριο στον Σαμαρά", *Σοσιαλισμός από τα Κάτω*, Νοέμβρης-Δεκέμβρης 2013, νο. 101.
3. Εκτενέστερα, βλ: Θανάσης Καμπαγιάννης, "Φασισμός και αντιφασισμός μετά τις εκλογές", *Σοσιαλισμός από τα Κάτω*, Ιούλης-Αύγουστος 2014, νο. 105.
4. Η απομαγνητοφώνηση όλης της συνομιλίας στο JailGoldenDawn: http://wp.me/p4S9O7-yF
5. Ολόκληρη η εισαγγελική πρόταση, ομοίως: http://wp.me/p4S9O7-A1
6. Για μια αναλυτική επιχειρηματολογία, βλέπε το πολύ ενδιαφέρον άρθρο του Κώστα Παπαδάκη: "Πρόταση Ντογιάκου: Η απομυθοποίηση της δήθεν σκληρής αντιμετώπισης της Χρυσής Αυγής (Δύο άρθρα, "δύο άκρα", δύο μέτρα, δύο σταθμά)", http://wp.me/p4S9O7-AW
7. Τέτοια ήταν η παρέμβαση του Δημήτρη Μπελαντή, μέλους της ΚΕ του ΣΥΡΙΖΑ, με τίτλο: "Η υπόθεση «Χρυσή Αυγή» και το φασιστικό φαινόμενο: απορίες, ανησυχίες, διέξοδοι σε δεκατρείς θέσεις": http://tinyurl.com/ptvlqf7, στην οποία περιλαμβάνεται ο σκανδαλώδης ισχυρισμός ότι "η Χρυσή Αυγή είναι και νόμιμο πολιτικό κόμμα". Μια συλλογική τοποθέτηση γι' αυτά τα ζητήματα υπάρχει από τους δικηγόρους της Πολιτικής Αγωγής στη δίκη της Χρυσής Αυγής, εδώ: http://wp.me/p4S9O7-ar
8. Τη θέση ότι η δίκη θα είναι προοίμιο ποινικοποίησης της Αριστεράς εξέφρασε ο Λεωνίδας Βατικιώτης σε αντιφασιστική εκδήλωση στην Πετρούπολη στις 17/10/2014 και αναπαρήγαγε η εφημερίδα *Πριν* σε πρωτοσέλιδο σχόλιό της στις 19/10/2014.

21 Μάρτη 2015

Η Αργυρή Ερωτοκρίτου δίνει την εικόνα της αντιφασιστικής αντίστασης σε όλη την Ευρώπη, στηριγμένη στις εμπειρίες της Διεθνούς συνάντησης της ΚΕΕΡΦΑ.

Η Διεθνής Αντιφασιστική Συνάντηση που οργάνωσε η ΚΕΕΡΦΑ στην Αθήνα στις 11-12 Οκτώβρη ήταν ένα μεγάλο γεγονός, καθοριστικό για την εξέλιξη και το συντονισμό του αντιρατσιστικού και αντιφασιστικού κινήματος σε όλη την Ευρώπη. Η απόφαση με την οποία έκλεισε για νέο διεθνή συντονισμό με συλλαλητήρια στις 21 Μάρτη το 2015 είναι το ένα σκέλος, το άλλο σκέλος ήταν η πολύτιμη μεταφορά εμπειριών από μια σειρά χώρες της Ευρώπης. Ανέδειξε τον τροφοδοτικό ρόλο των κινημάτων από το ένα σημείο στο άλλο και τις δυνατότητες που ανοίγονται μπροστά μας για να ξεμπερδεύουμε μια και καλή με το ρατσισμό και τη φασιστική απειλή.

Πρόκειται για τη δεύτερη χρονιά που γίνεται αυτή η Συνάντηση. Πέρσι μετά τη δολοφονία του Φύσσα και το αντιφασιστικό ξέσπασμα, η ΚΕΕΡΦΑ έκανε κάλεσμα για Διεθνή Συντονισμό μέσα από τον οποίο προέκυψε το κάλεσμα για τα μεγάλα συλλαλητήρια στις 22 Μάρτη του 2014. Από τότε μέχρι σήμερα το αντιφασιστικό και αντιρατσιστικό κίνημα έχει κάνει βήματα κλιμάκωσης και απλώματος. Οι συμμετοχές στη φετινή συνάντηση ανέδειξαν ανάγλυφα αυτά τα προχωρήματα.

Τις μάχες που δίνει το κίνημα στην Αγγλία μετέφερε ο Γουέιμαν Μπένετ από το Unite Against Fascism. Ο Νικ Γκρίφιν, επίδοξος φύρερ της χώρας και επικεφαλής του BNP, ενός κόμματος τύπου Εθνικού Μετώπου της Λεπέν, βρέθηκε εκτός του κόμματός του μετά την εκλογική του συντριβή. Αυτό ήταν αποτέλεσμα μιας ολόκληρης προσπάθειας χρόνων από το UAF. Μια προσπάθεια που κατάφερε να ξεσκεπάσει το ρατσιστικό χαρακτήρα του BNP ενώνοντας πολλά και διαφορετικά κομμάτια μεταξύ τους. Συνδικάτα, αριστεροί, αυτόνομοι, αναρχικοί συγκρότησαν ένα ενιαίο μέτωπο παρά τις διαφωνίες τους σε πολλά άλλα ζητήματα. Την ίδια στιγμή δίνουν τη μάχη απέναντι στο ρατσιστικό-λαϊκιστικό UKIP. Πρόκειται για ένα κόμμα που δεν είναι καθαρά φασιστικό αλλά με την πολιτική του ανοίγει το δρόμο για φασιστικές οργανώσεις. Απέναντι στη νέα απειλή έχει συγκροτηθεί μία ομπρέλα οργανώσεων, το "Stand Up to UKIP", με στόχο να κοντράρουν την ισλαμοφοβία και τη στοχοποίηση των μεταναστών από το κόμμα του Νάιτζελ Φάρατζ.

Ίσως το πιο ελπιδοφόρο μήνυμα ήρθε από την χώρα με την πιο ανησυχητική εκλογική άνοδο των φασιστών, τη Γαλλία και τον Ντενί Γκοντάρ από την κίνηση CONEX (Εθνικός Συντονισμός Ενάντια στην Άκρα Δεξιά). Τα τελευταία χρόνια οι λανθασμένες επιλογές της Αριστεράς, η υποτίμηση του ρατσισμού και της φασιστικής απειλής έφεραν το Εθνικό Μέτωπο της Μαρί Λεπέν στην πρώτη θέση στις τελευταίες ευρωεκλογές. Η προσπάθεια αντιμετώπισης αυτού του κόμματος μέσα από τους θεσμούς και όχι στο δρόμο είχε παταγώδη αποτυχία. Παρ' όλα αυτά το Εθνικό Μέτωπο σήμερα απέχει κατά πολύ από το να ελέγχει τους δρόμους. Πάνω σε αυτή την εκτίμηση αλλά και στα διδάγματα των τελευταίων ετών, πραγματοποιήθηκε στις 12/10 στο Παρίσι μεγάλη σύσκεψη φορέων και οργανώσεων. Κόμματα της Αριστεράς, μετανάστες, συνδικαλιστές, αντιρατσιστές και αντιφασίστες οργανώνουν από κοινού την πολιορκία του συνεδρίου της Λεπέν στη Λυών στα τέλη του Νοέμβρη και ένα μεγάλο διήμερο εκδηλώσεων. Θα είναι το πρώτο βήμα σε μια ολόκληρη προσπάθεια να ξηλωθεί το Εθνικό Μέτωπο και να ακουστεί ξανά το σύνθημα "Δεν ξεχνάμε-Δεν συγχωρούμε" που πρωτοακούστηκε στις διαδηλώσεις μετά τη δολοφονία του αντιφασίστα Κλεμάν Μερίκ το καλοκαίρι του 2013.

Η προηγούμενη διεθνής μέρα δράσης κατά του φασισμού και του ρατσισμού στις 22 Μάρτη το 2014 έπαιξε τροφοδοτικό ρόλο στο κίνημα της Δανίας. Η Κριστίν Μπέργκεν από την κίνηση "Πόλη ελεύθερη από ρατσισμό" της Κοπεγχάγης που συμμετείχε στη Διεθνή Συνάντηση, μετέφερε την εικόνα του πώς κατάφεραν να απλώσουν τη δράση τους σε πανεθνικό επίπεδο διαδηλώνοντας στις 22 Μάρτη και πώς στη συνέχεια κατάφεραν να σταματήσουν την προσπάθεια των φασιστών να συγκεντρωθούν στο κοινοβούλιο. Αντίστοιχες μάχες δίνονται και στην Καταλονία. Φασιστικές ομάδες με σχέσεις με τη Χρυσή Αυγή στη Βαρκελώνη προσπαθούν να καταλάβουν τους δρόμους. Η κίνηση "Ενότητα κατά του Ρατσισμού και του Φασισμού" δίνει τη μάχη συνενώνοντας κινήματα από τις γειτονιές. Ο Ντέιβιντ Καρβάλα από την κίνηση αυτή δήλωσε ότι θα είναι από τη μεριά τους παρόντες και στο συλλαλητήριο της Λυών αλλά και στη Διεθνή κινητοποίηση στις 21 Μάρτη του 2015.

Αν *"οι φασίστες οργανώνονται σε όλη την Ευρώπη"*, όπως είπε ο Γουέιμαν Μπένετ, *"το ίδιο πρέπει να κάνουμε και εμείς. Θα πρέπει να επαναλάβουμε την εμπειρία που είχαμε πέρσι στις 22 Μάρτη, ξανά στην Γαλλία, την Αγγλία, την Ελλάδα, σε όλη την Ευρώπη φέτος με διαδηλώσεις στις 21 Μάρτη, καθώς ο αγώνας γίνεται όλο και πιο έντονος εξαιτίας του βαθέματος της οικονομικής κρίσης και των επιθέσεων".* ■

22 Μάρτη

Δεκέμβρης 1944

Ήταν η σύγκρουση αναπόφευκτη; Μπορούσε η Αριστερά να νικήσει; Ο Λέανδρος Μπόλαρης δίνει απαντήσεις για την πιο κρίσιμη αναμέτρηση του κινήματος της Απελευθέρωσης.

Το πρωί της 3 Δεκέμβρη, μέρα Κυριακή, τεράστιες φάλαγγες διαδηλωτών συνέρρεαν στην πλατεία Συντάγματος. Ξαφνικά, η φρουρά του αρχηγείου της αστυνομίας (στη συμβολή της Πανεπιστημίου με τη Β. Σοφίας) άρχισε να πυροβολεί στο ψαχνό. Είκοσι ένας νεκροί, πάνω από εκατόν σαράντα τραυματίες ήταν ο απολογισμός. Ήταν μια σφαγή αόπλων. Την επόμενη μέρα έγινε η κηδεία των θυμάτων ενώ η Αθήνα και ο Πειραιάς είχαν παραλύσει από την γενική απεργία που είχε κηρύξει το ΕΑΜ. Πάλι η αστυνομία και οι παρακρατικοί των «εθνικών οργανώσεων» άνοιξαν πυρ. Τις ίδιες ώρες ο ΕΛΑΣ της Αθήνας ξεκινούσε τις επιχειρήσεις του: αφοπλισμό των αστυνομικών τμημάτων και ξεκαθάρισμα της «Χ» του Γρίβα από το Θησείο που ήταν οχυρωμένος.

Αυτό ήταν η αρχή των «Δεκεμβριανών», της σύγκρουσης που έφερε τον ΕΛΑΣ και το κίνημα συνολικότερα αντιμέτωπο με τις δυνάμεις της κυβέρνησης Παπανδρέου. Μόνο με την στρατιωτική επέμβαση του βρετανικού ιμπεριαλισμού έγινε κατορθωτή η στρατιωτική ήττα της Αριστεράς τον Δεκέμβρη. Στις 5 Γενάρη ο ΕΛΑΣ υποχώρησε έξω από την Αθήνα. Και η συνέχεια (μετά την συμφωνία ανακωχής στις 14 Γενάρη) ήταν η Συμφωνία της Βάρκιζας και ο αφοπλισμός του.

Από τον Οκτώβρη στον Δεκέμβρη

Η είσοδος του ΕΑΜ και του ΚΚΕ στην κυβέρνηση της «Εθνικής Ενώσεως» με πρωθυπουργό τον Γ. Παπανδρέου (Σεπτέμβρης 1944) έμοιαζε με ένα «γάμο συμφέροντος», ανάμεσα στο κίνημα της Αντίστασης και την παλιά τάξη πραγμάτων, που έγινε για να εξυπηρετηθούν οι ανάγκες της μετάβασης από τις συνθήκες του πολέμου στη μεταπολεμική ομαλότητα και ανοικοδόμηση. Από τον Οκτώβρη, όταν απελευθερώθηκε η Αθήνα, μέχρι τον Δεκέμβρη, μια σειρά πιέσεις και εντάσεις τίναξαν τελικά το γάμο στον αέρα.

Ο Θανάσης Χατζής στο μνημειώδες έργο του *Η Νικηφόρα Επανάσταση που χάθηκε*, ξεκινάει την περιγραφή των γεγονότων του 1944, επισημαίνοντας ότι στην Ελλάδα είχε διαμορφωθεί ένα καθεστώς «δυαδικής εξουσίας». Η ΕΑΜική Αντίσταση από τη μια, με τους κρατικούς θεσμούς της στην «Ελεύθερη Ελλάδα» και το δίκτυο των μαζικών οργανώσεών της και η κυβέρνηση της «Εθνικής Ενότητας», που ο Χατζής αποκαλεί «πυρήνα της αντεπανάστασης». Στη συνέχεια:

«Μαζί με τον πυρήνα της αντεπανάστασης, που καλυπτόταν κάτω από το μανδύα της 'συνταγματικής' και 'νόμι-

μης' εξουσίας, αναγνωρισμένης απ' όλους τους κατά τεκμήριο εκφραστές της λαϊκής θέλησης στο εσωτερικό και από τους συμμάχους, μεταφέρθηκε από το εξωτερικό στην Αθήνα και το κέντρο των πολιτικών ζυμώσεων...».[1]

Σ' αυτόν τον «πυρήνα της αντεπανάστασης» έδινε την στήριξή της η ηγεσία του κινήματος. Στις 19 Νοέμβρη το ΚΚΕ γιόρτασε τα 26 χρόνια από την ίδρυσή του με μια τεράστια συγκέντρωση στο Σύνταγμα. Ο Γιώργος Σιάντος, γραμματέας του κόμματος, είπε στην ομιλία του: *«Μετέχουμε και υποστηρίζουμε την Κυβέρνηση Εθνικής Ενότητας γιατί βασικά συμφωνούμε με τους προγραμματικούς της σκοπούς».* Ελεύθερο δημοψήφισμα για το πολιτειακό και προετοιμασία για εκλογές για Συνταχτική Εθνοσυνέλευση, αυτοί ήταν οι άμεσοι στόχοι της ηγεσίας του ΚΚΕ γιατί *«μόνο έτσι μπαίνουμε πραγματικά στον ομαλό πολιτικό βίο και την πραγματική ανοικοδόμηση της Ελλάδας».*[2]

Τη λύση θα δώσουν οι κάλπες, αυτή ήταν η γραμμή της ηγεσίας. Εντωμεταξύ, οι υπουργοί του ΕΑΜ και του ΚΚΕ εφάρμοζαν μια πολιτική που έριχνε κουβάδες κρύου νερού στη βάση του κινήματος, που θεωρούσε ότι η απελευθέρωση από τους ναζί ήταν η πρώτη πράξη της κοινωνικής απελευθέρωσης.

Υπουργός Οικονομικών της κυβέρνησης ήταν ο Αλ. Σβώλος, που πριν λίγους μήνες ήταν πρόεδρος της ΠΕΕΑ, της Κυβέρνησης του Βουνού. Υφυπουργός ο Αγγ. Αγγελόπουλος της γνωστής οικογένειας και μέλος του ΕΑΜ κι αυτός. Στις 9 Νοέμβρη ο Σβώλος ανακοίνωσε το νόμο «περί νομισματικής διαρρυθμίσεως». Η νέα δραχμή (ίση με 50 δις πληθωριστικές) θα ήταν δεμένη με τη χάρτινη βρετανική λίρα. Και βέβαια, όπως συμφωνούσαν βρετανοί «ειδικοί», έλληνες «εμπειρογνώμονες» και οι υπουργοί της Αριστεράς, για να πετύχει η σταθεροποίηση, χρειαζόταν «ισοσκελισμένος προϋπολογισμός», περιορισμός των δημοσίων δαπανών και λιτότητα. Όπως έγραψε ο Σβώλος λίγους μήνες μετά:

«Αυτή ή συμφωνία μάς επέτρεψε να κάνουμε τη σταθεροποίηση με τη συμμαχική υποστήριξη και να εμφανίσουμε ένα προσχέδιο Ισοσκελισμένου προϋπολογισμού, με το κονδύλιο για τούς μισθούς κατά το δυνατό μικρό. Αυτή ήταν ή αιτιολογία του χαμηλού Επιπέδου των μισθών, αυτή και μόνο».

«Είναι απόλυτα τιμητικό για τις οργανώσεις των υπαλλήλων, Ιδιωτικών και δημοσίων, ότι αντιλήφθησαν το θέμα σαν ανάγκη μιας θυσίας προσωρινής, και στάθηκαν με πρωτοφανή γενναιότητα στο πλευρό του υπουργού των οικονομικών, όσο κι αν ήταν δικαιολογημένα τα παράπονά τους για τη ζωή των στερήσεων πού θα συνέχιζαν».[3]

Η «ισοσκέλιση» του προϋπολογισμού θα γινόταν με τις θυσίες της εργατικής τάξης. Οι βιομήχανοι, οι έμποροι, οι τραπεζίτες δεν θα πλήρωναν τίποτα και αφέθηκαν ελεύθεροι να κερδοσκοπούν με το χρυσό, με συνέπεια ο πληθωρισμός να ξαναπάρει την πάνω βόλτα. Όπως σημειώνει ο Χατζής: *«Ξεχάστηκε και αυτό το δικαιότατο αγωνιστικό μέτρο πού πρόβαλε ό λαός: Κατάσχεση των περιουσιών εκείνων πού πλούτισαν στην κατοχή! Τώρα θα υποχρεωθούν να πληρώσουν κάποιο φόρο, όταν βάλουν σε κίνηση τα πλούτη τους».*[4]

Το άλλο καυτό μέτωπο ήταν η ανεργία. Οι εργάτες απαιτούσαν την κρατικοποίηση και την επαναλειτουργία των κλειστών εργοστασίων. Σε κάποιες περιπτώσεις το πέτυχαν, όπως στα λιγνιτωρυχεία της Καλογρέζας, την «Εριουργική». Όμως, στις 11 Νοέμβρη δημοσιεύτηκε ο νόμος που άφηνε τους καπιταλιστές ελεύθερους να θέτουν σε διαθεσιμότητα το «πλεονάζον» προσωπικό:

«Βιομηχανικαί Επιχειρήσεις το προσωπικόν των οποίων υπάγεται εις την ασφάλισιν του παρόντος Νόμου, δύνανται να θέσουν το πλεονάζον τμήμα τούτου εις κατάστασιν διαθεσιμότητος, συνεπαγόμενην αναστολήν της μισθοδοσίας, ˚άνευ λύσεως της εργασιακής σχέσεως».[5]

Αυτός ο νόμος έφερε την υπογραφή του Μ. Πορφυρογέννη, υπουργού Εργασίας, μέλους της ΚΕ του ΚΚΕ.

Η δυσαρέσκεια από αυτή την πολιτική ήταν μεγάλη. Όπως αναφέρει ο ιστορικός Α. Αυγουστίδης:

«Το σίγουρο είναι ότι η βάση του συνδικαλιστικού κινήματος και οι απλοί εργάτες που είχαν συνηθίσει να απεργούν και να διαδηλώνουν κατά των Γερμανών, δεν ήταν πια διατεθειμένοι να κλείσουν το στόμα τους και να περιμένουν μοιρολατρικά να βελτιωθεί η κατάσταση. Διαμαρτυρίες, πορείες, επισκέψεις σε διάφορους αρμόδιους ήταν – ιδίως για τους ανέργους – καθημερινή απασχόληση».

Όμως, η δυσαρέσκεια δεν βρήκε έκφραση σε απεργίες. Η ηγεσία της ΓΣΕΕ που είχε περάσει στα χέρια του ΕΑΜ, έκφραζε τη δυσαρέσκειά της και ετοιμαζόταν στα τέλη Νοέμβρη να ...στείλει υπόμνημα στην κυβέρνηση.

«Αν και δεν υπάρχουν πληροφορίες, δεν αποκλείεται να έγινε κάπου μια αυθόρμητη στάση εργασίας, αλλά δεν υπάρχει καμιά απολύτως ένδειξη ότι σημειώθηκαν άξιες λόγου απεργίες. Το κύρος του ΕΑΜ, του ΚΚΕ και της ΓΣΕΕ που στήριζαν τους υπουργούς του ΕΑΜ ήταν ακόμα μεγάλο. Προς το παρόν, στήριζαν απόλυτα τη μάχη της παραγωγής και απέφευγαν κάθε πρόκληση».[6]

Ο Σιάντος σε μια αυτοκριτική κατόπιν εορτής παραδεχόταν ότι: *«Αντί να χαράξουν οι υπουργοί μας κατευθύνσεις επίλυσης των μεταπολεμικών ζητημάτων, και γύρω απ' αυτό να κινητοποι-*

Δολοφονημένοι αγωνιστές στο Σύνταγμα (πάνω) και πίσω από τις φυλακές Αβέρωφ στου Γκύζη (κάτω).

ήσουμε τις δυνάμεις μας, είχε επικρατήσει η γνώμη ότι είχαμε λαϊκό κράτος από το οποίο δεν πρέπει να ζητάμε τίποτα. Αντί της πάλης, φρενάραμε τη διάθεση για πάλη».[7]

Μπορεί η ηγεσία να κατόρθωνε να φρενάρει την πάλη, αυτό, όμως καθόλου δεν σήμαινε ότι καθησύχαζε τη δυσαρέσκεια του κόσμου της, που έβλεπε τους βρικόλακες της Κατοχής να συνεχίζουν να πλουτίζουν από την πείνα και τη δυστυχία των φτωχών. Ταυτόχρονα, η ανασύνταξη, γύρω από τον «πυρήνα της αντεπανάστασης», των ταγματασφαλιτών, των δωσιλόγων και των φασιστών της κατοχής, προξενούσε ακόμα μεγαλύτερες ανησυχίες.

Ο αντίκτυπος έφτανε μέχρι την ηγεσία. Η πιο γνωστή περίπτωση είναι του Άρη Βελουχιώτη. Στις 17/18 Νοέμβρη κάλεσε μια σύσκεψη καπετάνιων των μεγάλων μονάδων του ΕΛΑΣ στη Λαμία, όλοι τους μέλη και στελέχη του ΚΚΕ, στην οποία πρότεινε μέτρα προετοιμασίας του ΕΛΑΣ για μια πιθανή σύγκρουση με τους Άγγλους ιμπεριαλιστές. Ο φόβος που γινόταν και μεγαλύτερος κάθε μέρα που περνούσε, ήταν ότι η «αντίδραση» με την στήριξη και παραίνεση των Άγγλων θα προχωρούσε σε πραξικόπημα για να εμποδίσει την επικράτηση της Αριστεράς σε εκλογές.

Τεντωμένο σχοινί

Μέσα σε αυτές τις συνθήκες εκτυλίσσονταν οι διαπραγματεύσεις για την αποστράτευση του ΕΛΑΣ και του ΕΔΕΣ και τη δημιουργία του «εθνικού στρατού». Όταν έγινε γνωστό ότι ο υφυπουργός Στρατιωτικών Λαμπριανίδης είχε φτιάξει ένα κατάλογο με αξιωματικούς από τον οποίο θα στελεχωνόταν ο νέος στρατός, γεμάτο από υποστηρικτές της μεταξικής δικτατορίας και του βασιλιά, η κατακραυγή ήταν τόσο μεγάλη ώστε ο Παπανδρέου αναγκάστηκε στις 23 Νοέμβρη να τον αντικαταστήσει με τον Π. Σαρήγιαννη, που είχε προσχωρήσει στο ΕΑΜ.

Κεντρικό σημείο διαφωνίας ήταν και η σύνθεση του τμήματος που θα αποτελούσε τη βάση του νέου στρατού. Οι υπουργοί της Αριστεράς επέμεναν ότι ο ΕΛΑΣ θα έπρεπε να αντιπροσωπεύεται στο 50% της δύναμης, το άλλο μισό θα το αποτελούσε η Ορεινή Ταξιαρχία και τμήμα του ΕΔΕΣ. Η Ορεινή Ταξιαρχία είχε δύναμη 3.000 περίπου ανδρών και είχε φτάσει στην Αθήνα στις 9 Νοέμβρη. Είχε συγκροτηθεί μετά την καταστολή του κινήματος των φαντάρων στη Μ. Ανατολή τον Απρίλη, και την αποτελούσαν αποκλειστικά βασιλόφρονες και δεξιοί αξιωματικοί και οπλίτες. Η έλευσή της είχε αναπτερώσει το ηθικό της δεξιάς και όλου του αστικού πολιτικού κόσμου κι είχε προκαλέσει τις έντονες διαμαρτυρίες του ΕΑΜ.

Στις 17 Νοέμβρη ο Παπανδρέου υποδέχτηκε προσωπικά και με τυμπανοκρουσίες δυο σμήνη βρετανικών καταδιωκτικών Spitfire και ένα σμήνος ελαφρών βομβαρδιστικών Baltimore, συνολικά 36 αεροπλάνα. Τα βομβαρδιστικά ήταν επανδρωμένα από έλληνες αεροπόρους *«κατ' εξοχήν δεξιούς εις τα φρονήματα»* σύμφωνα με τον Αμερικάνο πρέσβη στην Αθήνα.[8]

Την επόμενη μέρα ακόμα μια πρόκληση. Ο Παπανδρέου διόρισε αρχιστράτηγο τον στρατηγό Κ. Βεντήρη. Ήταν ένας από τους αρχηγούς της οργάνωσης ΡΑΝ, της αδελφής οργάνωσης της Χ του Γρίβα.[9] *«Έτσι το Ανώτατο Στρατιωτικό Συμβούλιο βρισκόταν τώρα στα χέρια γνωστών βασιλοφρόνων και οι οργανώσεις των ανταρτών βρέθηκαν ξαφνικά, και χωρίς πολλές διατυπώσεις, μακριά από κάθε λήψη αποφάσεως σε στρατιωτικά θέματα».*[10]

Οι υπουργοί του ΕΑΜ-ΚΚΕ αντί να ελέγξουν την κυβέρνηση έγιναν αιχμάλωτοί της. Όπως έχει επισημάνει ο ιστορικός Θανάσης Σφήκας, οι ηγεσίες της Αριστεράς: *«είχαν εκχωρήσει στη νομιμοφάνεια της κυβέρνησης 'εθνικής ενότητας' ένα μεγάλο μέρος της πολιτικής και κοινωνικής ισχύος που διέθεταν».*[11]

Ο «πυρήνας της αντεπανάστασης» άρχισε να συσσωρεύει δυνάμεις στην Αθήνα. Κάθε βήμα σε αυτή την κατεύθυνση ήταν και ένα τεστ για το μέχρι που μπορούσε να πιεστεί το ΕΑΜ και το ΚΚΕ χωρίς να απαντήσει με την ισχύ που διέθετε. Και κάθε υποχώρηση από την πλευρά της Αριστεράς, αύξανε την αυτοπεποίθηση της απέναντι πλευράς, αλλά δεν καθησύχαζε τις ανησυχίες της.

Αυτές τις ανησυχίες προσπαθούσε να καθησυχάσει η ηγεσία της Αριστεράς. Στο σχέδιο «γενικής αποστρατεύσεως» που κατέθεσε το ΕΑΜ στις 29 Νοέμβρη, σε μορφή νομοσχεδίου προβλεπόταν για παράδειγμα, ότι ο υπουργός Εσωτερικών: *«Επιτρέπει διαδηλώσεις μόνον κατόπιν αδείας του. Αι συγκεντρώσεις εις κλειστούς χώρους θα ανακοινούνται απλώς, απαγορεύεται, όμως, όπως μετατρέπονται εις διαδηλώσεις...».* Η εξουσιοδότηση στον υπουργό Εσωτερικών περιλάμβανε και την απαγόρευση για *«αναγραφήν συνθημάτων εις τους τοίχους. Θα οριστούν χώροι όπου θα επιτρέπεται η τοιχοκόλλησις εντύπων καθώς και η τοποθέτησις πινακίδων».*[12] Ταυτόχρονα, η ηγεσία της Αριστεράς, διεκδικούσε μια αξιοπρεπή εκπροσώπηση στους νέους στρατιωτικούς σχηματισμούς και κατ' επέκταση στον κρατικό μηχανισμό, μέχρι την πολυπόθητη ώρα των εκλογών.

Ήταν μια πορεία σε τεντωμένο σχοινί. Στις 2 Δεκέμβρη οι υπουργοί του ΕΑΜ παραιτήθηκαν από την κυβέρνηση μετά το αδιέξοδο των διαπραγματεύσεων. Η ΚΕ του ΕΑΜ αποφάσισε να καλέσει σε συλλαλητήριο στην Αθήνα την επόμενη μέρα και Γενική Απεργία τη Δευτέρα 4 Δεκέμβρη. Τις ίδιες ώρες, το υπουργικό συμβούλιο αποφάσιζε την απαγόρευση της διαδήλωσης και να δώσει εντολή στην αστυνομία να εφαρμόσει την απαγόρευση χρησιμοποιώντας ακόμα και τα όπλα.

Η συνέχεια ήταν η σφαγή της 3 Δεκέμβρη. Την επόμενη μέρα, με τον ΕΛΑΣ της Αθήνας να πολιορκεί αστυνομικά τμήματα και το Θησείο, ο Παπανδρέου υπέβαλε την παραίτησή του. Αυτό αποδεικνύει πόσο φουσκωμένοι ήταν οι μετέπειτα ισχυρισμοί του ότι είχε ενορχηστρώσει την παγίδευση του ΕΑΜ σε αλλεπάλληλες υποχωρήσεις μέχρι του σημείου να βρεθεί στο δίλημμα είτε να αφοπλιστεί οικειοθελώς είτε να συντριβεί σε μια σύγκρουση με τις υπέρτερες δυνάμεις των Άγγλων και των συμμάχων τους.

Το ΕΑΜ-ΚΚΕ πρότεινε την ανάληψη της πρωθυπουργίας από τον Θ. Σοφούλη, τον παλιό ηγέτη των Φιλελευθέρων. Όμως, εκείνη την στιγμή, οι Άγγλοι ιμπεριαλιστές έσπευσαν να ανακόψουν τον πανικό που άρχισε να καταλαμβάνει τους πολιτικούς της άρχουσας τάξης. Στις 5 Δεκέμβρη ο Τσώρτσιλ έστειλε στον πρεσβευτή Λήπερ το τηλεγράφημα στο οποίο τον διέτασσε *«αν χρειαστεί να κλειδώσετε τον Παπανδρέου σε ένα δωμάτιο μέχρι να έρθει στα συγκαλά του»,* ενώ σε ένα άλλο παραινούσε τον Σκόμπι: *«Μπορείτε να εφαρμόσετε ότι μέτρα θέλετε... μη διστάσετε πάντως να ενεργείτε σαν να βρίσκεστε σε κατεχόμενη πόλη που έχει ξεσπάσει εξέγερση».*

Η σύγκρουση

Ο «κόκκινος Δεκέμβρης» απέκτησε χαρακτηριστικά ένοπλης ταξικής σύγκρουσης. Ο W. Byford-Jones, αξιωματικός του βρετανικού στρατού έχει αφήσει αυτή τη μαρτυρία για την Γενική Απεργία της 4 Δεκέμβρη.

«[Η απεργία] είχε τεράστια επιτυχία... Οι υποστηρικτές του ΕΑΜ ήταν πολύ περισσότεροι από ό,τι ήθελαν να πιστέψουμε οι αντίπαλοί τους. Η Αθήνα παρέλυσε. Δεν υπήρχε νερό, γκάζι ή ηλεκτρικό. Όλα τα καταστήματα κλειστά. Δεν λειτουργούσαν ούτε τα σινεμά και τα θέατρα ούτε οι συγκοινωνίες. Τα τραμ έμειναν στους δρόμους στα σημεία που βρέθηκαν όταν ξεκίνησε η απεργία. Οι υπάλληλοι στο Δημαρχείο, στα Υπουργεία και στις Τράπεζες άφησαν τις θέσεις τους και μόνο λιγοστά τηλέφωνα λειτουργούσαν. Το προσωπικό των ξενοδοχείων που τα χρησιμοποιούσαν σαν καταλύματα οι υπηρεσίες μας, απεργούσε μέχρις ενός. Η ευγνωμοσύνη στους απελευθερωτές ερχόταν σε δεύτερη μοίρα μπροστά στην υποστήριξη του ΕΑΜ».[13]

Υπάρχουν πολλές καταγραφές από εγγλέζους στρατιωτικούς για τη δράση των ελεύθερων σκοπευτών του ΕΛΑΣ στις περιοχές του κέντρου της Αθήνας. Ξανά και ξανά επαναλαμβάνεται η παρατήρηση ότι την πρόσβασή τους σε κτίρια την εξασφάλιζαν, οι θυρωροί τους και υπηρέτριες των «καλών οικογενειών» που ήταν οργανωμένες ή είχαν συγγενείς στις γραμμές των μαχητών. Σε μια άλλη περίπτωση, μια κυρία του Κολωνακίου περιγράφει το σοκ που υπέστη όταν οι Άγγλοι αξιωματικοί καλεσμένοι της δέχτηκαν πυροβολισμούς από την απέναντι ταράτσα όταν βγήκαν από το σπίτι της. Ο ελεύθερος σκοπευτής ήταν ο μάγειράς της.[14]

"Μνημείο" για τις αυταπάτες που είχε η ηγεσία του ΚΚΕ για την "αδιάσπαστη" συμμαχία Τσώρτσιλ-Στάλιν-Ρούσβελτ. Στην κάτω φωτό, η αντιπροσωπεία του ΕΑΜ στην Βάρκιζα: Τσιριμώκος, Σιάντος, Παρτσαλίδης.

Υπάρχει μια μεγάλη συζήτηση για το κατά πόσο ο ΕΛΑΣ μπορούσε να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις μιας αναμέτρησης με εμπειροπόλεμες και άρτια εξοπλισμένες μονάδες όπως η Ορεινή Ταξιαρχία ή οι βρετανοί αλεξιπτωτιστές και τα τεθωρακισμένα Sherman που έριξε στη μάχη ο Σκόμπι. Στις παραμονές της σύγκρουσης ο ΕΛΑΣ της Αθήνας διέθετε οπλισμό για 6.300 περίπου μαχητές, όμως όπως επισημαίνει ο ιστορικός Γ. Μαργαρίτης: *«ένα σημαντικό ποσοστό, εξοπλισμένο με ιταλικής προέλευσης όπλα, μπορούσε να θεωρηθεί άοπλο εξαιτίας της σπανιότητας των σχετικών πυρομαχικών».*[15] Οι επιθέσεις σε οχυρωμένες θέσεις σε κατοικημένους χώρους, όπως το στρατόπεδο της Χωροφυλακής στου Μακρυγιάννη ή το στρατόπεδο της Ορεινής Ταξιαρχίας στο Γουδί, ήταν πέρα από την εκπαίδευση, τον οπλισμό και την εμπειρία όχι μόνο των ελασιτών της Αθήνας αλλά και των μονάδων του ΕΛΑΣ του βουνού που έσπευσαν να τους ενισχύσουν κατά τη διάρκεια των μαχών (9 με 10 χιλιάδες μαχητές συνολικά). Όμως, αυτή η πραγματικότητα δεν πρέπει να γίνεται δικαιολογία για απόψεις που θεωρούν προδιαγεγραμμένη την ήττα.

Καταρχήν γιατί και οι δυνάμεις της κυβέρνησης και οι ίδιοι οι Βρετανοί πέρασαν πολύ δύσκολες ώρες στην Αθήνα, μέχρι τις αρχές του δεύτερου δεκαήμερου του Δεκέμβρη. Όταν στις 11 Δεκέμβρη ήρθαν στην Αθήνα ο στρατάρχης Αλεξάντερ και ο υπουργός Μέσης Ανατολής Μακμίλαν για να εκτιμήσουν την κατάσταση, ο πρώτος ομολόγησε ότι: *«υποτιμήσαμε την στρατιωτική επιδεξιότητα, την αποφασιστικότητα και την ισχύ των επαναστατών».*[16]

Η επίθεση που εξαπέλυσε στις 13 Δεκέμβρη ο ΕΛΑΣ στο αρχηγείο της 23ης Τεθωρακισμένης Ταξιαρχίας στα «Παραπήγματα» (περίπου το σημερινό Μέγαρο Μουσικής) ήταν μια χειροπιαστή απόδειξη αυτής της υποτίμησης. Ένας βρετανός λοχίας θυμάται:

«Σύντομα ο χώρος έγινε μια φλεγόμενη κόλαση. Κρατήσαμε ως τις 5.30... Πρόσεξα ότι οι συμμορίτες έστηναν όλμους και μας φώναζαν σε σπασμένα αγγλικά να παραδοθούμε. Ο διμοιρίτης συμφώνησε. Φώναξα στα ελληνικά 'εντάξει'. Ήταν ταπεινωτικό. Αρκετοί από αυτούς ήταν γυναίκες και μας αφαιρούσαν στολές και κράνη».

Στις 18 Δεκέμβρη, τμήματα της ΙΙ Μεραρχίας του ΕΛΑΣ και του ΕΛΑΣ Αθήνας κατέλαβαν ύστερα από πολύωρη μάχη το αρχηγείο της RAF στην Κηφισιά.

«Οι αντάρτες άρχισαν να εισβάλλουν στο κτίριο... Η μάχη έληξε. Για πρώτη φορά στην ιστορία της βρετανικής αεροπορίας αιχμαλωτιζόταν ένα ολόκληρο αρχηγείο. Η εγγραφή εκείνης της ημέρας στο ημερολόγιο του Σκόμπι δεν θα μπορούσε να είναι πιο λακωνική: 'Αληθινή καταστροφή'».[17]

Τις ίδιες ώρες, στο κέντρο της Αθήνας ο ΕΛΑΣ καταλάμβανε ύστερα από σκληρή μάχη τις φυλακές Αβέρωφ στη Λεωφόρο Αλεξάνδρας (Δικαστικό Μέγαρο σήμερα) παρά τις βρετανικές ενισχύσεις με τανκς και τις επιδρομές της RAF.

Χρειάστηκε ο ποταμός των βρετανικών ενισχύσεων για να αντιμετωπιστεί η επίθεση του ΕΛΑΣ στην Αθήνα και στη συνέχεια να αρχίσει η μεθοδική προώθησή τους από τον Πειραιά προς το κέντρο. Και πάλι δεν ήταν περίπατος. Η 28η Ταξιαρχία καθηλώθηκε μπροστά

στις εργατικές πολυκατοικίες της Λεωφόρου Αλεξάνδρας. Στην Ομόνοια οι βρετανοί αλεξιπτωτιστές χρειάστηκαν τη μαζική επέμβαση τανκς για να προχωρήσουν στα στενά. Μέτρησαν 67 άνδρες εκτός μάχης ενώ ισχυρίστηκαν ότι καταμέτρησαν 203 νεκρούς και τραυματίες «στασιαστές» στα ερείπια. Όταν στράφηκαν προς τα δυτικά, στις 4 Γενάρη, χρειάστηκε μια φάλαγγα 100 τανκς και θωρακισμένων οχημάτων για να ανοίξει τη Λένορμαν.[18]

Τι έλειπε

Ο ιστορικός Μ. Λυμπεράτος, σε μια συνέντευξή του έχει πολύ σωστά επισημάνει ότι στο ξέσπασμα των Δεκεμβριανών δεν έπαιξαν ρόλο μόνο οι υπολογισμοί και οι προθέσεις των ηγεσιών αλλά και η παρέμβαση της «βάσης» του κινήματος:

«Ο πρώτος λόγος είναι ότι ήταν μια έκρηξη οργής. Και εδώ θα μπορούσε κανείς να πει ότι υπάρχει μια μικρή αναλογία με αυτό που έγινε με τον Γρηγορόπουλο το 2008, επίσης Δεκέμβριο. Και έγινε μια τέτοια έκρηξη οργής η οποία ήταν ασταμάτητη και η οποία προσέδωσε στα γεγονότα τη μορφή και τη δυναμική που απέκτησαν. Ο κόσμος ήταν εξοργισμένος και γι' αυτό συγκρούσθηκε με την αστυνομία.

Το ίδιο έγινε και με τα Δεκεμβριανά. Οι αστυνομικοί χτύπησαν κυρίως τα μπροστινά τμήματα της πορείας, όπου βρίσκονταν μαυροφορεμένες γυναίκες, μανάδες ως επί το πλείστον. Το γεγονός αυτό, ότι τις είδαν στους δρόμους πεσμένες στα αίματα ήταν προφανές ότι θα δημιουργούσε αυτή την αντίδραση. Εξαιτίας αυτής της οργής ήταν πολύ δύσκολο να ελεγχθεί η όλη υπόθεση όχι μόνο από την πλευρά των Βρετανών, αλλά από το ίδιο το ΚΚΕ και το ΕΑΜ».[19]

Το κίνημα ήταν αρκετά ισχυρό και ριζοσπαστικό ώστε να υποχρεώσει την ηγεσία του να ανταποκριθεί. Όμως, δεν έλεγχε αυτή την ηγεσία και δεν μπορούσε να διαμορφώσει έγκαιρα μια άλλη μέσα στη φωτιά της σύγκρουσης. Στην Ρωσία του 1917, οι εργάτες/τριες και οι φαντάροι είχαν δημιουργήσει τα δικά τους όργανα εξουσίας, τα σοβιέτ. Η ηγεσία τους πέρασε για μήνες στα χέρια κομμάτων που υποστήριζαν το συμβιβασμό με τους καπιταλιστές, τη συνέχιση του ιμπεριαλιστικού πολέμου και συμμετείχαν στην ίδια κυβέρνηση με τους αστούς, που ήθελαν να συντρίψουν τα σοβιέτ.

Όμως, εκεί, οι εργάτες μπορούσαν να ανακαλέσουν ανά πάσα στιγμή τους αντιπροσώπους τους και να τους αντικαταστήσουν με άλλους, από κόμματα που ήθελαν να πάει η επανάσταση μέχρι τη νίκη. Στην Ελλάδα του 1944, η ηγεσία της Αριστεράς είχε κάνει ό,τι περνούσε από το χέρι της για να μην εμφανιστούν τέτοια όργανα. Και δεν υπήρχε ένα μπολσεβίκικο κόμμα που θα έπαιρνε πάνω του αυτό το καθήκον. Οι χιλιάδες «Βελουχιώτηδες» που υπήρχαν μέσα κι έξω από το ΚΚΕ εκφράζανε τις ανησυχίες και τις διαφωνίες τους ξεκομμένοι ο ένας από τον άλλον, χωρίς να διαθέτουν μια σαφή εναλλακτική στρατηγική και τακτική.

Ένα επεισόδιο των πρώτων ημερών της μάχης, είναι χαρακτηριστικό για την παράλυση που μπορεί να φέρει μια συμβιβαστική ηγεσία σε ένα μαχητικό κίνημα. Ο δεύτερος στρατιωτικός ακόλουθος της αμερικάνικης πρεσβείας περιγράφει την επίθεση στα κυβερνητικά κτίρια της Β. Σοφίας το πρωί της 6ης Δεκέμβρη:

«Η επίθεση απέτυχε. Ο ένας λόγος της αποτυχίας της ήταν ότι διεξήχθη διστακτικά και με μικρές δυνάμεις. Ο άλλος, ο σημαντικότερος, λόγος, όμως, ήταν ότι μόλις οι επιτιθέμενοι έφτασαν μπροστά στους στόχους τους, περιήλθαν σε σύγχυση από την αναπάντεχη παρουσία βρετανών στρατιωτών... Ο ΕΛΑΣ δεν είχε διαταγή να επιτεθεί στους Βρετανούς και πολλοί από τους άνδρες του δεν το επιθυμούσαν. Συνεπώς όταν την αυγή είδαν τη φιγούρα ενός μοναχικού σκοπού στα κτίρια δεν ήξεραν τι να κάνουν. Οι πιο παράτολμοι πίεζαν για επίθεση, άλλοι έκαναν πίσω. Μ' αυτόν τον τρόπο η επίθεση εξασθένισε και τα αστυνομικά αποσπάσματα που φρουρούσαν τα κτίρια μπόρεσαν να την αποκρούσουν με ευκολία...».[20]

Μια Αριστερά που θα είχε ξεκάθαρη αντιμετώπιση για τον «συμμαχικό» ιμπεριαλισμό, όχι μόνο δεν θα υποδεχόταν σαν «ελευθερωτές» τον βρετανικό στρατό, αλλά θα προσπαθούσε να κερδίσει τους φαντάρους του με το μέρος της επανάστασης. Μια προφανής κατηγορία ήταν οι χιλιάδες Ινδοί στρατιώτες της 4ης Ινδικής Μεραρχίας που βρέθηκαν στην Ελλάδα στην Απελευθέρωση και πολλοί συμμετείχαν στις μάχες του Δεκέμβρη. Μια Αριστερά που θα στήριζε το εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα στην Ινδία, αντί να το καταγγέλλει ως «5η φάλαγγα του Άξονα» (όπως έκανε η σταλινική αριστερά στην Ινδία και τη Βρετανία) θα προκαλούσε μεγάλα προβλήματα στο Σκόμπι και τους διοικητές του.

Ούτε οι βρετανοί στρατιώτες ήταν ρομπότ στην υπηρεσία του ιμπεριαλισμού. Πίστευαν ειλικρινά ότι συμμετείχαν σε ένα «καλό πόλεμο» ενάντια στη ναζιστική πανούκλα, αλλά αυτό δεν τους εμπόδισε να μαυρίσουν τον Τσόρτσιλ στις εκλογές που έγιναν το 1945.

Όταν ο Π. Πουλιόπουλος έβαζε το 1941, στις προτεραιότητες των καθηκόντων των επαναστατών για τον πόλεμο τη ταξική συναδέλφωση με τους φαντάρους των ιμπεριαλιστικών στρατών (γερμανικού και βρετανικού) πατούσε γερά στην πραγματικότητα.

Αντίθετα, ο ψεύτικος ρεαλισμός της ηγεσίας της Αριστεράς οδήγησε τον κόκκινο Δεκέμβρη στην ήττα. ■

Σημειώσεις

1. Θανάσης Χατζής, *Η Νικηφόρα Επανάσταση που Χάθηκε*, Τόμος Τέταρτος, Δωρικός 1983, σελ. 54.
2. ΚΚΕ, *Επίσημα Κείμενα*, Τόμος 5ος (1940-1945), Σύγχρονη Εποχή 1981, σελ. 240-43.
3. Αλ. Σβώλος, *Η Ιστορία μιας Προσπάθειας*, Μέτρον 2005.
4. Χατζής, ο.π, σελ. 96.
5. Αναφέρεται στο: (συλλογικό) *Δεκέμβρης του '44 – Κρίσιμη Ταξική Σύγκρουση*, Σύγχρονη Εποχή 2014, σελ. 34.
6. Άγγελος Αυγουστίδης, *Το Ελληνικό Συνδικαλιστικό Κίνημα κατά τη Δεκαετία του '40 και τα περιθώρια της πολιτικής*, Καστανιώτης 1999, σελ. 197-8.
7. *Δεκέμβρης του ΄44*, οπ, σελ. 40.
8. Ιωάννης Ο. Ιατρίδης, *Εξέγερση στην Αθήνα*, Α.Α Λιβάνη 2013, σελ. 158. Ο Ιατρίδης είχε υπηρετήσει στο ΓΕΕΘΑ και στο Γραφείο Τύπου Πρωθυπουργού στη δεκαετία του '50 πριν γίνει καθηγητής στο πανεπιστήμιο Γέηλ στις ΗΠΑ.
9. Τα αρχικά της σήμαιναν *Ρωμυλία Αυλών Νήσοι*, δηλαδή το πρόγραμμά της ήταν η «Μεγάλη Ελλάδα» που θα κατάπινε ολόκληρα κομμάτια της Αλβανίας και της Βουλγαρίας.
10. Ιατρίδης, οπ.
11. Θανάση Δ. Σφήκα, «Οι ελιγμοί των δύο διεκδικητών της εξουσίας», *Καθημερινή*, 3/4/2011, http://www.kathimerini.gr/423224/article/epikairothta/ellada/oi-eligmoi-twn-dyo-diekdikhtwn-ths-e3oysias
12. *Στη Δίνη του Εμφυλίου Πολέμου – Σπάνια Ντοκουμέντα του ΕΑΜ 1941-1947*, Προσκήνιο 1998, σελ. 52.
13. John Newsinger, *British intervention and the Greek Revolution*, Socialist History Society Occasional Paper Series: No 16, London 2002, σελ. 20. Επίσης στην ιστοσελίδα http://www.marxists.de/balkans/newsinger/greekrev.html
14. Τα παραδείγματα από: Andre Gerolymatos, *Red Acropolis Black Terror*, Basic Books 2004, σελ. 202.
15. *Δεκέμβρης του '44*, οπ, σελ. 128
16. Newsinger, οπ, σελ. 22
17. Ι. Χανδρινός, *Ο Δεκέμβρης του '44 από τους Βρετανούς στρατιώτες*, http://jahandrinos.blogspot.gr/2012/12/44.html
18. *Δεκέμβρης του '44*, οπ, σελ. 143.
19. «Μιχάλης Λυμπεράτος: Λαϊκό ξέσπασμα οργής και αντίστασης», συνέντευξη στη Β. Λάζου και Γ. Σκαλιδάκη, *Δρόμος της Αριστεράς*, τ. 143, http://www.e-dromos.gr/μιχάλης-λυμπεράτος/
20. William Hardy McNeill, The Greek Dilemma – War and Aftermath, V. Gollanz London 1945, σελ. 145-46.

Εθνικισμός και ιστορία

Ο **Κώστας Βλασσόπουλος** κατεδαφίζει τους μύθους της προγονοπληξίας.

Τους τελευταίους μήνες τα κανάλια έχουν μετατρέψει την ανασκαφή της Αμφίπολης σε σήριαλ. Ο Σαμαράς χρησιμοποιεί όπου σταθεί τον τάφο της Αμφίπολης ως αρχαία παραλλαγή του σύγχρονου ελληνικού success story, και η Παναγιωταρέα αποκαλύπτει ότι τα δάκτυλα των Καρυάτιδων αποδεικνύουν... τη συνέχεια του Ελληνισμού. Ο θαυμασμός των Σαμαράδων για τα αρχαία είναι τόσο υποκριτικός, που εξοργίζει τους αρχαιολόγους που δουλεύουν μέσα σε άθλιες συνθήκες. Την τελευταία εικοσαετία έχει γίνει μόνο ένας διαγωνισμός πρόσληψης αρχαιολόγων· οι ελλείψεις είναι τόσο μεγάλες που οι αρχαιολόγοι στις εφορίες αναγκάζονται να περνούν το χρόνο τους συμπληρώνοντας έγγραφα και πατώντας σφραγίδες, ενώ η μεγάλη πλειοψηφία των αρχαιολόγων ζουν χωρίς μόνιμη απασχόληση και δουλεύουν με σπαστές συμβάσεις λίγων μηνών. Τα μουσεία και οι αρχαιολογικοί χώροι έχουν ρημάξει από τις περικοπές, ενώ η έλλειψη χρηματοδότησης σημαίνει ότι εδώ και δεκαετίες οι εφορίες κάνουν μόνο σωστικές ανασκαφές, και όχι κανονικές, όπως αυτή της Αμφίπολης. Αλλά όταν οι Σαμαράδες μυρίζονται ότι μπορούν να χρησιμοποιήσουν τα αρχαία για εθνικιστική δημαγωγία και για να στρέψουν την προσοχή από την κρίση, τότε ξαφνικά η αρχαιολογία γίνεται σημαντική και τα λεφτά υπάρχουν.

Εξίσου υποκριτική είναι και η πρεμούρα για τους ενοίκους του τάφου, την ελληνικότητα της Μακεδονίας και το «αρχαίο πνεύμα αθάνατο». Η υπόνοια ότι ο τάφος μπορεί να ήταν του Μεγαλέξανδρου είναι απλά γελοία: οι αρχαίες πηγές δεν αφήνουν καμιά αμφιβολία ότι ο Μεγαλέξανδρος ήταν θαμμένος στην Αλεξάνδρεια. Στην ιδέα ότι ο τάφος μπορεί να περιείχε τα οστά της Ρωξάνης και του Αλέξανδρου, του γιου του Μεγαλέξανδρου, έπιανε ιερό δέος τους σχολιαστές στα κανάλια. Η Ρωξάνη βέβαια ήταν μια πριγκήπισσα από τη Βακτρία, το σημερινό Αφγανιστάν· για τους σημερινούς πρόσφυγες από την ίδια περιοχή, οι ίδιοι σχολιαστές έχουν μόνο φαρμάκι να χύσουν.

Ο Αλέξανδρος δεν ήταν το πρώτο παιδί του Μεγαλέξανδρου· το πρώτο παιδί, τον Ηρακλή, το είχε αποκτήσει από τη Βαρσίνη, κόρη του Πέρση σατράπη Αρταβάζου. Ο Αρτάβαζος είχε επαναστατήσει κατά του Πέρση Βασιλιά τη χρονιά που γεννήθηκε ο Μεγαλέξανδρος, και κατέφυγε στην αυλή του Φιλίππου, όπου έζησε μια δεκαετία· μαζί του είχε τους Ροδίτες αρχηγούς των Ελλήνων μισθοφόρων του, τον Μέντορα και τον Μέμνονα, που παντρεύτηκαν διαδοχικά τη Βαρσίνη. Και οι τρεις τελικά επέστρεψαν στην υπηρεσία του Πέρση βασιλιά· λίγα χρόνια μετά, ήταν ο Έλληνας Μέμνονας που οργάνωσε την Περσική αντίσταση στην εκστρατεία του Μεγαλέξανδρου. Μετά τη νίκη του Μεγαλέξανδρου, η Βαρσίνη έγινε ερωμένη του και ο Αρτάβαζος σατράπης του. Ιστορίες σαν αυτή, με Έλληνες στην υπηρεσία των Περσών, Πέρσες στη μακεδονική αυλή, και παιδιά από μεικτούς γάμους, δεν κολλάνε πολύ καλά στην εθνικιστική αφήγηση που προσπαθούν να λανσάρουν οι Σαμαράδες. Ούτε βέβαια αναφέρεται ότι η περιοχή γύρω από την Αμφίπολη και μέχρι το Βόσπορο κατοικούταν στα χρόνια του Μεγαλέξανδρου και για αιώνες πριν και μετά από τα μη ελληνικά φύλα των Θρακών, που έδωσαν το όνομά τους στην περιοχή.[1]

Η ιστορία που μας διδάσκουν στα σχολεία και μας ξεφουρνίζουν στα κανάλια μιλάει για την ακατάλυτη συνέχεια ενός πανάρχαιου έθνους, που ξεκινά στην αρχαία Ελλάδα, συνεχίζεται με τη Βυζαντινή αυτοκρατορία, και φτάνει στις μέρες μας με το σύγχρονο ελληνικό κράτος. Αντικείμενο αυτής της ιστορίας είναι τα κατορθώματα των ένδοξων προγόνων: των πολιτικών, όπως ο Περικλής και ο Βενιζέλος, και των βασιλιάδων, όπως ο Μεγαλέξανδρος και ο Παλαιολόγος. Αυτή η ιστορία δεν έχει καμία σχέση με την πραγματικότητα· ούτε πρόκειται για μια πανάρχαια ιστορία που οι κάτοικοι αυτού του τόπου μετέδιδαν στους απογόνους τους από γενιά σε γενιά. Αντίθετα, είναι μια αφήγηση που κατασκευάστηκε τα τελευταία 150 χρόνια, προκειμένου να εξυπηρετήσει πολύ συγκεκριμένους στόχους. Στη μακρά περίοδο από την αρχαιότητα μέχρι τον 19ο αιώνα, δεν υπήρχαν ούτε έθνη-κράτη, ούτε εθνικές ταυτότητες και ιστορίες: οι άνθρωποι ταυτίζονταν είτε με την τοπική κοινότητα στην οποία ζούσαν, όπως οι αρχαίες πόλεις-κράτη ή οι κοινότητες της Τουρκοκρατίας, είτε με την οικουμενική θρησκευτική ομάδα στην οποία ανήκαν, ή με την ευρύτερη πολυεθνική αυτοκρατορία της οποίας υπήκοοι συνήθως ήταν.

Κορινθιακή παράσταση της εργασίας δούλων σε λατομεία αργίλλου.

Η ιστορία πριν τον εθνικισμό

Αντί για την εθνική καθαρότητα της εθνικιστικής μυθολογίας, από την αρχαιότητα μέχρι και σήμερα οι άνθρωποι μετακινούνταν και μετανάστευαν σε αναζήτηση γης, δουλειάς, γνώσης, ελευθερίας αλλά και δύναμης και πλούτου. Οι ίδιοι οι αρχαίοι Έλληνες είχαν διασπαρεί σε όλη τη Μεσόγειο και τη Μαύρη Θάλασσα· άλλοι ζούσαν σε αυτόνομες κοινότητες, και άλλοι ανάμεικτα με μη Έλληνες, όπως το βασίλειο του Βοσπόρου στη Κριμαία. Αντίστοιχα, μεγάλες περιοχές της σημερινής Ελλάδας, όπως η Θράκη, κατοικούνταν από μη Έλληνες, ενώ υπήρχαν εκατοντάδες χιλιάδες ξένοι μετανάστες και δούλοι στις ελληνικές πόλεις. Στο Μεσαίωνα σλαβόφωνα φύλα κατέλαβαν το μεγαλύτερο μέρος του ελλαδικού χώρου (η μεσαιωνική Πελοπόννησος ήταν γνωστή ως terra slavonica, σλαβική γη), ενώ από τον 13ο αιώνα ξεκίνησαν οι μετακινήσεις των Αλβανοφώνων σε περιοχές όπως η νότια Ήπειρος, η Κορινθία και η Αττική (εξού και τα σημερινά Σπάτα και Λιόσια).[2] Αντίστοιχα, οι Ελληνόφωνοι μετανάστευαν στις παροικίες της κεντρικής Ευρώπης, της Μαύρης Θάλασσας ή της Μικρασίας· η μεγάλη πλειονότητα των Ελλήνων της Σμύρνης το 1922 δεν ήταν πανάρχαιοι απόγονοι των αρχαίων Ελλήνων, αλλά ανθρώπων που είχαν μεταναστεύσει μαζικά από το ελληνικό κράτος στην Τουρκία το 19ο αιώνα.[3] Σε κάποιες περιοχές οι απόγονοι αυτών των μετακινήσεων σταδιακά αφομοιώθηκαν από την πλειονότητα (οι απόγονοι των Ελληνοφώνων της Ανατολίας έγιναν μουσουλμάνοι και τουρκόφωνοι, ενώ οι απόγονοι των Σλαβοφώνων της Πελοποννήσου έγιναν χριστιανοί και ελληνόφωνοι)· στις περισσότερες περιοχές των Βαλκανίων όμως για αιώνες υπήρχε ένα πολυεθνικό μωσαϊκό πληθυσμών με διαφορετικές θρησκείες και γλώσσες, που συνυπήρχαν στα ίδια χωριά και πόλεις.[4]

Αν η μετανάστευση και η μείξη των πληθυσμών ήταν διαχρονικές, εξίσου διαχρονική ήταν η απουσία εθνών-κρατών πριν τον 19ο αιώνα. Η αρχαία Ελλάδα ήταν φυσικά διαιρεμένη σε εκατοντάδες πόλεις-κράτη, που πολεμούσαν αδιάκοπα μεταξύ τους. Οι αρχαίοι Έλληνες δεν είχαν κανένα πρόβλημα να υποδουλώνουν άλλους Έλληνες, όπως οι Σπαρτιάτες τους Είλωτες και οι Θεσσαλοί τους Πενέστες. Όταν οι Έλληνες κατακτούσαν μια άλλη ελληνική πόλη, η μαζική σφαγή των κατοίκων και η υποδούλωση των επιζώντων ήταν απλά συνηθισμένη πρακτική, όπως έκαναν οι Αθηναίοι στη Σκιώνη ή τη Μήλο. Αν τριάντα από τις εκατοντάδες ελληνικές πόλεις συμμάχησαν προσωρινά για να πολεμήσουν ενάντια στους Πέρσες, η πλειοψηφία παρέμεινε ουδέτερη, ή πολέμησε ενεργά στο πλευρό των Περσών. Ήταν οι τοπικές έχθρες που καθόριζαν ποιά μεριά έπαιρναν οι ελληνικές κοινότητες: όπως παρατηρούσε ο Ηρόδοτος, αν οι Φωκείς είχαν πάει με τους Πέρσες, οι αντίπαλοι τους Θεσσαλοί θα είχαν προσχωρήσει στην ελληνική συμμαχία, και το αντίθετο.

Η κοινή ελληνική ταυτότητα είχε κυρίως πολιτισμική και θρησκευτική αξία· πολιτικά, η ιδέα της ενότητας των Ελλήνων απέναντι στον κοινό εχθρό χρησιμοποιήθηκε από τα ισχυρά κράτη, όπως η Αθήνα, η Σπάρτη και η Μακεδονία, για να υποτάξουν τα υπόλοιπα ελληνικά κράτη στο δικό τους ζυγό, και γι'αυτό ήταν πάντα βραχύβια. Η υποτίθεται πανελλήνια εκστρατεία του Μεγαλέξανδρου κατά των Περσών έκανε τόση λίγη εντύπωση στους Έλληνες, που το πρώτο πράγμα που έκαναν, όταν έμαθαν τον θάνατο του, ήταν να επαναστατήσουν ενάντια στο μακεδονικό ζυγό. Ο Δημοσθένης καλούσε τους Αθηναίους να συμμαχήσουν με την Περσία ενάντια στην απειλή της Μακεδονίας, «*μιας χώρας*», όπως έλεγε, «*τόσο βαρβαρικής, που δε βρίσκεις ούτε δούλους της προκοπής για να αγοράσεις από εκεί*».[5]

Με την εμφάνιση των Μακεδονικών βασιλείων και της Ρωμαϊκής αυτοκρατορίας, οι τοπικές κοινότητες εντάχθηκαν σε ευρύτερες πολυεθνικές αυτοκρατορίες, φαινόμενο που συνεχίστηκε για αιώνες με άλλες αυτοκρατορίες, όπως η Βυζαντινή και η Οθωμανική. Αυτό που

σήμερα ονομάζουμε Βυζαντινή αυτοκρατορία, ήταν ένα πολυεθνικό κράτος που στους κατοίκους του ήταν γνωστό ως αυτοκρατορία των Ρωμαίων. Τα ελληνικά διατηρήθηκαν ως γλώσσα του κράτους και της εκκλησίας· αλλά σε μια αυτοκρατορία που εκτεινόταν από τη Μεσοποταμία μέχρι τα Βαλκάνια και την Ιταλία μόνο μια μειοψηφία μιλούσε ελληνικά. Στο βαθμό που οι κάτοικοι της αυτοκρατορίας είχαν ένα κοινό δεσμό, αυτός ήταν ως Ρωμαίοι, χριστιανοί υπήκοοι του αυτοκράτορα. Η λέξη Έλληνας σήμαινε πια τον ειδωλολάτρη, και ο Βυζαντινός συγγραφέας Μιχαήλ Ψελλός αποκαλούσε Έλληνες τους... Κινέζους, γιατί ήταν μη Χριστιανοί. Όταν το 968 ο γερμανός πρεσβευτής Λιουτπράνδος αποκάλεσε το Νικηφόρο Φωκά «αυτοκράτορα των Ελλήνων», αντί του σωστού «των Ρωμαίων», ο εξοργισμένος Νικηφόρος τον έριξε στο μπουντρούμι.[6]

Η Οθωμανική αυτοκρατορία, που διαδέχτηκε τη Βυζαντινή, ήταν και αυτή ένα πολυεθνικό κράτος όπου η βασική διαχωριστική γραμμή ήταν η θρησκεία: Ρωμαίοι ήταν όλοι όσοι ήταν ορθόδοξοι και υπάγονταν στο Πατριαρχείο, ανεξαρτήτως που κατοικούσαν, ή ποιά γλώσσα μιλούσαν. Οι Οθωμανοί κυβερνούσαν τους χριστιανούς μέσω της συνεργασίας με τις χριστιανικές ελίτ, όπως το Πατριαρχείο, οι Φαναριώτες και οι τοπικοί κοτζαμπάσηδες, που είχαν την ευθύνη για τη συλλογή των φόρων και την απονομή της δικαιοσύνης. Η αγαστή αυτή συνεργασία επέτρεπε στην Εκκλησία να εκμεταλλεύεται την τεράστια περιουσία της, και στους Φαναριώτες να διορίζονται από τους Οθωμανούς κυβερνήτες ημι-ανεξάρτητων επαρχιών, όπως η Μολδοβλαχία (Ρουμανία).

Η εμφάνιση των εθνικισμών στα Βαλκάνια

Τα σύγχρονα έθνη-κράτη είναι αποτέλεσμα της Γαλλικής Επανάστασης του 1789, που ανέδειξε το μέγεθος της κρίσης των αυτοκρατοριών που κυριαρχούσαν μέχρι τότε στην Ευρώπη. Η ανατροπή της μοναρχίας και η σύγκρουση της επανάστασης με τις ευρωπαϊκές απολυταρχίες ανέδειξε μια νέα πολιτική γλώσσα. Το κράτος δεν ήταν πια ο βασιλιάς και ο θρόνος, αλλά οι θεσμοί του κυρίαρχου έθνους: αντί για υποταγή στους βασιλιάδες, οι πολίτες όφειλαν πίστη μόνο στο έθνος, όπως εκφραζόταν από τους εκλεγμένους αντιπροσώπους του. Αν το κράτος ταυτιζόταν όχι πια με τους βασιλιάδες, αλλά με το έθνος, τότε κάθε έθνος είχε δικαίωμα να δημιουργήσει το δικό του κράτος. Στη διάρκεια του 19ου αιώνα, μια σειρά από επαναστάσεις προσπάθησαν να ανατρέψουν τους απόλυτους μονάρχες και να δημιουργήσουν ανεξάρτητα έθνη-κράτη στη θέση των καταπιεστικών πολυεθνικών αυτοκρατοριών των Ρώσων, των Αυστριακών και των Οθωμανών.[7]

Αλλά τι ήταν τα έθνη-κράτη που θα αντικαθιστούσαν τις αυτοκρατορίες; Σε κάποιες περιπτώσεις οι εθνικιστές οραματίζονταν την ανασύσταση κάποιου κράτους που υπήρχε στο Μεσαίωνα, αλλά είχε διαμελιστεί από τις αυτοκρατορίες (όπως π.χ. η Πολωνία). Αλλά στις περισσότερες περιπτώσεις δεν υπήρχε κάποιο προϋπάρχον κράτος, και έπρεπε να το φανταστούν εκ του μηδενός: π.χ. ποτέ δεν είχε υπάρξει ενιαίο ιταλικό κράτος πριν τη δημιουργία της Ιταλίας το 1861. Στην περίπτωση της Ελλάδας του 1821 το πρόβλημα ήταν το ίδιο: με δεδομένο ότι δεν είχε ποτέ υπάρξει ελληνικό κράτος, τι ήταν η σύγχρονη Ελλάδα και ποιός θα συμμετείχε στο ελληνικό κράτος;

Για τους επαναστάτες του 1821, η επανάσταση ήταν η προσπάθεια αναγέννησης του αρχαίου ελληνικού έθνους: εξού και η αναβίωση και υιοθέτηση του όρου Έλληνες, αντί του Ρωμιοί ή Γραικοί που επικρατούσε μέχρι τότε. Θεωρούσαν ότι αυτό το έθνος ήταν υπόδουλο από την εποχή που ο Φίλιππος και ο Αλέξανδρος είχαν υποτάξει τους αρχαίους Έλληνες. Οι Μακεδόνες, οι Ρωμαίοι, οι Βυζαντινοί και οι Οθωμανοί ήταν μια σειρά από απολυταρχίες που είχαν κρατήσει τους Έλληνες στο ζυγό για χιλιάδες χρόνια: κατά συνέπεια, η ιστορία των μακεδονικών βασιλείων, της Ρώμης και του Βυζαντίου δεν ήταν μέρος της ιστορίας των Ελλήνων, αλλά ιστορία των κατακτητών τους. Όπως χαρακτηριστικά σχολίαζε ο Κοραής το 1824: *«Οι Μακεδόνες επροχωρούσαν καθημέραν εις την κατάλυσιν της ελευθερίας [της Ελλάδας]... Μετά την Μακεδονικήν δεσποτείαν [οι Έλληνες] έπεσαν υποκάτω εις των Ρωμαίων την εξουσίαν, και τέλος... στους Τούρκους»*. Την ίδια αντίληψη εξέφραζε το 1841 ο πρόεδρος της Αρχαιολογικής Εταιρείας, Ιάκωβος Ρίζος Νερουλός, σχολιάζοντας τη μάχη της Χαιρώνειας, που οδήγησε στη Μακεδονική κατάκτηση της Ελλάδας: *«ο Φίλιππος έπραξεν άλλον της νίκης εκείνης ολεθριότερον, εγέννησε τον Αλέξανδρον»*.[8] Για τους ανθρώπους που είχαν επηρρεαστεί από το Διαφωτισμό και τη Γαλλική Επανάσταση, οι απολυταρχίες των Μακεδόνων και των Βυζαντινών δεν είχαν καμία σχέση με τα δημοκρατικά ιδανικά των αρχαίων Ελλήνων και των σύγχρονων επίδοξων απογόνων τους.

Η ιστορία δεν γράφεται από τους μεγάλους άνδρες, αλλά καθορίζεται από τους αγώνες των φτωχών και των καταπιεσμένων

Ποιοί ήταν όμως οι σύγχρονοι Έλληνες; Οι αρχαίοι Έλληνες ήταν διασπαρμένοι σε όλη τη Μεσόγειο· ελληνόφωνοι πληθυσμοί υπήρχαν σε πολλές περιοχές των σύγχρονων Βαλκανίων μακριά από τη σημερινή Ελλάδα, ενώ μη ελληνόφωνοι πληθυσμοί κυριαρχούσαν σε περιοχές όπως η Μακεδονία και η Θράκη· τέλος, οι ορθόδοξοι πληθυσμοί των Βαλκανίων μοιράζονταν για αιώνες μια κοινή ταυτότητα ως Ρωμιοί και υπάγονταν όλοι στο Πατριαρχείο. Για τους επαναστάτες του 1821, σύγχρονοι Έλληνες δεν ήταν μόνο οι ελληνόφωνοι στη σημερινή Ελλάδα, αλλά όλοι οι χριστιανικοί πληθυσμοί των Βαλκανίων ανεξαρτήτως γλώσσας (Αλβανοί, Σλάβοι, Βλάχοι). Στόχος τους ήταν ένα κράτος που θα συμπεριελάμβανε όλους τους χριστιανούς των Βαλκανίων, υπό την ηγεσία βέβαια μιας ελληνόφωνης ελίτ. Αυτός είναι άλλωστε και ένας από τους λόγους που η Επανάσταση του 1821 ξεκίνησε... στη Μολδοβλαχία, εκατοντάδες χιλιόμετρα μακριά από την Ελλάδα, όπου Φαναριώτες ηγεμόνες κυβερνούσαν χριστιανούς υπηκόους για αιώνες.

Η εξέλιξη της επανάστασης οδήγησε στον περιορισμό της στο νότιο άκρο των Βαλκανίων, όπου ο πληθυσμός ήταν κατά μεγάλη πλειοψηφία ελληνόφωνος. Αλλά ακόμα και μετά τη δημιουργία του ελληνικού κράτους το 1830, για αρκετές δεκαετίες οι Έλληνες εθνικιστές προσπαθούσαν να πείσουν τους Βουλγαρόφωνους, Αλβανόφωνους και Βλαχόφωνους πληθυσμούς των Βαλκανίων ότι δεν αποτελούσαν ξεχωριστά έθνη, αλλά μέρος του ευρύτερου χριστιανικού ελληνικού έθνους.[9] Χαρακτηριστικός είναι ο τίτλος του βιβλίου του Θ. Πασχίδη το 1879: *Οι Αλβανοί και το μέλλον αυτών εν τω Ελληνισμώ*. Όπως δήλωνε μια προκήρυξη του 1854, *«η ενότης του γέ-*

νους έστω το σύνθημα ημών. Ελληνική αυτοκρατορία ή θάνατος, έστω η φωνή των δέκα εκατομμυρίων Ελλήνων, Σέρβων και Βουλγάρων κατά την Ευρώπην, και των τεσσάρων εκατομμυρίων Ελλήνων κατά την Ασίαν».[10]

Μιχαήλ Σούτσος, Φαναριώτης ηγεμόνας της Μολδοβλαχίας.

Η κατασκευή της «συνέχειας του έθνους»

Η σταδιακή εμφάνιση από το 1850 και μετά αντίστοιχων εθνικιστικών κινήματων ανάμεσα στους άλλους βαλκανικούς πληθυσμούς (Βούλγαροι, Αλβανοί, Ρουμάνοι) έδειξε ότι η στρατηγική ενσωμάτωσης τους στον ελληνικό εθνικισμό ήταν καταδικασμένη σε αποτυχία. Αντιμέτωποι με τους άλλους βαλκάνιους εθνικισμούς στα πολυεθνικά μωσαϊκά της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θράκης, το ζήτημα ήταν πλέον να αποδειχθεί η ακατάλυτη ελληνικότητα των υπό διεκδίκηση περιοχών. Το αποτέλεσμα ήταν μια ριζική αλλαγή στην εθνικιστική αντίληψη της ελληνικής ιστορίας: από το σχήμα της αναγέννησης του αρχαίου ελληνισμού στη νεώτερη Ελλάδα, περνάμε στην κατασκευή της ιδέας της συνέχειας του ελληνικού έθνους από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Αυτό σήμαινε ότι τα Μακεδονικά βασίλεια και το Βυζάντιο δεν λογίζονταν πια ως κατακτητές των Ελλήνων, αλλά ως αναπόσπαστα μέρη της συνέχειας του ελληνικού έθνους.

Αυτή η κατασκευή αποκρυσταλλώθηκε με τη δημοσίευση μεταξύ 1860-1874 της Ιστορίας του Ελληνικού ΄Εθνους του Κωνσταντίνου Παπαρρηγόπουλου. Το 1849 ο ίδιος ο Παπαρρηγόπουλος περιέγραφε τους Μακεδόνες ως *«κράμα Ιλλυριών και Ελλήνων»*, και διαχώριζε Μακεδόνες και ΄Ελληνες, δηλώνοντας ότι *«το Μακεδονικόν έθνος εξεπλήρωσεν, εν τη γενική ιστορία, εντολήν άλλην από το Ελληνικόν»*.[11] Δέκα χρόνια μετά, οι ανάγκες του ελληνικού εθνικισμού διαμόρφωσαν μια τελείως διαφορετική εθνικιστική αφήγηση, την οποία μας μαθαίνουν μέχρι και σήμερα στα σχολεία. Αποτέλεσμα αυτής της εθνικιστικής αφήγησης ήταν η συστηματική εξαφάνιση οποιουδήποτε μνημείου ή μαρτυρίας δεν μπορούσε να ενταχθεί στην ακατάλυτη συνέχεια του έθνους. Μέρος αυτής της εκστρατείας ήταν η κατεδάφιση του εντυπωσιακού φράγκικου πύργου της Ακρόπολης το 1874, προκειμένου να αποκαθαρθεί από κάθε «ξένη» παρουσία. Μετά την προσάρτηση της Μακεδονίας και της Θράκης το 1913, η Αρχαιολογική Εταιρεία δημιούργησε μια επιτροπή *«για να αποκαθάρει τη χώρα από τα βαρβαρικά τοπωνύμια»*, να τα αντικαταστήσει με αρχαία ελληνικά, ή να εξελληνίσει τα Τουρκικά, Σλάβικα ή Αρβανίτικα τοπωνύμια, όπου δεν μπορούσαν να βρεθούν αρχαία ελληνικά.[12]

Ο εθνικισμός οδηγεί σε μια διαρκή διαστρέβλωση της ιστορίας. Οι «αρχαίοι πρόγονοι» χρησιμοποιήθηκαν σαν προπαγάνδα από κάθε δικτατορία και φασιστική συμμορία: από τη χρήση της αρχαίας Σπάρτης ως πρότυπο από τον Μεταξά και τις γελοίες αναπαραστάσεις αρχαίων μαχών της Χούντας, μέχρι τις κραυγές των Χρυσαυγιτών ότι η σβάστικα είναι ο αρχαιοελληνικός μαίανδρος και ότι ο ναζιστικός χαιρετισμός είναι Δωρικός. Αλλά το ζήτημα δεν σταματάει εκεί, και η περίπτωση των τάφων της Βεργίνας είναι χαρακτηριστική. Η εθνικιστική προπαγάνδα απαιτεί ο τάφος να είναι του Φιλίππου, για να αποδειχθεί «η ελληνικότητα της Μακεδονίας». Πόσοι, πέρα από λίγους ειδικούς, γνωρίζουν ότι σε σχέση με τον λεγόμενο τάφο του Φιλίππου υπάρχει μια επιστημονική συζήτηση που κρατάει δεκαετίες; Πολλοί αρχαιολόγοι υποστηρίζουν ότι εφόσον η κεραμική του τάφου είναι κατά κάποιες δεκαετίες μεταγενέστερη από το θάνατο του Φιλίππου, ο τάφος δε μπορεί να του ανήκει, αλλά μάλλον στο γιο του και αδελφό του Μεγαλέξανδρου, Φίλιππο Αρριδαίο. Άλλοι πάλι αμφισβητούν την ταύτιση της σύγχρονης Βεργίνας με τις αρχαίες Αιγές, στην οποία βασίζεται η απόδοση του τάφου στο Φίλιππο, και άρα επιχειρηματολογούν ότι οι τάφοι της Βεργίνας είναι απλά πλούσιοι τάφοι, και όχι οι τάφοι της Μακεδονικής βασιλικής οικογένειας. Αλλά φυσικά η εθνικιστική ρητορεία έχει επενδύσει τόσα πολλά στον τάφο του Φιλίππου, που δεν μπορεί να ανεχθεί την ύπαρξη μιας επιστημονικής συζήτησης πάνω στο θέμα: όταν η αρχαιολόγος Όλγα Παλαγγιά, που υποστήριξε ότι ο τάφος της Αμφίπολης είναι ρωμαϊκής εποχής, χαρακτηρίζεται στα κανάλια ως... φιλοσκοπιανή, καταλαβαίνει κανείς τι θα αντιμετώπιζε ένας αρχαιολόγος που θα αμφισβητούσε δημόσια τον τάφο του Φιλίππου.[13]

Γιάννης Κορδάτος

Η Αριστερά και η ιστορία από τα κάτω

Είναι τιμή για την Αριστερά ότι από τα πρώτα της βήματα στις αρχές του 20ου αιώνα προσπάθησε να αντιπαραθέσει μια άλλου τύπου ιστορία στην εθνικιστική μυθολογία. Αυτή η ιστορία, όχι μόνο ξεσκέπαζε τους μύθους και τις παραχαράξεις του εθνικισμού, αλλά αναδείκνυε τις ταξικές συγκρούσεις και το ρόλο των απλών ανθρώπων στην ιστορική εξέλιξη. Κομβική ήταν αναμφισβήτητα η δημοσίευση το 1924 του βιβλίου Η Κοινωνική Σημασία της Επανάστασης του 1821 του Γιάννη Κορδάτου, δεύτερου γραμματέα του ΣΕΚΕ.[14] Ο Κορδάτος γελοιοποίησε τη θέση ότι η Επανάσταση ήταν τάχα εξέγερση όλων των Ελλήνων, δείχνοντας το πως η Εκ-

Ανάγλυφο αφιερωμένο στις Νυμφες από "πλύστρες" της εποχής.

κλησία συνεργάστηκε ανοιχτά με τους Οθωμανούς, και ανατρέποντας τους μύθους που κατασκευάστηκαν εκ των υστέρων για να δικαιολογήσουν τη στάση της.[15] Αντιθέτα, ο Κορδάτος έδειξε πως η Επανάσταση ήταν μια σύνθετη κοινωνική σύγκρουση, όπου τα συμφέροντα των κοτζαμπάσηδων και των Φαναριωτών ήταν διαφορετικά από αυτά των φτωχών αγροτών και ναυτικών. Σε μεταγενέστερα έργα του ο Κορδάτος επέκτεινε αυτή την ιστορική προσέγγιση σε άλλες περιόδους, με έργα για την αρχαία Ελλάδα και το Βυζάντιο, τονίζοντας π.χ. πόσο συχνά οι Βυζαντινοί αυτοκράτορες χρησιμοποιούσαν Σκανδιναβούς και Τούρκους στρατιώτες για να σφάζουν τους φτωχούς ελληνόφωνους υπηκόους τους.[16] Άλλοι πρώιμοι Μαρξιστές ιστορικοί, όπως ο Παναγής Λεκατσάς, μελέτησαν τους δούλους και τις εξεγέρσεις τους στην αρχαιότητα.[17]

Η εθνικιστική ιστορία έχει χώρο μόνο για μεγάλους άνδρες και ένδοξους προγόνους· οι φτωχοί, οι δούλοι, οι ξένοι είναι απλά αόρατοι. Αυτού του είδους η ιστορία μιλάει μόνο για τους τάφους των βασιλιάδων, όχι βέβαια για την ομάδα από Αθηναίους, Κύπριους και Ανατολίτες εργάτες και εργάτριες, που έβγαζαν το ψωμί τους πλένοντας ρούχα και αφιέρωσαν από κοινού το εντυπωσιακό ανάγλυφο στις Νύμφες στον Ιλισσό που απεικονίζει η φωτογραφία. Τα περίφημα αθηναϊκά μελανόμορφα αγγεία φιγουράρουν σε κάθε αφιέρωμα: αλλά δεν θα μάθετε ότι οι τεχνίτες που τα έφτιαξαν έφεραν τυπικά ονόματα ξένων δούλων, όπως Λυδός, Συρίσκος, Βρυγός ή Άμασις. Δεν θα ακούσετε για την Ειρήνη από το Βυζάντιο, που μετανάστευσε στην Αθήνα, όπου γνώρισε τον Φοίνικα άντρα της, που έστησε στη μνήμη της μια δίγλωσση, ελληνική-φοινικική, επιγραφή.

Ποιός ξέρει την ιστορία του Μάνη, του ξυλοκόπου από τη Φρυγία στα βάθη της Μικρασίας, που βρέθηκε μετανάστης στην Αθήνα και σκοτώθηκε στον Πελοποννησιακό πόλεμο πολεμώντας ενάντια στους Σπαρτιάτες; Ότι υπήρχαν τόσοι Μάνηδες στην αρχαία Αθήνα, που μια ολόκληρη περιοχή στο Μαρούσι ήταν γνωστή ως Φρυγία; Ότι στην Αθήνα του Δημοσθένη η τρίτη μεγαλύτερη δημόσια θυσία ήταν για τη Θρακική θεά Βένδιδα, τη λατρεία της οποίας είχαν αναλάβει ένας θίασος Αθηναίων και ένας από Θράκες μετανάστες; Ότι εκτός από το μαντείο των Δελφών οι Αθηναίοι συμβουλεύονταν και το λιβυκό μαντείο του Άμμωνα; Η συνέχεια του έθνους δεν χωράει τους 6.000 ξένους δούλους που έγιναν Αθηναίοι πολίτες, επειδή πολέμησαν στη ναυμαχία στις Αργινούσες ενάντια στους Σπαρτιάτες. Ούτε αναφέρει ότι ο αντάρτικος στρατός, που ανέτρεψε τους Τριάκοντα Τυράννους το 403 π.Χ. και επανέφερε τη δημοκρατία στην Αθήνα, περιλάμβανε εκατοντάδες μετανάστες και δούλους μεροκαματιάρηδες, όπως ο λαχανοπώλης Γήρυς, ο μισθωτός εργάτης Αστυάγης και ο αγρεργάτης Ψάμμις.[18]

Η πραγματική ιστορία βάζει στο κέντρο της το πως οι πολιτισμοί παράγονται μέσα από τη μετανάστευση, τη μείξη και την ανταλλαγή. Δεν κρύβει ότι τα κράτη που η εθνικιστική ιστορία εξυμνεί είχαν τα χέρια τους βουτηγμένα στο αίμα, συχνά των ίδιων των υπηκόων τους. Αντί για τη μυθολογία της εθνικής ενότητας, αναδεικνύει πως κάθε ταξική κοινωνία διακρινόταν από κοινωνικές διαφορές και συγκρούσεις. Και τέλος, δείχνει το πως η ιστορία δεν γράφεται μόνο από τους μεγάλους άνδρες, αλλά καθορίζεται εξίσου από τους αγώνες των φτωχών και των καταπιεσμένων. Απέναντι στα εθνικιστικά παραμύθια των Σαμαράδων, είναι καθήκον της αριστερής ιστοριογραφίας που ακολουθεί τα χνάρια του Κορδάτου και του Λεκατσά να δώσει στο κίνημα μια ιστορία που βάζει στο κέντρο της τη ζωή και τους αγώνες των απλών ανθρώπων, από την αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας. ■

Σημειώσεις

1. K. Vlassopoulos, *Greeks and Barbarians*, Καίμπριτζ, 2013, σσ. 72, 119-28.
2. Φ. Μαλιγκούδης, *Σλάβοι στη μεσαιωνική Ελλάδα*, Θεσσαλονίκη, 1991· A. Ducellier, *Οι Αλβανοί στην Ελλάδα (13ος – 15ος αι.): η μετανάστευση μιας κοινότητας*, Αθήνα, 1994.
3. Σ. Αναγνωστοπούλου, *Μικρά Ασία, 19ος αι. – 1919. Οι ελληνορθόδξες κοινότητες: από το μιλλέτ των Ρωμιών στο ελληνικό έθνος*, Αθήνα, 1997.
4. Γ. Νακρατζάς, *Η στενή εθνολογική συγγένεια των σημερινών Ελλήνων, Βουλγάρων και Τούρκων*, 2 τόμοι, Θεσσαλονίκη, 1994-6.
5. Τρίτος Φιλιππικός, 31.
6. Παρατίθενται στο G. Page, *Οι Έλληνες πριν τους Οθωμανούς: ο εθνισμός στο ύστερο Βυζάντιο*, Αθήνα, 2014, σσ. 81-4.
7. E.J. Hobsbawm, *Έθνη και εθνικισμός από το 1780 μέχρι σήμερα*, Αθήνα, 1994.
8. Παρατίθενται στο Α. Πολίτης, *Ρομαντικά χρόνια. Ιδεολογίες και νοοτροπίες στην Ελλάδα του 1830-1880*, Αθήνα, 2003, σσ. 42-3.
9. Π. Ματάλας, *Έθνος και Ορθοδοξία. Οι περιπέτειες μιας σχέσης από το «Ελλαδικό» στο Βουλγαρικό Σχίσμα*, Ηράκλειο, 2002.
10. Παρατίθεται στο Ε. Σκοπετέα, *Το «πρότυπο βασίλειο» και η Μεγάλη Ιδέα: όψεις του εθνικού προβλήματος στην Ελλάδα (1830-1880)*, Αθήνα, 1988, 277-8.
11. Παρατίθεται στο Πολίτης, ο.π., σσ. 43-4.
12. Γ. Χαμηλάκης, *Το έθνος και τα ερείπια του*, Αθήνα, 2012.
13. Χαμηλάκης, ο.π., σσ. 151-94.
14. Αθήνα, 1975.
15. Όπως ο μύθος του Κρυφού Σχολειού, ή της ύψωσης του λάβαρου της Επανάστασης από τον μητροπολίτη Παλαιών Πατρών Γερμανό: στους δύο τόμους της αυτοβιογραφίας του, ο ίδιος ο Γερμανός δεν αναφέρει λέξη για το υποτιθέμενο περιστατικό.
16. *Η Σαπφώ και οι κοινωνικοί αγώνες στη Λέσβο*, Αθήνα, 1982· *Ιστορία της Βυζαντινής αυτοκρατορίας*, Αθήνα, 1959-60.
17. *Οι πόλεμοι των δούλων στην ελληνική και ρωμαϊκή αρχαιότητα*, Αθήνα, 2000.
18. Vlassopoulos, ο.π., σσ. 100-2, 144-5.

Βιβλιοκριτική

Πολύτιμη παράδοση

Καρλ Λίμπκνεχτ

Μιλιταρισμός και Αντιμιλιταρισμός

Τιμή 13€, 238 σελίδες

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2014

Τα ανοιχτά πολεμικά μέτωπα στην Μέση Ανατολή, στο Ιράκ, στην Ουκρανία φέρνουν όλο και περισσότερο την ανάγκη να ανοίξουμε τη συζήτηση για τον ιμπεριαλισμό εκατό χρόνια μετά από την έναρξη του Α΄ Παγκοσμίου Πολέμου.

Το Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο για να ανταποκριθεί σε αυτή την ανάγκη κυκλοφόρησε το κλασικό βιβλίο του Καρλ Λίμπκνεχτ «Μιλιταρισμός και αντιμιλιταρισμός». Είναι η πρώτη φορά που το βιβλίο κυκλοφορεί στα ελληνικά μετά το 1983 όταν ήταν σε έξαρση το κίνημα γα τα δικαιώματα των φαντάρων στο στρατό.

Ο Καρλ Λίμπκνεχτ είχε γράψει το βιβλίο το 1907 στηριγμένος σε μια ομιλία που είχε κάνε την προηγούμενη χρονιά σε συνέδριο του συνδικάτου των Νέων Εργατών Γερμανίας. Μόλις εφτά χρόνια πριν από το ξέσπασμα του «Μεγάλου Πολέμου» ο Λίμπκνεχτ επιχειρεί να εξηγήσει τι ρόλο παίζει ο μιλιταρισμός για τον καπιταλισμό και να παρουσιάσει την κατάσταση του αντιμιλιταριστικού-αντιπολεμικού κινήματος μέχρι τότε.

Το βιβλίο θεωρήθηκε τόσο επικίνδυνο που ο Πρώσος Υπουργός Πολέμου διέταξε να κατασχεθούν όλα τα αντίτυπα και να φυλακιστεί ο Λίμπκνεχτ (είχε εκλεγεί ήδη δημοτικός σύμβουλος στο Βερολίνο, ενώ αργότερα εκλέχτηκε και βουλευτής).

Από τον πρόλογο του βιβλίου ο συγγραφέας τονίζει ότι ο μιλιταρισμός είναι κρίσιμος για το ίδιο το σύστημα, για την ύπαρξη της άρχουσας τάξης απέναντι στην εργατική τάξη και την προοπτική της επανάστασης. Αναφέρει χαρακτηριστικά ότι ο μιλιταρισμός είναι *«η πιο ισχυρή, η πιο συγκεντρωτική, η πιο αποκλειστική έκφραση του εθνικού, πολιτιστικού και ταξικού ενστίκτου αυτοσυντήρησης»*.

Στη συνέχεια δίνει ορισμένα σημεία της ιστορίας του μιλιταρισμού υπογραμμίζοντας ότι είναι χαρακτηριστικό όλων των ταξικών κοινωνιών και ιδιαίτερα του καπιταλισμού. Από την αρχή του βιβλίου τονίζει ότι ο μιλιταρισμός, με κύριο εκφραστή τον μόνιμο στρατό, έχει διπλό ρόλο και διπλό στόχο. Δρα απέναντι στον «εξωτερικό» εχθρό και απέναντι στον «εσωτερικό» εχθρό.

Ο Λίμπκνεχτ ξεκαθαρίζει ότι η εργατική τάξη και όλος ο υπόλοιπος λαός δεν έχει κανένα συμφέρον να στηρίξει την «πατρίδα» του σε αποικιακές εκστρατείες ή σε άλλες ιμπεριαλιστικές διαμάχες.

Γράφει ότι *«το προλεταριάτο δεν παραμένει απαθές μπροστά στους διεθνείς στόχους του στρατού. Η πατρίδα για την οποία πρέπει να πολεμήσει δεν είναι η δική του πατρίδα»*, *«έχει μόνο έναν πραγματικό εχθρό, την αστική τάξη»*. Είναι από τους πρώτους επαναστάτες που εξηγούν ότι ο εχθρός βρίσκεται μέσα στην ίδια μας τη χώρα και ότι η εργατική τάξη χρειάζεται να είναι διεθνιστική. Με τα δικά του λόγια: *«όλα τα εθνικά συμφέροντα υποχωρούν μπροστά στα συμφέροντα του διεθνούς προλεταριάτου»*, *«χρειάζεται μια συμμαχία διεθνής των εκμεταλλευομένων και των σκλαβωμένων»*.

Έπειτα περιγράφει πως ο μιλιταρισμός επιχειρεί να τσακίσει τον «εσωτερικό» εχθρό που δεν είναι άλλος από την εργατική τάξη με τους αγώνες της. Δίνει πολλά στοιχεία για τους πολεμικούς εξοπλισμούς σε κάθε χώρα και στηλιτεύει ειδικά τη Γερμανία που λειτουργεί ως «υπόδειγμα» μιλιταρισμού για τις υπόλοιπες χώρες. Σε αυτό το σημείο υπογραμμίζει πως ο μιλιταρισμός ενάντια στον «εσωτερικό» εχθρό είναι μόνιμο φαινόμενο της καπιταλιστικής ανάπτυξης.

Δίνει συγκεκριμένα την εικόνα της λειτουργίας του μιλιταρισμού που επιχειρεί να εξασφαλίσει την άβουλη πειθαρχία των στρατιωτών και κινείται για να κερδίσει επιρροή και στον μη στρατευμένο λαό. Δουλεύει και «με το καρότο και με το καμτσίκι». Ανάγει τον στρατιωτικό τρόπο ζωής σε ανώτερο, δίνει προνόμια, καλλιεργεί τη ματαιοδοξία με τα παράσημα στους σκληρούς καραβανάδες και από την άλλη όποιος δεν υπακούει υποβάλλεται σε τιμωρίες, σε καψώνια, στην αποκοπή από το φιλικό του και οικογενειακό του περιβάλλον.

Ο μιλιταρισμός δουλεύει για να φτιάξει ένα φρούριο απέναντι στην επανάσταση. Δίπλα σε αυτό το φρούριο βρίσκεται ακόμα ένας «σύμμαχος», αυτοί που ζουν δουλεύοντας για το στρατό: οι μεταφορείς του, οι τροφοδότες του σε φαγητό ή εξοπλισμό. Αυτοί, λέει ο Λίμπκνεχτ, είναι πιο ευάλωτοι στην μιλιταριστική προπαγάνδα. Προπαγανδιστικό ρόλο παίζουν και οι παρελάσεις ή ακόμα πιο μόνιμα οι στρατιωτικές λέσχες. Για τις τελευταίες αναφέρει ότι μαζί με τις φιλομιλιταριστικές οργανώσεις λειτουργούσαν ως εργαλείο απομάκρυνσης των εργατών από τις σοσιαλιστικές ιδέες. Μποϊκόταραν ή μπλόκαραν συγκεντρώσεις, παρέμβαιναν στον εκλογικό αγώνα,

χρησιμοποιούνταν ως πολιορκητικός κριός στις απεργίες.

Εντυπωσιακά είναι και τα νούμερα που δίνει σε σχέση με τους πολεμικούς εξοπλισμούς της εποχής που ανέβαιναν σε αντίθεση με τους μισθούς ή τις κοινωνικές δαπάνες. Κλείνει το κεφάλαιο για τον μιλιταρισμό συμπεραίνοντας ότι σε κάθε χώρα κινείται επιθετικά απέναντι στην εργατική τάξη αφού *«πίσω από κάθε απεργία κρύβεται η Λερναία Ύδρα της επανάστασης»*.

Στο δεύτερο κομμάτι του βιβλίου παρουσιάζει την έρευνά του γύρω από το αντιμιλιταριστικό κίνημα και τη συζήτηση γύρω από τις τακτικές που είχαν προταθεί. Γράφει ότι τα συνέδρια της Διεθνούς είχαν καταπιαστεί με το ζήτημα του μιλιταρισμού. Πιο πλήρες ήταν το συνέδριο του Παρισιού το 1899. Μέσα από τα συνέδρια ήδη είχε μπει κατεύθυνση για το πώς αντιμετωπίζεται η απειλή του πολέμου: με καταψήφιση των πολεμικών πιστώσεων, διαμαρτυρίες για τους μόνιμους στρατούς, υποστήριξη των οργανώσεων που παλεύουν για την ειρήνη, ενώ είχε ανοίξει η συζήτηση για τις απεργίες ενάντια στον πόλεμο.

Ο Λίμπκνεχτ δίνει πολύ μεγάλη σημασία για το πώς οργανώνεται η αντιμιλιταριστική δουλειά από τα κόμματα της Σοσιαλδημοκρατίας, ειδικά στη νεολαία. Στο βιβλίο κάνει μια φοβερά λεπτομερή περιγραφή για το αντιμιλιταριστικό κίνημα σε κάθε χώρα. Δείχνει ότι είχε πραγματική αίσθηση του κινδύνου για το ρόλο του μιλιταρισμού και την απειλή ενός μεγάλου πολέμου.

Ταυτόχρονα, από την περιγραφή φαίνεται ότι είχε σχέση με τα κινήματα σε κάθε χώρα. Δίνει ιδιαίτερη σημασία στα κινήματα του Βελγίου και της Γαλλίας που έχουν έντονη αντιμιλιταριστική δράση. Παρουσιάζει εκτεταμένα τις συγκρούσεις με τον μιλιταρισμό και δίνει την εικόνα για τη στάση που κρατούσαν τα Σοσιαλδημοκρατικά Κόμματα, οι αναρχικοί, τι έντυπα κυκλοφορούσαν, τι απήχηση είχαν.

Σωστά γράφει ότι η αντιμετώπιση των αντιμιλιταριστών από το κράτος θα σκληρύνει στο μέλλον παίρνοντας ως παραδείγματα το «φιμωτικό νόμο» στη Σουηδία ή τις δηλώσεις του Κάιζερ ότι «ο αντιμιλιταρισμός είναι μια διεθνή μάστιγα».

Στο τελευταίο κομμάτι του βιβλίου αναφέρεται στη διαφορά που έχει ο αναρχικός από τον σοσιαλδημοκρατικό αντιμιλιταρισμό. Τονίζει ότι χρειάζεται ειδική δουλειά, όπως περιέγραφε στα προηγούμενα κεφάλαια, αλλά ως κομμάτι της αντικαπιταλιστικής πάλης με κέντρο την εργατική τάξη. Όχι με κέντρο την «ατομική άρνηση που προβάλλουν οι αναρχικοί». Κωδικοποιεί αυτή την στρατηγική γράφοντας «ως αντικαπιταλιστές, είμαστε αντιμιλιταριστές».

Τα κόμματα της Δεύτερης Διεθνούς μπορεί να πρόδωσαν αυτές τις ιδέες όταν ξεκίνησε ο Α' Π.Π., αλλά το βιβλίο του Λίμπκνεχτ λειτούργησε σαν ένα αντιμιλιταριστικό-αντιπολεμικό μανιφέστο για όσους παρέμειναν σταθεροί στις επαναστατικές ιδέες και πρωταγωνίστησαν στις επαναστάσεις που ακολούθησαν μετά το τέλος του πολέμου. Σήμερα το βιβλίο είναι το ίδιο επίκαιρο.

Νεκτάριος Δαργάκης

Για μια Αριστερά της αλήθειας

Μάρω Δούκα

Έλα να πούμε ψέματα

Στις γραμμές του μύθου και της ιστορίας

Τιμή 15€, 672 σελίδες

Εκδόσεις Πατάκης, 2014

Το μυθιστόρημα της Μάρως Δούκα «Έλα να πούμε ψέματα» είναι το τρίτο στη σειρά έργων της που, ομολογουμένως, καταφέρνει να κινηθεί μεταξύ «μύθου και ιστορίας». Μετά το «Αθώοι και φταίχτες» και «Το δίκιο είναι ζόρικο πολύ», όπου αναφέρονται αντίστοιχα, με αριστουργηματικό τρόπο, η ιστορία των τουρκοκρητικών και η περίοδος της κατοχής και της αντίστασης, σειρά έχει το σήμερα (Νοέμβρης 2012- Ιούνιος 2013) το οποίο κυριαρχείται από το χθες, την ιστορία.

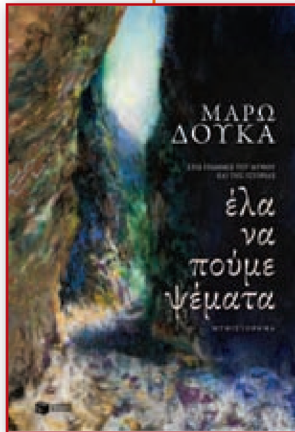
Ο τόπος της αφήγησης σταθερός, η γενέτειρα της συγγραφέως, τα Χανιά. Τα πρόσωπα επιστρέφουν από τα δύο προηγούμενα έργα της, μεγαλωμένα, ώριμα. Οι αφηγητές βιώνουν την οικονομική κρίση, με ό,τι σημαίνει αυτό για τις ζωές τους και ψάχνουν διέξοδο στα πολιτικά αδιέξοδα που τους προσφέρει η αστική δημοκρατία.

Τέσσερις βασικοί αφηγητές, που εναλλάσσονται και ξεδιπλώνουν τα πραγματικά προβλήματα του κόσμου γύρω μας, κυριαρχούν στο μυθιστόρημα. Από το νέο επιστήμοναιστορικό που έχει αριστεύσει στην επιστήμη του, αλλά ζει με δανεικά από τη μάνα του καθώς δεν μπορεί να βρει δουλειά, μέχρι τη γιατρό του γενικού νοσοκομείου της πόλης που προσφέρει τις υπηρεσίες της αφιλοκερδώς σε όσους την έχουν ανάγκη (έλληνες και μετανάστες). Όλα αυτά τα πρόσωπα συνδέονται άρρηκτα με το παρελθόν, με την ιστορία είτε λόγω των προγόνων τους που έχουν αφήσει ανεξίτηλο το στίγμα τους πάνω στον τρόπο σκέψης τους και τη ζωή τους είτε μέσα από τα προσωπικά τους πολιτικά ψαξίματα. Έτσι, στο έργο τελικά συνυπάρχει η ιστορία του Μπακούνιν και η σχέση του με το Μαρξ, οι επαναστάσεις του 19ου αι. στην Ευρώπη, με αποκορύφωμα την επανάσταση του 1848, με την περίοδο του εμφυλίου στην Κρήτη και τον αποκλεισμό των τελευταίων αντιστασιακών στο φαράγγι της Σαμαριάς.

Η Δούκα για μια ακόμα φορά φωτίζει πτυχές της ιστορίας του τόπου της που εκούσια ή ακούσια έχουν θαφτεί στο πέρασμα του χρόνου. Παρουσιάζει πρόσωπα άγνωστα που έδωσαν ώθηση στις εξελίξεις και για μια ακόμη φορά (όπως στο «Το δίκιο είναι ζόρικο πολύ») δεν χαρίζεται σε πρόσωπα που θεωρήθηκαν πολιτικοί πρώτης γραμμής σε τοπικό αλλά και κεντρικό πολιτικό επίπεδο. Αυτό από μόνο του κάνει το βιβλίο απολαυστικό.

Το βασικό πλεονέκτημα του βιβλίου, όμως, σε πολιτικό επίπεδο, είναι τα ερωτήματα που απασχολούν τους ήρωες του έργου αλλά και κάθε αριστερό εργαζόμενο στην Ελλάδα της κρίσης που ψάχνει να βρει απάντηση στο πώς θα βγούμε απ' αυτήν την κατάσταση, πώς θα αλλάξουμε αυτόν τον κόσμο. Η Δούκα ανήκει, εμφανώς, στο κομμάτι εκείνο της διανόησης που παρακολουθεί με άγρυπνο μάτι την παραμικρή εξέλιξη συμβαίνει σε πολιτικό επίπεδο από τους απλούς, καθημερινούς ανθρώπους, τους εργαζόμενους και το κίνημα συνολικότερα και εμπνέεται

απ’ αυτή. Στο έργο της οι απλοί άνθρωποι γράφουν την ιστορία. Από τους εργαζόμενους στο δήμο Χανίων και τη ΔΕΔΙΣΑ, μέχρι την αγροτική γιατρό στο κέντρο υγείας Καντάνου και από το αντιφασιστικό κίνημα της πόλης, που πέταξε τους χρυσαυγίτες στη θάλασσα, ως το κίνημα ενάντια στο ρατσισμό και την κρατική τρομοκρατία (συλλήψεις αγωνιστών σε εθνικές επετείους και παρελάσεις).

Όσο, όμως, δείχνει εμπιστοσύνη στη δράση των απλών ανθρώπων άλλο τόσο δείχνει επιφυλακτική στις πολιτικές επιλογές και απαντήσεις της αριστεράς (ΚΚΕ, ΣΥΡΙΖΑ, ΑΝΤΑΡΣΥΑ). Για το ΚΚΕ δε χρειάζεται να πει πολλά. Μιλά πιο πολύ η ιστορία του εμφυλίου, από τη Βάρκιζα και μετά στην ηπειρωτική Ελλάδα, ενώ με χαρακτηριστική καθυστέρηση, Απρίλιος του ’47, στην Κρήτη. Η αντίσταση ήταν μια επανάσταση που χάθηκε και σ’ αυτήν την ήττα έπαιξε ρόλο η ηγεσία του ΚΚΕ. Κυρίως την απασχολεί ν’ αποφασίσει (μέσω των αφηγητών της) ανάμεσα στον κυβερνητικό ρεαλισμό του ΣΥΡΙΖΑ και τον αντικαπιταλισμό της ΑΝΤΑΡΣΥΑ. Η κριτική της απέναντι στο ΣΥΡΙΖΑ είναι αιχμηρή (μέσα ή έξω από το Ευρώ και την Ε.Ε.), αφήνει έναν από τους ήρωες να καταλήγει, στο συμπέρασμα ότι *«ακόμα κι αν δεν υπήρχε ο ΣΥΡΙΖΑ...θα ‘πρεπε οπωσδήποτε όλοι μαζί να τον φτιάξουμε...ακόμα και πιο κάτω να πάμε, χίλιες φορές καλύτερα απ’ το να μένουμε εδωνά στη λάσπη και να μας χώνουνε το αναισθητικό λίγο-λίγο»*. Από την άλλη η κριτική προς την ΑΝΤΑΡΣΥΑ αφορά στο πρόγραμμά της. Αν και της αποδίδει τη θέση για «συγκρότηση ντε φάκτο λαϊκής κυβέρνησης» που δεν ανήκει στο πρόγραμμα της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, επί της ουσίας η κριτική έγκειται στο υπεραισιόδοξο πρόγραμμα, που δεν μπορεί να εφαρμοστεί, αφού δεν υπάρχει ανάλογη ριζοσπαστικοποίηση του κόσμου. Το συμπέρασμα αυτό εξάγεται από τα κολλημένα ποσοστά του ΣΥΡΙΖΑ. Άρα, η προσκόλληση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ στο πρόγραμμά της οδηγεί στο συσχετισμό της με το ΚΚΕ. Αυτό που πιο πολύ φαίνεται να ανησυχεί τη συγγραφέα είναι η αντίληψη που έχει διαμορφώσει μέσα από τη βαθιά μελέτη της ιστορίας ότι η αστική τάξη πάντα καταφέρνει να αποδυναμώσει την αριστερά όταν φαίνεται ότι αυτή πλησιάζει τους στόχους της (’45, ΕΔΑ ’58).

Αυτό, όμως, που χρειάζεται προσοχή απ’ την πλευρά των ανθρώπων που βλέπουν το μέλλον τους στην αριστερά, όποια κι αν είναι αυτή, είναι ότι δεν πρέπει να ξεχνιούνται τα λάθη και οι πολιτικές επιλογές της ίδιας της αριστεράς. Οι πολιτικές ήττες του παρελθόντος δεν ήταν νομοτελειακές, λόγω της δύναμης της αστικής τάξης, ήταν κυρίως αποτέλεσμα των πολιτικών επιλογών της αριστεράς που κυριαρχούσε (κυρίως το ΚΚΕ). Με τη λογική του «το μη χείρον, βέλτιστον» το ΠΑΣΟΚ «ξεδόντιασε» την αριστερά τη δεκαετία του ’80 και επειδή η ιστορία διδάσκει, δεν θα έλυνε το πρόβλημα της κρίσης η επανάληψη της ιστορίας από το ΣΥΡΙΖΑ, κάτι που φαίνεται να πιστεύει και η συγγραφέας. Άλλωστε η σημερινή κρίση έχει τέτοια διάσταση, σε πανελλαδικό και παγκόσμιο επίπεδο, που - πια - η άποψη ότι «ο κόσμος κλαίει τα καπιταλιστικά κεκτημένα του» και «θέλει φιλολαϊκό καπιταλισμό» μοιάζει παρωχημένη από τους αγώνες που έχουν μεσολαβήσει σε πολιτικό και οικονομικό επίπεδο. Δεν πρέπει να παραβλέπει κανείς ότι, ακόμα και για να προκύψουν αυτοί οι αγώνες, υπήρξαν κόντρες και μέσα στην αριστερά στο σύνολό της. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ έπαιξε και παίζει καθοριστικό ρόλο στο να ξετυλιχτούν αυτοί οι αγώνες και δίνει όλες της τις δυνάμεις για να νικήσουν (αντιφασιστικό, αντιρατσιστικό, απεργίες).

Οι αγώνες του παρελθόντος δεν πήγαν χαμένοι! Οι άνθρωποι που πολέμησαν τους ναζί και στη συνέχεια οργάνωσαν τον εμφύλιο στην Κρήτη και παντού, δεν ήταν μια κατεστραμμένη γενιά. Όταν οι νέοι αντιφασίστες φωνάζουν το σύνθημα «Κοντομαρί και Κάντανο τα κάψαν οι ναζί, φασίστες δε χωράνε σε τούτο το νησί», πατούν πάνω σ’ αυτή την ιστορική και πολιτική εμπειρία. Αυτές είναι παρακαταθήκες και για την αριστερά, που οφείλει να είναι μαχητική με σκοπό την τελική νίκη κι όχι τον ιστορικό συμβιβασμό. Κι αυτό είναι μια πραγματική αγωνία όλων των αριστερών ανθρώπων. Σεβόμενη αυτή την αγωνία, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ ενσαρκώνει την αριστερά των αγώνων του παρελθόντος και του παρόντος, χωρίς κυβερνητικές αυταπάτες και ελεύθερη από τα πολιτικά βαρίδια της υπόλοιπης αριστεράς. Οι άνθρωποι που αγωνίζονται είναι που σπρώχνουν την αριστερά «αριστερότερα» και την απομακρύνουν από οποιονδήποτε συμβιβασμό. Σ’ αυτούς, λοιπόν, τους ανθρώπους σήμερα, με όλη αυτή την ιστορική εμπειρία, που και η Δούκα έχει προσφέρει τόσο απλόχερα, δεν μπορείς «να πεις ψέματα»!

Δώρα Κιντή

Η στρατηγική απέναντι στο κράτος

(επιμέλεια) Δ. Χριστόπουλος

Το «βαθύ κράτος» στη σημερινή Ελλάδα και η Ακροδεξιά

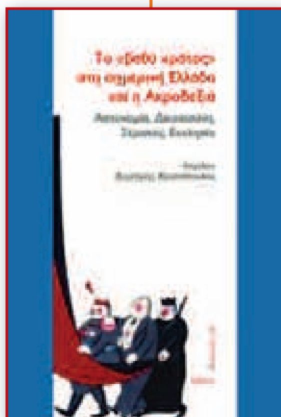
Αστυνομία, Δικαιοσύνη, Στρατός, Εκκλησία

Τιμή 13€, 326 σελίδες

Εκδόσεις Νήσος, 2014

Ένα βιβλίο με θέμα τη διείσδυση της φασιστικής ιδεολογίας στους νευραλγικούς τομείς του κρατικού μηχανισμού δεν μπορεί παρά να είναι εξαιρετικά επίκαιρο. Ήδη η πορεία προς τη δίκη της Χρυσής Αυγής έχει αναδείξει τις εκλεκτικές συγγένειες των νεοναζί με τον κρατικό μηχανισμό και την ασυλία που απολάμβαναν παρά τη σωρεία εγκλημάτων που είχαν διαπράξει. Ο όρος «βαθύ κράτος» στο βιβλίο δηλώνει το «κράτος εν κράτει», δηλαδή τις αντιδημοκρατικές δομές εξουσίας που λειτουργούν στο πλαίσιο της

αστικής δημοκρατίας. Το βιβλίο ξεκινάει με μια ενδιαφέρουσα αναδρομή του Δημήτρη Κουσουρή στην ιστορία του φασιστικού φαινομένου στην Ελλάδα, που ξεκινά από τους επίστρατους του Εθνικού Διχασμού, συνεχίζει με τη μεσοπολεμική ΕΕΕ, προχωρά στους ταγματασφαλίτες και τους Χίτες της δεκαετίας του '40 και ολοκληρώνεται με τη μεταπολιτευτική ακροδεξιά. Η κατάρρευση της δικτατορίας και η μεταπολιτευτική ριζοσπαστικοποίηση περιθωριοποίησαν όσο ποτέ άλλοτε τους φασίστες. Ωστόσο, *«στη συντριπτική πλειοψηφία των περιπτώσεων, εκτός από έναν περιορισμένο αριθμό απολύσεων ή προσωρινών παύσεων, οι υποστηρικτές της δικτατορίας παρέμειναν στο απυρόβλητο, με μοναδική ίσως εξαίρεση το Πανεπιστήμιο όπου υπό την πίεση του φοιτητικού κινήματος πραγματοποιήθηκε μια ευρύτερη "αποχουντοποίηση"»* (σελ. 66). Ο περιορισμένος χαρακτήρας της αποχουντοποίησης εξασφάλισε τη «συνέχεια του κράτους» με συνέπεια τη διατήρηση των ακροδεξιών ερεισμάτων στον κρατικό μηχανισμό.

Τη μεγάλη αρετή του βιβλίου αποτελεί η ανάδειξη μέσα από ένα μεγάλο πλήθος παραδειγμάτων της σύνδεσης ανάμεσα στο κράτος και τους φασίστες και η απόρριψη των συνηθισμένων δικαιολογιών για τα «σταγονίδια» και τα «μεμονωμένα περιστατικά». Με τα χαρακτηριστικά λόγια του Δημήτρη Χριστόπουλου για την Αστυνομία, *«τα περιστατικά είναι τόσο πολλά που χρειάζεται υπερβολική μυωπία για να τα βλέπει κανείς ως μεμονωμένα»* (σελ. 93). Ο Χριστόπουλος τεκμηριώνει ακόμα και με μαρτυρίες αστυνομικών ότι η ακροδεξιά ιδεολογία, η παράνομη βία σε βάρος διαδηλωτών και μεταναστών και η αίσθηση της ατιμωρησίας αποτελούν πλέον «ηγεμονική κουλτούρα εργασίας» στην αστυνομία. Αυτή η κατάσταση δεν αποτελεί πρόσφατη εξέλιξη, καθώς μια ιστορική επισκόπηση των σχέσεων των ελληνικών σωμάτων ασφαλείας με την ακροδεξιά δείχνει ότι για την αστυνομία *«η ιδεολογία της Χρυσής Αυγής δεν αποτελούσε παρείσφρυση ή ξένο σώμα. Αντίθετα, παρείσφρηση υπήρξε η δημοκρατική πολιτική κουλτούρα»* (σελ. 105) της μεταπολίτευσης, η οποία ούτως ή άλλως περιορίστηκε στο να εξασφαλίσει ότι οι αστυνομικοί δεν θα προσπαθήσουν να ανατρέψουν το δημοκρατικό πολίτευμα. Η άνοδος του ΠΑΣΟΚ στην εξουσία το 1981 συνοδεύτηκε από υποσχέσεις για τον «εκδημοκρατισμό» της αστυνομίας και τη «συμφιλίωσή» της με τους πολίτες. Ωστόσο, η νέα κυβέρνηση μπορεί να απέκτησε τον πολιτικό έλεγχο των σωμάτων ασφαλείας αλλά δεν κατέβαλλε κάποια συστηματική προσπάθεια αλλαγής της νοοτροπίας τους και άρχισε γρήγορα να τα ξαναχρησιμοποιεί για την καταστολή των εργατικών αγώνων και της νεολαίας. Μετά το '90, η ρατσιστική αντιμετώπιση των μεταναστών από το κράτος, λειτούργησε ως πεδίο επανασύνδεσης της αστυνομίας με την ακροδεξιά, έστω και σε μη οργανωμένη μορφή.

Ο δικαστικός μηχανισμός, όπως επισημαίνει η Κλειώ Παπαπαντολέων, έδειξε παρόμοια αντανακλαστικά όταν κλήθηκε να αντιμετωπίσει νέα ζητήματα όπως το μεταναστευτικό, η τρομοκρατία, η ρατσιστική και ναζιστική βία. Δεν είναι τυχαίο το γεγονός ότι οι δικαστικές αρχές πολύ σπάνια καταδικάζουν αστυνομικούς για τις βίαιες πράξεις τους απέναντι σε διαδηλωτές, ούτε το γεγονός ότι μέχρι πέρσι αδρανούσαν απέναντι στα εγκλήματα των νεοναζί. Με τα λόγια της Παπαπαντολέων, *«μερίδες του δικαστικού μηχανισμού στο πρόσωπο των ομάδων αυτών βλέπουν φίλιες δυνάμεις πειθάρχησης του κοινωνικού συνόλου»* (σελ. 154). Έτσι, η δικαιοσύνη έχει αποδειχτεί επανειλημμένα τυφλή απέναντι στη βία των νεοναζί, τον αντισημιτικό λόγο του Κ. Πλεύρη ή την ομοφοβία των μητροπολιτών, αλλά πολύ σκληρή απέναντι στον «γέροντα Παστίτσιο», τις οροθετικές γυναίκες, τις μειονότητες ή τους μετανάστες. Στην περίπτωση των ενόπλων δυνάμεων, όπως επισημαίνει ο Δ. Παπαδάτος-Αναγνωστόπουλος, η ακροδεξιά πολιτικοποίηση δεν εκφράζεται μόνο από λέσχες εφέδρων, αλλά και από υψηλόβαθμα στελέχη του στρατεύματος όπως ο Φ. Φράγκος και βέβαια οι απόστρατοι ευρωβουλευτές της Χρυσής Αυγής. Αντίστοιχα, ο Α. Σακελλαρίου αναλύει το πώς πολλοί μητροπολίτες συνεχίζουν την παράδοση του Χριστόδουλου, δίνοντας «χριστιανική» κάλυψη στην ισλαμοφοβία, τον αντισημιτισμό και την ομοφοβία και στηρίζοντας ανοιχτά τη «Δεξιά του Κυρίου» όχι μόνο στο πρόσωπο της ΝΔ αλλά ακόμα και της Χρυσής Αυγής.

Οι συγγραφείς προτείνουν ως αντίδοτο απέναντι στη διείσδυση της ακροδεξιάς στην αστυνομία, τη Δικαιοσύνη και το στρατό τον εκδημοκρατισμό τους (και στην περίπτωση της Εκκλησίας τον προσανατολισμό της στη φιλανθρωπία). Με τα χαρακτηριστικά λόγια του Χριστόπουλου στην παρουσίαση του βιβλίου από την Αυγή (Ενθέματα, 19/10/2014): *«Μπορεί να υπάρχει καλύτερη αστυνομία. Αν ο εγκέφαλος θέλει λοιπόν, μπορεί να τη συνεφέρει»*. Αυτή η αντίληψη προσπερνά το γεγονός ότι η αστυνομία, η δικαιοσύνη και ο στρατός που λειτουργούν ως θερμοκήπια της ακροδεξιάς και των φασιστών αποτελούν ταυτόχρονα τον σκληρό πυρήνα του αστικού κράτους, που δεν μπορεί να μεταρρυθμιστεί ουσιαστικά αλλά μόνο να ανατραπεί. Όπως υπογραμμίζει ο ίδιος ο Χριστόπουλος, μια εκδημοκρατισμένη αστυνομία με κάποια στοιχειώδη ταξικά αντανακλαστικά στην Ελλάδα της χρεωκοπίας και της αποδιάρθρωσης της εργασίας θα σκεφτόταν διαφορετικά σε μια βέβαιη μελλοντική συνθήκη όξυνσης των κοινωνικών ανταγωνισμών (σελ. 142). Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, η αστική τάξη δεν πρόκειται ποτέ να «εκδημοκρατίσει» τους πραιτοριανούς της. Διότι οι φύλακες της εξουσίας της είναι το τελικό της καταφύγιο πριν αναγκαστεί να «εκδημοκρατίσει» τους ίδιους τους χώρους δουλειάς. Σε κάθε περίπτωση πάντως, το βιβλίο αποτελεί μια χρήσιμη και ενδιαφέρουσα συνεισφορά στο διάλογο και τον αγώνα για την καταπολέμηση του φασισμού αλλά και για τις στρατηγικές της Αριστεράς απέναντι στο κράτος.

Μπάμπης Κουρουνδής

τιμή 2€

Βδομαδιάτικη εφημερίδα της αντικαπιταλιστικής αριστεράς

εργατική αλληλεγγύη

www.ergatiki.gr
ergatiki@gmail.com

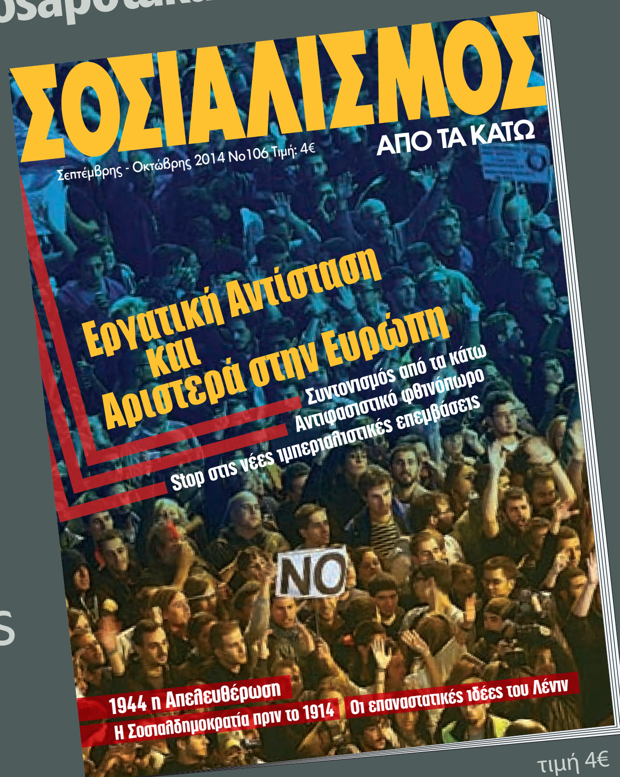
www.socialismfrombelow.gr
sosialismosapotakato@gmail.com

Διμηνιαίο Περιοδικό

ΣΟΣΙΑΛΙΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΑ ΚΑΤΩ

Αγώνες αναλύσεις, το διεθνές κίνημα,
Ιστορία, βιβλία και τέχνη

Γραφτείτε συνδρομητές

τιμή 4€

ISSN: 2241-7176